

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 ft
3 ft

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Az erdélyi egyházkerület — affiliatioja.

Egyházkerületünknek egy titkos jóakarója, kinek önzetlenségét eléggé bizonyítja az, hogy »Kánonista« szerény név alatt adja nekünk, minden neki jónak tetsző alkalommal, a tanácsokat és útbaigazításokat, legközelebb az ő szokott organumában, a »Debreceeni Prot. Lapban«. ismét egy cikket közöl a következő címen: »Ki választja a püspököt Erdélyben«?

A cikk azért fontos, mert belőle láthatjuk, hogy a mi viszonyainkkal, anynyira a menynyire, ismerős Kánonista is milyen felületesen ítéli meg kerületünk közjogi helyzetét. De nem csak fontos e cikk, hanem érdekes is, mert szépen kisüti, hogy a mi egyházkerületi gyűlésünk nem jogosult a püspök választásra s ezért testvéri szeretetből kifolyólag kiadja a jelszót: »Erdélyt reformálnunk kell!« »Tudtára kell adnunk erdélyi testvéreinknek, hogy a presbyteriumok nélkül püspököt nem választhatnak. Nem az unio sérelme nélkül, nem a 8 ik §. és a közjogi helyzet megsértése, nem a saját kára nélkül«. Mi persze ezen vészjósló hang hallatára megrémülünk és önkénytelenül kérjük, hogy mit cselekedjünk hát atyámfiai, férfiak! A felelet rövid és egyszerű: »a mellőzött presbyteriumokat kell szavazásra előszólítani«. . . Hát ha ezt nem tudjuk, vagy nem akarjuk tenni, akkor mitevők legyünk? Semmit; mert akkor a királyhágón túl élő testvérek megvárják az egyetemes egyháztól, hogy atyai hatalmát, bölcsességét fenyték által is éreztetni fogja, sok-sok jótéteményével már-már elkényeztetett gyermekével«. . . Vae, vae care pater De ne aggodjunk; van még egy főtanácsa Kánonistának részünkre: Miután mi meggyőződünk, hogy alkotmányunkat sem a közjog, sem az autonomia kívánalmaihoz a magunk erején idomítani képesek nem vagyunk, tehát saját érdekünkben helyesen cselekednünk, ha magunk kérelmezünk és kieszközölnök, hogy »a püspök-választás idejéig, illetve mostani alkotmányunk kijavításáig és az autonomia mértékeihez idomításának idejéig — tehát ideiglenesen — a tiszántúli kerülethez affiliáltassunk«.

Oh Doctor Mirabile! Mily szellemes dolog volna

a mi küriachikus vagy — Kánonista szerint — feudális egyházalkotmányunkhoz egy pár csepp Sinai-féle hierarchikus tincturát keverni, hogy létre jöjjön az aurea mediocritas. Bizton hiszszük, hogy Sinaira és a Sinai-hagyományokra gondolt a jó Kánonista, midőn a Tiszántúlt egy kis filiával óhajtja boldogítani, avagy bennünket egy oly hatalmas mater superintendentiának a segélyével kikurálni. Elismerjük: a gondolat nincs épen minden szellem nélkül.

Azonban, ha csak ez a szellemesnek nevezhető ötlet volna Kánonista említett cikkének a summája, talán elég volna, ha felette jót mosolyognánk. Csak hogy ezzel nem elégszik meg, hanem szépen bebizonyítja nekünk schwarz auf weiss, hogy mi mindent sértünk mi meg, ha a mi alkotmányos szabályaink szerint választjuk püspökünket. Ezért a jelszó, hogy »Erdélyt reformálnunk kell!«. . . Engedje meg a szíves olvasó, hogy a modern Luthert cikke gondolatmenetében ismertessem meg, hogy lássuk a mi várva várt reformátorunkat. . .

A politikáról és jogeletről általánosságban mondott elmefuttatás után oda concludál, hogy az u. n. egyházpolitikai törvények által megcsonkított egyház; élet-spharát erősíteniünk kell, »És mi lehetne a mi erősségünk?« kérdi ő. »Az általános szeretet elvének megfelelő egységes alkotmány, semmi más« — adja meg rögtön a feleletet. Tehát a baptisták nem fognak templomot építeni Békésen, sem nem fognak szaporodni Kolozsvártt, ha Erdélyben paritás lesz, sőt Wolafka »struce-politikája« és »a zöld püspök« rózsafüzérmissiója is megszégyenül, mihelyst a presbyteriumok szavazataikkal választják az erdélyi ref. püspököt. Igazán bámulatos panacëa. Az egységes alkotmányt kell életbe léptetnünk és akkor az 1895-ik esztendőbeli nagy partszakadás káros következményei elenyésznek. Talán a »partszakadást« is a »disunio« idézte elő?

Ma az unio csak látszat. . . fűzi tovább. Ez kitűnik akkor, ha kérjük, hogy »kik választhatják a püspököt? Már t. i. Erdélyben.« A többi négy kerületre az Egyh. törv. 27. §. 11. p. s a 176. §. az irányadó, míg Erdélyben az »Utastás« 61. §. f) pontja, illetőleg a 159. §. rendelkezik, még pedig eltérő módon. Ime,

particularismus az unióban. Nem ellentét ez, mert az egyik oldalon és pedig a *magánjogi*, tehát az erdélyi oldalon hiányzik az elfogadható jogalap; már pedig »az ellentétek vagy eltérő jogintézmények mindkét részről szilárd jogi alapon fordulhatnak elő... Nem kívánjuk Kánonistát ezen subtilitásokba követni; csak azt említjük fel, hogy még az Egyházi törvénytől eltérő alkotmányjogi szabályzatunk is *közjog*, mert hát »ius privatum est, quod ad singulorum utilitatem pertinet.« De hát ez »lex« és nem »canon«, tehát Kánonistára nem tartozik.

Nincsen particularismusunknak elfogadható jogalapja — mondja ő — mert »az utasítás« fent idézett §§-ai az Egyh. törv. 8-ik §-ával szemben, sőt ellentétben *hatálylyal* nem birhatnak.* És miért nem? Mert »a 8-ik §. általánosságban is kimondja, hogy az erdélyi alkotmány tovább fejlesztését csakis a *képviselési rendszer elveivel* összhangzóan engedi meg, de másfelől részletesen is kifejezi, hogy az erdélyi ref. egyházkerület a közjogi határvonalaktól eltérő intézkedéseket csakis *belügyi*, autonóm ügyei ellátása körül tehet, már pedig a püspök választás ily keblí, illetve belügyet nem képezhet s ilyennek a zsinat sem tekintette.«

Elég hosszú idézetet vettünk, hogy a szíves olvasó lássa Kánonista okoskodásának tekervényes útjait. És most kérdezzük Kánonistától, hogy hol van abban a 8-ik §-ban, hogy a zsinat »csakis« azt »engedi« a mit ő mond. Nem tudja Kánonista, hogy a debreczeni zsinat bölcs atyái, csak hogy egy testté legyünk, fehér lapot adtak az erdélyi kerületeknek, a melyre ez alkotmányos szervezetének fentartását írta? Nem tudja, hogy az az alkotmányos szervezet 1881-ben is az volt a mi 1895-ben, vagy ma? Hogy az Utasítás 1895-ben nyomtatott, azt Kánonista láthatja a címlapról, de nem ártana, ha tudná, hogy a benne foglalt és támadott alkotmány, abban a formában már 1871-ben, a debreceni zsinat előtt tíz évvel megvolt, tehát az erdélyi kerület ezen az alkotmányon a közjogi határvonalakat sértő intézkedésekkel nem változtatott. De mert azt is látjuk, hogy Kánonista nem érti kellőleg az Egyh. törv. 8. §. második bekezdését, tehát megmondjuk neki, hogy azt mi ma is úgy fogjuk fel, a mint alkotottat t. i., hogy a mi alkotmányos szervezetünkön változtatásokat *csak* is mi magunk vagyunk jogosítva eszközölni. Ez hagyott érintetlenül és tartott fenn részünkre, azaz a változtatást sem Kánonista, sem a Tiszántul, sem maga a zsinat reánk nem oktrojálhatja. És ez a változtatás nem csak a képviselési rendszer elveivel összhangzó lehet, hanem lehet tisztán zsinat-presbyteri alapokon is. Mert a kettő között mi itt Erdélyben különbséget tudunk és szoktunk tenni. Ennélfogva a 8-ik §. alapján még arra is felvagyunk hatalmazva, hogy a képviselési rendszer elveit tovább fejlesszük alkotmányunkban. Hogy ez mit jelent, most nem fejtegetem tovább, csak még arra mutatok rá, hogy mind ez pusztán belügyeink terén lehetséges.

A zsinati képviselők választása nem belügy és mert helytelenül értelmezték a kérdést 1885-ben, azért keletkezett az egyh. törv. 8-ik §-ában a b. pont toldaléka. Az Utasítás 61. §. f. pontjába ujlag csak lapsus calamiból került bele, a mit az 1896. évi közgyűlés

58 jegyzőkönyvi pontja kellőleg igazol. De egészen más dolog már a püspökválasztás, a mely így volt szabályozva 1871-ben és marad is, míg a *kerület maga* jónak nem látja megváltoztatni. Ha ez nem belügy, akkor semmi sem az. Hiába mondhatjuk az erdélyi püspököt is az egyetemes egyház püspökének azért ő mégis kiváltképen erdélyi püspök. Választására nem tartozik az 176 §. mivel ennek is, meg sok másnak a 8 §. elejét vette. Az egyházközség, egyházmegyék, egyházkerület szervezete s a megfelelő fokú egyházi hivatalokra vonatkozó szabályok együtt alkotják azt az alkotmányos szervezetet, a mit zsinati 8 §. érintetlenül hagyott. Hagyott! — mondjuk, mert már úgy találta. Épen azért nem egészen lojális bizonyítási eljárás, mikor kánonista azt mondja: »ha tehát az erdélyi kerület a püspökválasztást mégis az egyházkerületre ruházta az »Utasítás« hivatott §-aiban: nyilvánvaló, hogy az eljárásban úgy az Egyh. törv. 8. §-ában kijelölt korlátokat, mint az Egyh. törv. 176 §-át átlépte, minél fogva erőszakos jogszerzési, illetőleg a presbyteriumi jog megrövidítésére irányozott jogalkotásai *érvénytelenek*, mert a hol a magánjog a *közjoggal* ellentétbe jő: bizony csak az *utóbbi* az érvényben álló és eldöntő jelentőségű.

Figyelmen kívül hagyva a szerencsétlen »magánjog«, »közjog« kifejezéseket és szembe állításokat Kánonistának jogtörténeti tudására kell appellálnunk, a mikor befogja látni, hogy az »Utasítás« semmit sem ruházott át, a mi már korábban meg nem lett volna és a mit az Egyh. törv. 8. §-a, illetőleg régebben a 9. §-a ne acceptált volna, vagy approbált volna. Az az okoskodása pedig, hogy a 176 §. az egyházi törvényből reánk is kötelező, mert ha nem lenne, épen úgy meg volna az eltérő rendelkezés, mint a 178. §-ban: felette humoros dolog. Hiszen a 178. §-ban — ezt megsughatjuk Kánonistának, — nem mi reánk, hanem egy régi keletű felség jogra tekintettel emtítették fel külön az erdélyi kerület. Hogy sem itt, sem sehol az egész alkotmányi részben, — már t. i. szigorúan alkotmányi — nincs szó az erdélyi egyházkerület külön alkotmányos szervezetéről, azt ne úgy tekintse Kánonista, mintha tehát azok a szakaszok az erdélyi kerületre is kötelezők volnának, hanem úgy, hogy a 8. §. után felesleges volt kimondani. Persze akkor nem Kánonista szelleme lebegett a törvényhozás vizei felett s az atyák megelégedtek egy kategorikus anticipált intézkedéssel.

Felettébb elhibázott következtetése Kánonistának, hogy az egyh. törv. 176. §-áról azt mondja, hogy ha a zsinat a püspök választást egy kerületre nézve belügynek tekintette volna: a kötelezettség és osztó igazság szerint belügynek tekinti vala a többi kerületekre nézve is. Mintha bizony már elfeledte volna a 8. §-t, mely csak is az erdélyi kerületről szól! Mintha bizony ez az okoskodás az egyházi törvény megannyi §§-aira nem állana. Hiszen Kánonista szerint még az egyházközségi gondnok választás sem belügy és semmi sem lehet belügy, mert esetleg mindenik léphet külső vonatkozásokba is p. o. a gondnok által aláírt segélykérvény visszautasítandó volna, mert a gondnok nem a zsinati törvények szerint választott és így tovább.

Nem szólunk semmit az »Utasítás« védelmére

mert az mostani alakjában, egy kellő gond nélkül kinyomatott munka. Nem szólunk semmit a feudális rendszernek a Kánonisták korához illő gondolatához; sem egyéb szellemes ötletekhez, mint a központi jogkezelés, elvihatározat, fenforgó szükség stb. Tudnánk pedig mi is példát hozni fel, hogy az Unió és a Tiszántuli kerület miképen barátkoztak meg egymással, s hogy az Uniót Debreczenben sem tekintik uniformisnak stb. Hanem igenis biztosíthatjuk Kánonistát arról, hogy az Uniót komolyan vesszük és adott viszonyaink között, a melyeknek tanulmányozását Kánonista szíves figyelmébe ajánljuk, mert hát az erdélyi kerület és az Utasítás nem épen egy — a körülmények számbavételével, mindnyájan készek vagyunk az egyházi törvényekhez való közeledésre. És mindenek felett biztosíthatjuk őt arról, hogy a 8. §. adta jogunkat, hogy mind ezt magunk tegyük s magunkra ne más által erőszakoltassuk, mindenestre megőrizzük, mivel az ily mélyreható változásokhoz a helyzet ismerete és mindenek felett a legmelegebb ügyszeretet szükséges.

Legista.

Népkönyvtárak s egyesületek.

Sokszor halljuk manapság, hogy társadalmi, egyházi téren a közügyek iránti érdeklődés hanyatlóban van, a régi nemes lelkek, a kik odaadó önzetlenséggel állottak be a közjó szolgálatába s páratlan becsületességgel küzdöttek végig a nemes harcot, fehér holló számba mennek. Nagyrésze azoknak, kik ezt hangoztatják, lépten nyomon az összetartás, a helyes közérzlet hiányát tüntetik föl e bajok egyik főokául. Nem akarok én is beállani a panaszosok sorába, sőt határozottan vallom, hogy a nagy eszmék és nagy alkotások ideje még nem járt le, még él a lelkesedés úgy társadalmi, mint egyházi téren s mély hittel várok egy a multnál és jelennél fényesebb jövőndöt. De egyre akarok rámutatni azon orvoslások közül, melyekkel évezredek óta él az ember s mely főképen az összetartás és helyes közérzlet hiányának javítására s eltüntetésére irányul.

Első dolog az, hogy a nép, a nemzet zöme, anyagilag és szellemileg megerősödjék. Az utóbbi kívánalom az előbbinek *conditio sine qua nonja*. A hol nincs kellő műveltség, ott a biztos anyagi előrehaladás nagyon ingatag. A szellemi kiképezés az iskola feladata, de az iskola a társadalomé lévén, tulajdoka a társadalomnak magának érdekében áll, hogy minden embernek meglegyen egy bizonyos műveltsége. Elszigetelt faluhelyeken, a hol néha nemzetiségi áramlatok is fenyegetnek, feltétlenül szükség van arra, hogy a társadalom, s különösen a helybeli közvetlenül érdekelt társadalom, felfogja az iskola félig-meddig elvégzett munkáját és segítségül hiva a családot, honnan a nevelés kiindult, minden lehető eszközzel közre működjenek arra, hogy az iskolában nyert kincs értékessé váljon, a tanulók megérlelődjenek, s a nép minden gyermeke szellemileg egészségesen kiizmosodjék.

E célra legalkalmasabbnak és feltétlenül haszonnal járó munkának tartom az ifjúsági egyesületek s

olvasókörök alapítását. Helyes és tapintatos vezetés mellett bámulatos módon megnyílik az értelem, megnemesedik a szív, kifejlődik az egymás iránti szeretet, az ifjakban megindul a munkás verseny, az iskolában tanultak vérré válnak, tudatossá lesz az értelmi fejlettség rendkívüli előnye az életben, mint egy köd eloszlása után, kitisztul minden, fejlődik az erkölcsi tisztaság, megeszményül a család szentélye, világossá lesz a haza fogalma, ismerőssé lesznek a honpolgári jogok s az ebből kifolyó szép kötelességek. Hogy a vallásos érzelmeknek s a protestáns összetartásnak milyen erős bástyái lehetnének ezek az intézmények, talán mondani is felesleges. De hadd beszéljen a sok közül, egy élő példa.

Nyárad-Szeredában van egy egyesület »Közművelődési Dalegylet« czímen. Körülbelül 20 éves multja van s már a község egész fiatal generációjának intelligenciáján meglátszik áldásos hatása. Rendesen szervezett egyesület, megállapított és kinyomatott alapszabályokkal. Kezében az alapszabályokkal igyekszem az egész szervezetet megismertetni. *Cél:* »A művelődés, a társadalmi közérzlet, az *erkölcsiség fejlesztésének* minél szélesebb körben való terjesztése, melynek elérésére az önképzés különböző nemeit használja eszközü; dalárdát alakít, felolvasásokat rendez, népkönyvtárt alapít s az egyet javára hangversenyeket vagy táncszertélyeket rendez.« *Rendes tagok* vallás és nemzetkülönbség nélkül a községben lakó, 15 ik életévüket már betöltött egyének lehetnek élethossziglan, 20 kr. tagsági díj egyszeri minimumkoros lefizetése mellett. Azonban, ha valamely ifjú 18 éves koráig az egyletbe be nem állana: 50 kr. díjt fizet le beállásakor; 24 éven felüliek 1 frt. tagsági díjjal vétetnek fel. A 18 éven felüliek választmányi gyűlésen, titkos szavazat útján vétetnek fel az egyletbe. A 15 éven alóli egyének, mint tanulók, 20 kr. tagsági díj lefizetése mellett felvehetők az egyletbe, de szavazati joggal nem bírnak. *Pártoló tag* 5 frtot fizet egyszeri minimumkorra. A községben, vagy megyében érdemeket szerzett s az egylet iránt jótékonyságot gyakorolt férfiak 15 tag kérésére, a közgyűlésen közfelkiáltás vagy titkos szavazás útján *tiszteletbeli* tagokká választhatók.

Megszűnik a tagság: halál, lemondás, a községből való eltávozás útján; erkölcsi hiba, a testület méltóságát sértő, vagy az alapszabályokkal ellenkező viselkedés miatt bármelyik tag az egyesületből kirekeszthető. Az egyesület évenként 2 rendes gyűlést tart. Tisztségviselők: elnök, alelnök, jegyző, pénztárnok, könyvtárnok, 6 választmányi tag. Az egyesület *könyvtárában* a tagok évi 20 kr. díj mellett olvashatnak. Az összeg a könyvtár gyarapítására fordíttatik. Nem tagok 40 kr. díjt fizetnek a könyvtár használatáért. Idegen községbeli tag, helybeli tag jótállása mellett, mindig előre fizetendő 50 kr. évi díj mellett kaphat olvasókönyvet — Az egylet vagyona örök időkre feloszthatatlan, de ha az egylet valaha megszűnnék, a vagyon az iskolára vagy a reform. egyházra marad.

Hogy az egyesület milyen sikerrel működik, a legnagyobb örömmel felelhetem azt, hogy szép sikerrel. Van már 2000 frt. alaptőkéje, van úgy 600 forint értékű

csinos népkönyvtára, heti ismeretterjesztő lapokat, gazdasági folyóiratokat, sőt egy napilapot járat és van olvasóközönsége. Igyekszik minden ember tagja lenni, mert szegyenek tartaná, ha az nem lehetne. A rendes vasárnap délutáni táncmulatságokat, a mik falú helyeken szélteben elterjedtek, s a mik összezördülésekre, erkölcstelenségek mívelésére, esetleg rögtönzött verekedésekre igen alkalmasok, ott nem gyakorolják, hanem egy évben 4-szer, 5-ször rendes meghívókkal ellátott székely bált rendeznek, a hol tisztességesen, szépen mulatnak reggelig, de nem tivornyáznak, sőt ha észreveszik, hogy egy atyafi elázott, azt csendesen eltávolítják, hogy szegyent ne hozzon az egyletre. E mellett szép anyagi haszonnal jár, a mi növeli az egylet vagyonát. A multság elején program is van; vagy az egész dalkör énekel, vagy jól betanult quartettel gyönyörködtetik a közönséget. Mindezekről személyesen volt alkalmam meggyőződni. S volt alkalmam meggyőződni arról is, hogy az a nép nem »tudatlan tudakos« hanem derék, illedelmes, értelmes s a társadalom külső formáságaihoz is alkalmazkodni tudó; olyan, mint a ki önképzés útján szerezte meg azt a rutint, s azt a vallásos hitet, a mit sokan az iskolában sem szereznek meg. Az egész egyesület fejlődésében különben már csak ezt is megemlítem — a munka s érdem oroslánrésze Szabó Lajos kántortanítót illeti meg.

Milyen alkalom és tér a szabadszellemeű kálvinista egyházak lelkészeinek és tanítóinak egy ily jól szervezett egyesület arra, hogy Krisztus példáját kövessék s az igazi népnevelés lélekemelő, fenséges munkáját végezzék! Itt megnyilvánulhat minden izében a igazi protestáns szellem, mint az igaznak, a szépnek a békének s a szeretetnek szelleme. Hogy mi mindenféle jónak lehet melegágya egy ily népegylet és könyvtár, azt bővebben fejtegetni felesleges. Hogy a könyvtárakat a lehető leggondosabban megválasztott, jó könyvekkel kell ellátni s általában a nép olvasmányait a legbölcsebben szükséges megválasztani, hogy az egyesületben az ifjakkal tartott oktatások protestáns szellemben, s az ember lelkének általános művelődése szempontjából mily hatalmas eszközt adnak a bölcs vezető kezébe a nép irányítására, mindezeket lelkészeink s tanítóink legbölcsebben tudják az adott körülmény és helyzethez mérve alkalmazni.

Annyi bizonyos, hogy már az a tudat, hogy valaki egy testület tagja, nagy erkölcsi erőt adnak igyekszik annak a testületnek, egyletnek szellemében, méltóságához mértén viselkedni. Ugyan melyik jó érzésű falusi ember viselné el a szegyent, hogy erkölcsi botlásaiért az egylet tekintélyével össze nem férő viselkedésért kirekesztessék onnan. S az ilyen erkölcsi erő nagy hatalom, többet ér mindennél. Aztán, ha ez egyszer megvan, a vezetők dolga, hogy mire aknázzák ki dolgozzák fel. Az így nevelkedett falusi ember gyermeke többé nem szív mérget magába a család körében, ha tanulni akar, az iskola bátran építhet a családban kapott első nevelésre.

Inc a közművelődési egyesületek népkönyvtárak, mint az általános műveltségnek, a jólétnek, a békének, szóval a protestáns református vallásunk legszentebb eszményei megtestesülésének egyik

erős eszköze. Talán semmi sem új, a mit mondtam, de nem árt az ilyet többször elmondogatni, mint a miatyánkot. Önkénytelenül eszembe jut, hogy ha pusztulunk is, ha veszünk is, el nem veszünk, mert miénk a béke, miénk a szeretet s »Erős várunk nekünk az Isten.«

Ravasz Árpád.

A theol. ifjuság köréből.

Kivonat a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás hallgatóinak 1899. febr. 26-án a theológus diákkongresszus megalakításának érdekében tartott értekezletének jegyzőkönyvéből.

Az értekezletet Boér Károly IV. éves theológus, mint összehívó elnök, megnyitván, ismerteti a »Theol. Közlöny«-nek egy theol. diákkongresszus alakítására a hazai összes prot. theológiákhoz intézett felhívását. Szavaiban elismeréssel adózik debreczeni theológus testvéreinknek, kik e szép eszmét felkarolták, mely egyedüli alap arra nézve, hogy hazánk egyházkerületeiben egy egységes prot. szellem jöjjön létre, egy szent szövetség, melynek célja, hogy tagjaiban meggyökereztesse az együvé tartozásnak, az egymás szellemi támogatásának érzetét, hogy az új papi nemzedék vigyen a megváltozott társadalmi viszonyoknak megfelelő megújító életet abba a körbe, a melybe nemes és szép hivatása szólítja, hozzon létre a maga körében egy oly közösséget, a melynek tagjai itt egy szent fogadást tegyenek arra, hogy azt a helyet, a hová az isteni gondviselés őrállókul állítja, legjobb meggyőződésükkel, odaadó buzgóságukkal, vallás-erkölcsi életük legszebb példaadásával fogják betölteni. Szóló ebben látná igazi célját az alakulandó kongresszusnak. Feladata lenne tehát ennek amaz eszközökről értekezni, melyek ide vezetnek. Legelső sorban az egymás erősítése, építése — mert hiszen hit csak hitből, erős meggyőződés csak szilárd meggyőződésből, igazi törhetetlen munka csak a munkásoknak benső egyesüléséből származhatik. Egyesüljünk — ugymond — mert a porszemeket, ha azok külön állanak, elfujja egy kis szellő, egy lehellet is, de ha összeolvadnak, egygyé forrnak, ha azokból szikla alakul, a fergeget sem ingathatja meg!»

Az értekezlet egyhangú lelkoséddel fogadván az eszme pártolását, a felvetett kérdésnek minden oldalról való megbeszélése után, örömmel csatlakozik debreczeni testvéreink mellé munkatársul és ama nézetének ad kifejezést, hogy bár igen fontosnak ítéltbevágó horderejűnek ismeri el az olyan kérdéseknek a közelebbi megvitatását is, a melyeket a Theol. Közlöny a kongresszus tárgyaind exemplative felsorol, mégis különösebben egyfelől abban látná a teljes siker elérhetésének legfőbb biztosítékát, ha az alakítandó theol. diákkongresszus főcéljának a fennjelzett vallás-erkölcsi motívumok kidomborítása mellett a benső, testvéries és az életbe is kiható egyesülést, a közös munkában való közös támogatást, az egyházépítésre való szövetkezést tekintené és másfelől, ha a kongresszus úgy alakíttatná meg, hogy azon a hazai összes ev. ref. theológiák hallgatói teljes számban részt vehetnének.

Értekezletünk az Istennek megsegítő és megáldó kegyelmét kéri a testvérek nemes törekvéseire, hogy az alap, melyet evang. ref. egyházunk felvirágoztatására ifjui lelkesedéssel, együttesen lerakunk, legyen szikla-szilárd, megrendíthetetlenül daczoló az idők legnagyobb viharaival is!

Kolozsvárt, 1899. febr. 26. án.

Czirmay Zoltán,
az értekezlet jegyzője.

Boér Károly,
az értekezlet elnöke.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. febr. 16.

Elnökölt: Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes aa. Jelen voltak: Dr. Bartók György, egyházkerületi főjegyző, Bartha Lajos, egyhker. közügyigazgató, Bihari Sándor, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Deésy Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, ig. tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, dr. Deák Albert, ügyvéd és dr. Kádár János, h. titkár.

Elnök aa. ülést megnyitván, üdvözi a szép számban megjelent tagokat s bejelenti, hogy mélt. Zeyk Dániel, főgondnok aa. táviratban tudatta, hogy betegsége miatt, az ülésen részt nem vehet. Sajnálattal tudomásul vétetett.

Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. a tárgysoron levő tanügyi darabok közül, első helyen a mélt. br. Bánffy Ernő, kolleg. főgondnok aa. elnökölete alatt működő kollegiumi vizsgáló bizottság két rendbeli jelentését ismertette, melyekben a bizottság a sepsi-szentgyörgyi és székelyudvarhelyi kollegiumok megvizsgálása alkalmából tapasztaltokról tesz részletes jelentést. Ig.-tanácsunk a lelkiismeretes pontossággal végrehajtott vizsgálatokról szóló eene jelentésekből megelégedéssel és örömmel konstatálta mindkét intézetünk alig remélt gyors előhaladását s a tapasztalt szép rend és pontos adminisztráció elérésében és biztosításában munkás kollegiumi officialisoknak elismerést, a vizsgáló bizottságnak pedig őszinte köszönetet szavazott.

A múlt évi egyetemes konvent 44. jkvi sz. határozatával kívánt jelentéshez szükséges adatok a kollegiumoktól beérkezvén: azok alapján bejelenteni határozta Ig.-tanácsunk, hogy: 1. a nagyenyedi kollegiumnál a vallás-tanári állás, a konvent kívánalmainak megfelelően, szervezve van még ez év folyamán be is töltetik. 2. A kolozsvári, sz.-udvarhelyi, zilahi és szentgyörgyi kollegiumoknál az államkormányval kötött újabb szerződésekkel, szintén biztosítva és rendszerezve van egy-egy rendes vallás-tanári tanszék, melyek az államsegélyi összegek folyósítása után legott be fognak töltetni, Zilahon máris rendszeres tanterv tölti be a vallás-tanári széket. 3. A marosvásárhelyi kollegiumnál ugyan, még ez idők szerint, a múlt gyakorlati alapján az egyház lelkészei végzik a hitoktatást, de itt is egy, a konventi követelményeknek megfelelő állás fog szervezteni és betöltetni, amint az intézet államsegély-ügye rendezésre kerül. 4. Végül szászvárosi kollegiumnál a marosvásárhelyihez hasonló helyzet áll fenn, de az új államsegélyi szerződés rendjén, mely már az elfogadás stádiumában áll, gondoskodva van egy külön rendes tanszékéről a hitoktatás é. intézeti istentisztelet ellátására

A székelyudvarhelyi kollegium új internátusi és konviktusi szabályzata, mely a konviktus életbeléptetése óta tapasztalt szükségleteknek megfelelően van újra átdolgozva, jóváhagyást nyert.

Marosvásárhelyi kollegiumunk ama határozata, mely szerint Horváth József igazgató aának, e tisztviselésétől, orvosi rendeletre történt visszalépését tudomásul vette s a rendes választásig még hátralevő félévi időre, az igazgatói teendők vitelével Bedőházi János, tanár aát bizta meg, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Bethlen-kollegiumunk ismételt benyújtott kérését, melyszerint a vallás-tanári tanszékre kiírandó pályázati hirdetésbe fölvetni óhajtja ama kívánalmát, hogy e pályázatnál a középiskolai tanári képesítéssel bírók előnyben részesülnek, — ig.-tanácsunk ez alkalommal sem találta teljesíthetőnek, mert nem látta át szükségét a konvent által megállapított kvalifikációnál többet követelni akkor, midőn az előjárásnak ugyis módjában áll, részint pedig a választásnál is, érvényesíteni fentti kívánalmát.

Szászvárosi kollegiumunknak, a miniszterrel folytatott jegyzék-váltás alapján korrigált, államsegélyi szerződés megfelelőnek találtatván, végleges elfogadás végett, a közokt. kormányhoz fölterjesztetett.

Az illetékes közig. bizottság fölhevása folytán ig.-tanácsunk, a szebenvármegyei népnevelési bizottságba leendő kinevezésre nt. Nagy József, n.-szebeni lelkész és esperes aát hozta javaslatba.

Ezek után tudomásul vette ig.-tanácsunk a közokt. miniszter úr öngyméltóságának amaz intézkedését, melylyel Szentesi Áron, deési tanító aát, saját kérésére, nyugdíjazta, melylyel, továbbá, ajánlatunk folytán, több folyamodó leány-növendéknek megengedte hogy nagyenyedi képezdénknél osztályvizsgálatokat teshessenek s azok sikeres kiállása után, annak idején, valamelyik nőtanító-képző intézetnél leendő tanképesítő vizsgára állhassanak, s végül azt, melyet a házi feladatok korlátozása és a vasárnapi szünnapok megtartása érdekében tett a saját főhatósága alatt álló tanintézetekre vonatkozólag, ez utóbbi rendeletet, ig.-tanácsunk magáévá tévén: az összes kollegiumokkal közölni határozta, ahhoz alkalmazkodás végett.

Számvevői előterjesztés alapján a következő ügyek nyertek elintézt.

Dr. Kádár János, h. titkár aának, a néhai titkár által gondozott külmagyar-utczai 5. sz. bérlőház kezelése alól leendő fölmentetése iránti kérése, tekintettel nevezett aa. sokoldalú elfoglaltságára, teljesített nevezett bérlőházunk gondozásával Horváth Pál, könyvelő ellenőr aa. bízott meg.

A theol. fakultás díszterme számára készült ajlajfestmények árába a néh. 150. Püspök aa. 220 frtot játjából fizetvén ki: ezen összeg, az özvegy kérésér kiúttaltatott.

Cindric János, közös hadseregbeli őrnagy úr ama kérését, hogy áhala bérlőben bírt egyik lakás évi 750 frtnyi bérösszegéből 50 frt. leengedtségék, ig.-tanácsunk nem találta teljesíthetőnek, minthogy e lakás épen azért adatott ki részére, mert az előbbi bérlő által fizetett 700 frtnál 50 frttal többet ígért volt.

(Vége követke ik.)

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből*

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1893. december 15-én tartott egyházmegyei közgyűlésen. —

(Folytatás.)

Egyházi életünkre nézve igen nevezetes esemény az, hogy a f. évben törvényerőre emelkedett a papi fizetéseknek államsegélyvel 600, illetőleg 800 frtra leendő kiegészítése. Az idetartozó előzetes munkálatok megtétek, amennyiben a papi fizetések mindenütt ott, hol a 800 frtot el nem érik, újból összeírtattak. Egyházmegyénkben 32 ilyen egyházközség van. Csak 4 egyházközség papi fizetése van a 800 frton felül, úgy azonban, hogy az 1000 frtot csak a brassói körlelkészség papi fizetése mulja felül. E négy egyházközség: Brassó, Hidvég, Árapatak és Nagy Borosnyó. A »kimutatások« 3—3 példányban leendő kikészítését az egyöntetűség szempontjából egyedül vállaltam el. Rendkívüli módon vette igénybe ez és a vizsgálat időmet, munkaerőmet, különösen, ha arra hivatkozom, hogy igyekeztem a lehető legnagyobb pontossággal kikészíteni e kimutatásokat. Ezekbe egyetlen adatot sem vettem fel, a mely ne lett volna igazolva, vagy a presbiterium, vagy a községi előljáróság által kiállított bizonyítvánnyal. A hol az 1894. évben felvett fizetés és a mostani közt különbség volt, ott magam vettem fel a különbséget igazoló jegyzőkönyvet. Az adatokhoz hozzáfűztem mindenik lelkész életrajzi adatait és mindenik egyformán szerkesztett példányba beírtam saját megjegyzéseimet. Szept. 6-án kezdtem meg a vizsgálatot, ezzel kapcsolatosan a kimutatások és az egyházközségekben a hívek egyházi adózásairól szóló jelentőivek kikészítését, október 11-én bevégeztem, okt. 19-én az Árapatak fuvardíjt kérő egy kimutatásával együtt 97 példányban kiállított »kimutatásokat« felterjesztettem a méltóságos állandó igazgató tanácsához. Hogy a kitűzött időre; okt. 15-re fel nem küldhettem, annak oka némely lelkész társam hanyag adminisztrációjában rejlik, a mennyiben az aláírás vagy kiigazítás végett hátrahagyott adatokat ismételt sürgetésre küldötte be, akkor is későn. A felvett 32 egyházközségben a felszámítandó jövedelem tett összesen 12437 frt 47 1/2 krt. Ebből a levonandó kiadás: 976 frt 04 kr. Kiegészítendő jövedelem 11461 frt 43 1/2 kr. Miután a 32 egyházközségben a papi fizetés 600 frtjával = 19200 frt, 800 frtjával = 25600 frt, az államsegélyből évenként 600 frtig = 7738 frt 56 1/2 kr, 800 frtig = 14138 frt 56 1/2 kr szükségeltetik. Azon esetben pedig, ha alapul nem az 1894. évi jelentőivet vesszük fel, hanem a mai tényleges állapotokat, melyeket bizonyítványok és hivatalos jegyzőkönyvek igazolnak, a kiegészítendő jövedelem csak 10158 frt 55 1/2 kr lesz és ez esetben évenként 600 frtig = 9041 frt 44 1/2 kr, 800 frtig 15441 frt 44 1/2 kr államsegély kell. Fuvardíj czimen külön kéretett = 650 frt.

Természetesen az államsegély a különböző lelkészi állások közt annyiféleképp oszlik meg, a hány állás, mert kettő nincs, melynek fizetése ugyanaz volna. A fizetések összeírásánál gondot fordítottam arra, hogy Kálnokon, Árkoson, Eresztevényen az 1/3-ad képét megtartsuk az énekezőknek, mert itt lelkészek a 3/3-ad képét kapják. Ha más egyházközségekben az igazságos alap a 2/3-ad kepe, miért ne volna ezen egyházközségekben is ugyanez az igazságos alap. Én magam nem vontam le, de az ide tartozó részét magam megszerkesztettem, a presbiteriummal kiállítottam és a nagyméltóságú egyetemes konventtől ezen alap felvételét kértem.

A 600 frtig terjedő kiegészítést csak Bikfalva, Uzon nem veszik igénybe, Hétfalu és Gidófalva sorsát a kérvények meg vagy meg nem adása dönti el, de a más 28 egyházközségben egy sem éri fel a 600 frtot;

Árkos, Besenyő, Eresztevény, Kilyén, Komolló, Martonos, Fotos a 250 frtot, Szacsva a 200 frtot sem üti. Tessék ennyi fizetésért végezni a gimnáziumi tanfolyamot, érettségi vizsgát letenni és a 4 évi theol. tanfolyamot végezve az előhaladást nagyobb mennyiségű segéd és rendes lelkészi szolgálati évekhöz kötni, húzni az ígát minden körülmény közt azon tudattal, hogy ha elfáradtunk, az évek sulya alatt megroskadtunk. pihennünk nem lehet, nyugtot nekünk csak a koposó ad. Nem nehez kenyer ez, tisztelt közgyűlés? Oi bizony kétségbeesve kellene elhagyni pályánkat, ha nem tudnók, hogy a mi ígát hordozunk, mely Krisztus által győnyörőséges, hogy Isten országának vagyunk hirdetői, építői és minden földi kincsnél drágább azon meggyőződés, hogy ily csekély eszközzel ily terhes viszonyok között tenni, hatni, építeni a jót, a fenségest, szolgálni az örök igazat, munkálni a reánk bízottak előhaladását. boldogságát nagyobb érdem, mintha minden szükséges eszköz rendelkezésünkre áll és van-e valami boldogítóbb, mint jól végzett munkánk után nyugodt öntudat? Es bár az államsegély ezen nyomoruságon akar valamit segíteni, mert a legnagyobb nyomoruságot: a keperendszert nem szünteti meg, mégis bizonyos aggodalommal nyujtom ki kezemet e segély után. Ha ez csak helyzetünk javítása végett adatik minden hátsó gondolat nélkül — legyen, de ha autonomiánk és ősi intézményeink feladását kívánja tőlünk, ha csak azért adatik, hogy a reakciónak szolgálatot tegyünk és esetleg az ultramontanizmus, vagy a hatalom szekerét toljuk, bár közvetve: akkor jobb nekünk a szegénység földi javakban; csak hitünk anyaszentegyházunk, alkotmányunk megőrzésében legyünk erősek, mert ezek már kiállották a tűzpróbát és hitünk, alkotmányunk hazaműtőnek is bizonyult.

(Vége következik.)

Irodalom.

Tompa hátrahagyott papi dologozatai megjelennek. Örömmel halljuk és tudatjuk, hogy a nagy költő pap reliquiáiból az első kötet, mely ünnepi egyházi beszédeket tartalmaz, husvétra megjelen. A kiadó *Ferenczi B. Miskolczon* a magy. prot. közönség párt fogásában bízva, bocsájtja ki s hisszük is, hogy a hosszas vajudás után elvégre megjelent nagybecsű írói hagyaték szerzőjéhez méltó figyelemre és támogatásra talál. A legszívesebben ajánljuk. Előfizetéseket még a mű megjelenéseig elfogad a kiadó egy kötetre 1 frt 50 kr. kettőre 3 frtjával.

Néhai püspökünk Szász Domokos temetése alkalmából tartott ima és beszédek külön füzetben is megjelentek. Megjegyezzük, hogy a sirnál tartott *beszéd* a füzetben *imának* van elnevezve. Ez nyomdai tévedés.

Balázs Ignác köpeczi ref. lelkész emlékbeszéde, melyet szerző nagy-boroszlói *Bartha Sándor* főgondnok ravatala fölött tartott külön füzetben is megjelent. E füzetben egy tartalmas lélekkel teljes beszédet olvashatunk.

Megjelent a dunamelléki ev. ref. egyházkerület Budapesten 1893. okt. 17-én tartott „Egyházi Értekezletének“ Emlékkönyve, melyet Szóts Farkas, theol. igazgató és értekezleti titkár szerkesztett. A magvas értekezések, valamint a tanácskozásokról szóló világos naplók és jegyzőkönyvek e füzetet valóban értékessé teszik. Bővebb ismertetést is szándékozunk adni.

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretházra újabban adakoztak:

Csákány Miklósné, ev. ref. lelkészné (M.Köblös):

1. Szeretházra	2 frt — kr.
2. Mellszoborra	1 frt — kr.

Ujabb adakozás 3 frt — kr.
 Mult (7.) számunkban kimutatott összeség 90 frt 50 kr.
 Összes adakozás: 93 frt 50 kr.

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezsőt urunk, királyunk a Szent-Istvánrend nagy keresztjével tüntette ki. Ugy érezzük, hogy a nemzet is nagy elismeréssel tartozik egyik leg-nemesebb fiának: báró Bánffy Dezsőnek.

Hegedüs Sándor, ki egyházkerületi közgyűlésünknek is tagja, kereskedelemügyi miniszterre neveztetett ki. Nagy meglepéssel hallotta e hírt a magyar protestantizmus is, mert e fényes tehetségű férfit ugyan az egész magyar nemzet, de református anyaszentegyházunk is magáénak vallja.

Svéd tisztek Stokkholmba hívtak egy porosz generálist, hogy ez nekik vallásos előadásokat tartson. Tartott is előbb a katonai casinóban. De következő alkalommal már a templomba voltak meghíva a katonaság képviselői, pár ezer katona. Ezek előtt aztán a porosz generális »prédikált« e témáról: »Jézus a mi legjobb barátunk harcban és békében.« A záró imát egy órnagy tartotta... Azonban az ágostai hitvallás szerint is: senkinek sincs megengedve a templomokban nyilvánosan tanítania, prédikálnia, avagy sacramentumokat szolgáltatnia ki, csak a kinek mindez törvényes bivatása (rite vocatus).

Dániában — ismét »rothad!« A katolicizmus az utóbbi 10-15 év alatt az északi tartományokban váratlan hódításokat tett. Így Dániában is. A hatvanas években Dániában a katolikusok száma 1000-nél többre alig rugott, de a hatvanas években meghaladta a 2000 lelket. Jelenleg már több, mint 7500 lelket mondhat magának a katolicizmus a kis Dániában is. Nehány év óta a távoli Islandban is van katolikus egyház. És a dániai katolicizmus nem bevándorlások, de áttérések által szaporodik. A jelenlegi katolikus vikarius (egy főszentelt püspök) csak Fridericziában mintegy 400 protestánst vett át a katolikus egyházba. Dániai protestáns lelkészek lettek pápistává. A papizmus e hódítása a személyes vallás erkölcsi energiának magának a valódi kereszténységnek hanyatlását mutatja. Dániában jezsuita-telepek is vannak, hova a német nemesség is elküldi »nevelőbe« fiait. Lapunkban minde szomorú dolgot, természetesen nem megnyugtató, közöljük. Ellenkezőleg. Hirünk éppen tüzelés akar lenni.

Az anglikan egyháznak válságos állapota nem tagadható. A puseyismus s ennek nyomában a ritualista lelkészek, védve, támogatva és vezetve a Halifax lord vezérlete alatt álló »angol egyházunió« nevű párt-szervezet által, úgy látszik az anglikan egyházat minden áron Romába vinni akarják. A püspökök magatartása ingadozónak mondható. A canterburyi érsek mult évi beszédének úrvacsorai elméletét lapunk is kifogásolta volt, bár a ritualismust érintő szavai sok tekintetben helyesnek mondhatók. Az érsek beszéde sem a »protestansokat«, sem pedig a ritualistákat ki nem elégítette. Ujabbban az anglikan püspökök egyértelmű eljárással tiltják meg a tömjén használatát, az úrvacsora-ünnepet, ha nincsenek úrvacsoravevők, az úrvacsorajegyek megőrzés alá vételét, a halottakért való istentiszteletet, a szentlélek segítségül hívását, a szentek ünneplését (kivéve néhány oly ünnepet, mint gyümölcsoltó boldogasszony, gyertyaszentelő boldog asszony ünnepe, stb.) Megtűnték a fülbegyónást, mert a ritualista papok ezt is mindenütt gyakorlatba veték. De túlfelől egyremásra megrendszabályozzák a protestáns irányú lelkészeket is ugyancsak a liturgia (különben is katolikus ízű liturgia) nevében.

Az anglikan egyházban nagy pusztítást végző s katalizálni akaró ritualizmus ellen az Albert-csar-

nokban nagy tiltakozó gyűlés tartatott. Kinnaird lord elnökölt. A jelenlevőket főként a ritualisták misemondása és gyóntatószéke tartotta izgatottságban. A gyűlés a misének s gyóntatószéknek az anglikan egyházból kiküszöbölését s általában a protestantizmus épségben fönntartását mondta ki. Ily szellemű törvényhozási intézkedés érdekében a gyűlés a királynőnél is lépést tett.

Három év óta a quäkerek Angliában feltűnően szaporodnak. Pedig nem igen proselyta-csinálók. A mult év végén a földön összesen 113,877 quäker élt. Legtöbb esik az egyesült államokra. Száma azoknak, kik elismerten az »ige szolgálói«, mintegy 1648 E számba férfiak és nők egyaránt föl vannak véve.

Species faeti. Komárom vármegyében, *Bokodon* Eszterházy Miklós Móríc grófnak van egy uradalma s annak az erdejéből a bokodi két prot egyház tagjai pénzért sem kapnak fát. Ez aztán az ultramontán felebaráti szeretet. (Sárospataki L.)

Ultramontán dolgok. A napilapokból olvastuk, hogy az 50-es évek végén alapított »Szent-László társulat«, mely a bukovinai és moldovai ugynevezett székely-csángó telepek magyarságának segélyezésére alakult s mint ilyet a magyarság *felekezeti különbség nélkül* támogatott alapítványokkal és tagdíjakkal, az utóbbi években Zichy Nándor úr és társai vezetése alá került. A változás mindenekelőtt abban nyilvánult, hogy a 60 ezer forint tőkével és megfelelő tagdíjakkal rendelkező társulat a segélyezendők kéréseit »fedezet hiányában« kénytelen (!) volt rendszeren visszautasítani. Legujabbban pedig egy gyéren látogatott közgyűlésen, keresztülvittek egy oly alap szabály revíziót, mely az évi jövedelemből 4000 frt »péterfillért« rendel adni a »szegénységben szynlódó fogoly papának«. Bizonyosan hálából a beküldött jezsuitákért! — Kíváncsiak vagyunk, hogy az új belügyminiszter mit szól az új alapszabály revízióhoz?! Melyiket tartja többre: a pápa szegénységét-e vagy az »Isten segits«-beliek magyarságát?! Ezt jó lesz számontartani.

A jezsuiták egy új nagyszabású akcióját ajánlja a »Magyar Hirlap« a kormány figyelmébe. Kiterjedt gyűjtést indítottak meg az ausztráliai »bélpoklosok« javára, melyet nemcsak Májláth püspök ajánl körlevélben hívei figyelmébe, hanem a melynek céljaira Bu dapesten a *községi iskolák növendékei* közt is gyűjtenek. Felveti a kérdést, hogy vajjon nem volna e helyesebb saját hazánk pellagrásai számára gyűjteni, mint az ausztráliaiaknak, kikről mégis csak gondoskodik az angol?! De meg aztán adott-e valaki engedélyt s kivált az iskolákban való gyűjtésre?! s ki fogja ellenőrizni a beszédett összegek felhasználását, hova fordítását? A jezsuita gyűjtéseknek különös természetük van!

A »Magyar állam« a lelkiismereti szabadságról. A lelkiismereti szabadságot — írja — ép' ugy nem tudom összegezgetni a józan gondolkodással (Logika) mint a szabagelvűséget és többi pereputyaikat. Mi a lelkiismereti szabadság? Előbb tudnunk kell, hogy mi a lelkiismeret? A lelkiismeret nem egyéb mint *bűntudat*. Midőn a lélek beismeri bűnös voltát s bűnétől megtisztul: előáll a nyugodt lelkiismeret. A kiben azonban a bűntudat nem is jelentkezik, az a lelkiismeretlen, lelketlen ember, ki minden gonoszra kész: ez a lelkiismereti szabadság, a mi ennél fogva nem egyéb mint a *bűn szabadsága*. Hogy e szerint mire való a törvényhozás, a börtön, a bolondokháza: azt fejtsék meg a szabadelvű protestáns és még szabadelvűbb zsidó tollforgatók. — E hanghoz valóban jól illik a »Magyar állam« e sorokban jelentkező tudományos niveau-ja. S az ilyen ember beszél józan logikáról?! De van egy kérdésünk ez alkalomból a »M. Á.«-hoz. O naponként követeli, hogy az anyaszentegyház (!?) sacramentumainak s különösen a »fülbegyónásnak« támadói a vallás elleni támadás címén megbüntetendők. Ugyan kérjük, melyik nagyobb büntetendő cselekvény: a babonáság írtása-e vagy a becsületsértő rágalmazás?

Az »Alkotmány« a római katolikusok liberálisizmusáról. Komlóssy és Roszival kanonok képviselő urak, pártonkívüli állásukból kilépve, beléptek a szabadelvű pártba. Az idézett lap ez alkalmából IX. Pius pápa egy pár nyilatkozatát közli a róm. kath. hívek liberálisizmusáról. Ime: 1873 márc. 6-án így ír: »Vannak, kik egységet akarnak létesíteni a világság és sötétség, az igazság és a gonoszság között; — ezek a liberális katolikusok. Ezek veszedelmesebbek és jobban pusztítanak, mint a nyílt ellenség, mert félrevezetik a becsületes népet, mely a nyílt és leplezetlen tévelyt uralomra jutni nem engedné. 1873 június 23-án pedig így ír: »Midőn a liberális elvek követői ellen oly gyakran kikeltünk, nem a nyílt ellenségeket, hanem azokat tartottuk szem előtt, kik katolikusok voltak daczára a liberalizmus titkos mérgejét rejtegetik magukban.« Mit szólnak ehhez a mi liberális politikusaink, kik egyben jó katolikusoknak állítják magukat? Mert az bizonyos, hogy az »Alkotmány« hiven reprodukált. Lám Bécsben felvetették már a kérdést, s a felelet? — »Los von Rom!« S valóban itt nincs más felelet! Az »Alkotmány« pedig jó szolgálatot tesz, mikor az alternatívát teljes szigorúsággal állítja fel.

Nyilvános számadás köszönet A Sz.-udvarhelyi ev. ref. egyházközség templomának padjain 26 drb. új énekes könyv lett elhelyezve, melynek beszerzésére adakoztak: Székely Dénes 2 drb. könyv, Günczi Lajos, Kádár Dénes, János Béla, Nagy László Szabó Domokos 2-2 kor. Félegyházi Antal, Kovács Dániel, Fejes Aron, Ravasz Árpád, Szabó Árpád, Kállaz Ferenc és Kolombán István 1-1 kor. A nemes szívű adakozók fogadják úgy a magunk, mint szeretett egyházunk navében hálás köszönetünket. Székely Udvarhely, 1899. február 19-én Bedő Ferencz, rendes, — Kovács István, segédlelkész

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten 1898. november hó 15-én megtartott II. húzásán kihúzott számokról.

(Hetedik közlemény.)

875 nyeresemény a 10 korona értékben: (Folytatás) 138430									
188651	190509	190686	190894	191092	191201	191725	193297		
193306	193309	193529	193792	195369	195422	195623	195822		
198261	199404	199557	202501	202664	203442	203486	206765		
206788	207216	207720	207978	208002	208955	209444	210518		
211037	213195	214911	215203	215211	216023	216498	216884		
217762	217880	219610	219705	219907	220552	220828	221649		
221951	222616	223727	224982	225404	226185	226328	227192		
229043	230426	230498	230972	231563	231962	232198	232418		
232677	233035	233046	233116	233649	233723	233734	233917		
235031	235040	235318	136469	238658	239061	239999	240602		
241062	241676	241754	243477	243526	245184	246123	246140		
246212	247091	248072	248905	249237	249487	250004	251570		
252073	252331	253306	253355	254225	254620	256235	256626		
256639	256663	256817	257090	257489	257854	258243	258975		
259282	260155	261334	262427	263681	263827	263847	263853		
265237	265667	265750	264413	266413	266460	267318	267459		
268831	268920	269790	269973	270276	271156	271821	272624		
272647	273134	275018	276343	277136	277481	277827	278240		
278377	279119	279386	279424	279776	281242	281452	281557		
281330	282259	283758	283824	284018	284139	284132	284863		
285470	285824	285956	286796	286878	287356	288607	289168		
289570	290302	290617	291124	291310	291426	291830	291253		
292254	292514	292866	293261	293446	293906	294304	294678		
294745	294788	295073	296127	296376	296646	296740	297721		
298404	298571	299558	300115	300694	300880	301147	302196		
304055	304448	305498	305503	305792	303213	308579	309297		
310350	312490	312939	313613	315202	316758	316760	317133		
318417	318600	318637	320420	320560	321341	322244	322864		
323167	324488	324641	325011	325127	325458	325743	326889		

327591	329147	329589	329594	329729	329760	330600	330804
331612	331762	334449	335915	336727	337881	339175	339221
339687	340188	340307	340379	341063	341483	343188	343417
343528	343593	343786	344671	344913	345257	345292	345812
346063	346507	346802	346945	347973	349503	350922	351027
351238	351519	352085	352141	352627	353290	353326	

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

87 - 1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi ev. ref. egyháznégyébe kebelezett *Komlód-oroszfői* III. osztályu lelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Az állomás javadalma:

a) pénz 442 frt 94 kr, b) 35 h. 155 ööl szántó és 2 1/2 hold kaszáló haszonélvezete, melynek díjlevélben megállapított értéke 186 frt, c) 10 kalangya és 380 hetliter buza, egy ööl fa terménykepe 40 frt értékben, d) munkatét értéke 8 frt. Összes javadalom 676 frt 94 kr s ezen kívül *Komlódon* tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel.

Kötelességek: Május 1-sőtől szeptember 1-éig 3 vasárnap mind Komlódon, mind Oroszfáján délelőtt istentisztelettartás, délután Komlódon; szept. 1-sőtől május 1-sőig délelőtt és délután felváltva egyszer Komlódon, egyszer Oroszfáján. Egész évben minden 4-ik vasárnap Mező Erkeken templomozás. Urvacsorát osztani mind Komlódon, mind Oroszfáján az ünnepek első napján és a rendes urvacsora osztási vasárnapokon délelőtt; ünnep másodnapokon s a rendes más vasárnapok után következő vasárnapokon Mező-Erkeken kell. Ezekon kívül a törvényeinkben megállapított teendők végzése és az oroszfői és mező-erkei általi iskolákban vallás tanítás, a miért azonban 90 frt tiszteletdíj van kiutalva. Az esketési stola 50 kr, a temetési 40 kr és a keresztes 20 kr

Pályázati határidő 1899. március 25. A kellően felszerelt folyamodások, *Tavasz* József, esperes aához. M Péterlakára (u. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvár, 1899. márcz. 1

Dr. Bartók György,

egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

80 - 1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *Sóváradi* egyházközség kántortanítói (organista) állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül, 11 hold 204 ööl szántó és kaszáló haszonélvezete, melynek kat. tiszta jövedelme 19 frt 72 kr (Ennek évi hasznóbére 70 frt.) A hivektől 80 kal. buza és malomvám, 80 véka buza, értéke: 128 frt; 276 véka törökbuza; értéke: 193 frt 20 kr; 8 ööl hasogatott bükkfa tüzelésre: 32 frt; legeltetési jog 4 marhára 4 frt; közmunka (szántás, vetés, termény hordás) értéke: 30 frt; tandíj czimen kepepótlás: 5 frt 25 kr; orsóoktól 4 frt; torvátság pénz: 10 frt. Összesen 426 frt 17 kr.

Kötelességek: a vasárnapi, ünnepi és hétköznapi, szolgálatokon kívül, temetés (nem konfirmált gyermekeknel könyörgéssel és énekekkel) és a lelkész hivatalos távollétében ennek helyettesítése és egy vagy két osztály tanítása. Az iskola államosítása esetében külön díjlevél mellett alkalmaztatik organista-kántornak.

Pályázati határidő 1899. márcz. 31.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárad-Szeredába (Maros-Tordamegye, posta helyben.)

Kolozsvárt 1899. febr. 26-án.

Dr. Bartók György,

egyházkerületi főjegyző, h. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 ft
3 ft

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Az államsegélyes gymnasiumok felekezeti jellege.

Hosszas vita folyt, és Sárospatak környékén még foly, a felett, hogy felekezeti gymnasiumaink állami segélyezése előnyös-e a felekezetre, vagy hátrányos? Erdélyben már rég napirendre tértünk a kérdésben, s örömmel fogadjuk az állam segítségét közművelődési, nemzeti és felekezeti nemes célzataink megvalósításához. Erdélyi gymnasiumaink többsége századok óta szolgálja a felekezetet, s mindenik jól megfelelt feladatának. Sokan úgy vélik, hogy kozmopolita irányt ad gymnasiumainknak az állam beavatkozása. Vessünk számat először azzal, hogy az állami beavatkozás az országos törvényekben biztosított felügyeleti jog gyakorlásával már megvan, s valljuk be, hogy az autonómiánkat védő felekezeti »Utasítás«-ok korlátai között nem is szükségfeletti. E tekintetben alig más a helyzet a segélyezett és nem segélyezett gymnasiumoknál. Az állami tanterv, mely folytonosan fejlődik, kötelező, de jobban is szolgálja az oktatás érdekeit, mint a felekezeti, melynek fejlesztésére nincsenek megfelelő organumaink; legalább a tény azt mutatja, hogy 15 év alatt nem tudtunk segíteni tantervünk igen érezhető hiányain, pedig a hangos panaszok nem hiányoztak. De az állami tanterv keretében érvényesülhet konventi tantervünknek szorosán vett felekezeti irányzata. Kibővíthetők a felekezeti szempontok a történelem és az irodalom tanításánál. Kezünkben marad a vallás-tanítás, s az énektanítás, mint felekezeti nevelő eszköz.

A vallás-tanítás terve minél sürgősebben revíziót igényel. A hit- és erkölcs-tanítás kifejezetten jelentékeny szerepet kell biztosítani az alsóbb osztályok vallás-tanítása körében, az egyetemes egyháztörténet tanítása idejét alkalmazni kell a történelem tantervéhez, a symbolicát a gymnasium köréből teljesen mellőzni, vagy legalább annyira korlátozni, hogy teljesen a gymnasiumi egyházi nevelés igényeihez alkalmazkodjék. Fő dolog pedig, hogy a gymnasiumi vallás-tanításhoz jó tankönyvek álljanak rendelkezésre, a miben meglehetősen hiányosság van. Ilyeneket pedig csak olyan theologusok

készíthetnek, a kik már éveket töltöttek a gymnasiumi vallás-tanítással.

Az énektanításnál vezérlő elvünk legyen, hogy isteni tiszteleteink lényeges alkotó része az éneklés; válogatott egyházi énekeink kiválóan alkalmasok a vallásos buzgóság fejlesztésére; s a tanuló ifjúság gazdag hanganyaga, fogékonysága, a templomi ének vezetésében fontos szerepre van hivatva.

A templomozás maga igen fontos nevelő eszköz az iskola kezében, különösen az iskolai istentiszteletek. A tanulókat el kell vezetni a templomba az év kedvező szakáiban, hogy szokjanak az egyház-községi hitélethez, növekedjenek az egyházhoz tartozandóság tudatában; de télen, egyfelől egészségi szempontból, másfelől a tulajdonképeni vallásos nevelés érdekében iskolai istentiszteleteket kell tartani. Itt teljesen a tanuló ifjúság gondolatvilágához alkalmazkodva, következetességgel, a vallásos életre nevelhetjük őket. Bizonyára nem marad eredménytelen törekvésnek a tanárok buzgósága, ha a tanári testület mindig együtt jelenik meg az istentiszteleteken az ifjúsággal.

Bizonyos, hogy gymnasiumaink felekezeti missiója helyes betöltésének biztosítékául kiválóképen a tanárok egyénisége szolgál. Ha a tanároknak szilárdul megvan a felekezetünkhöz tartozás érzete, ha a vallás nem csak köpenyeg, melyet véletlenül, talán czéltalanul viselünk, hanem annak a tudatában élünk, hogy az a tanintézet, melyben a nemzeti közművelődést szolgáljuk, reformatus; hogy a századok alatt letett alapítványok, melyek tanintézeteink eddigi virágzását lehetővé tették, kivétel nélkül mind felekezetünkhöz kötött alapítványok, s a hitbuzgóság gyümölcsei: az újabb tanári nemzedék bizonyára nem lesz rosszabb felekezeti tekintetben a réginél. Gymnasiumaink eddig szerencsések voltak, mert egy-egy intézetnél csak 5—10 rendes tanár szolgált, átlag 3—4 évenként kellett új tanárt választani, az erős felekezeti öntudattal rendelkező tanári karok nevelték a succrescenciát; kipróbált, ismert emberek nyerték meg a tanári széket. A legkritikább esetek közé tartozott, hogy az egyházkerületi közgyűlés olyan tanárt választott volna, a kit a legközelebről érdekelt előljáróság nem óhajtott. Most a közoktatási törvény követelményeinek, s a kor kívánal-

mainak megfelelőleg, az állami segély útján nyert erőgyarapodással rövid idő alatt tekintélyesen szaporítani kell a tanári székek számát; a tanárválasztásnak régi, körültekintő módja, úgy látszik, legalább egyelőre, nem alkalmazható. Egyik gymnasiumunk a közelebbi évek valamelyikében egyszerre öt tanári széket töltötte be választás útján. A megválasztottak között teljesen ismeretlen emberek is voltak; bizony nagy szerencsénk, de egyszersmind szerencsés vélet ennek mondható, hogy a megválasztottak öntudatos kálvinista tanárok. Nem bizhatjuk magunkat a véletlenre sem a választásoknál, sem az állami kinevezéssel alkalmazandó tanároknál. Az államsegélyezési szerződések biztosítják az előljáróság ajánlási jogát, s az ajánlást mindig figyelembe vette a vallás és közoktatásügyi Miniszterium. Megvan tehát a lehetőség arra, hogy sem kinevezés, sem választás útján, ismert, kipróbált kálvinista tanárok helyett, kozmopoliták ne kerüljenek a tanári székeinkre.

Nem csekély szerepet kell szánunk az öntudatos református tanári nemzedék nevelésében az erdélyi ev. ref. tanárok értekezletének. Az értekezletek hivatásának egy része megszűnt, minthogy nincs többé közös özvegy-árvai gyámintézetünk, s minthogy az állami antervnek csaknem általános életbeléptetésével a didaktikai tanácsadó szerepe is a minimumra szállott; e tekintetben a tanári karok gyorsabban s eredményesebben juttathatják nézeteiket illetékes fórumok elé az országos középiskolai tanáregyesület tanárikörei útján; tanári értekezleteink minden erejüket a felekezeti érdekek fejlesztésére fordíthatják.

Nem lehet az, hogy iskoláink felekezeti jellege csak üres szó legyen, melynek tartalma nincs. Eltekintve hagyományainktól, attól a nevezetes szereptől, mely felekezeti intézeteinknek századokon át jutott a haza alkotmányának, a nemzeti aspirációknak a védelmezésében, a megóvásában, eltekintve attól, hogy gymnasiumaink alapjai felekezeti alapítványok, s ezek összehasonlíthatatlanul többet tesznek az állami hozzájárulásnál, de szorosán a felekezethez kötnek minket erdélyi református gymnasiumokat azok a páratlan kiváltságok, azaz autonomia, melyhez hasonló Erdélyen kívül nincs a hazában. Ennek tulajdoníthatjuk sikereinket, intézeteink dicsőséges multját, szép jövővel kecsegtető jelenét. De hogy a collegiumok beléletét az előljáróság intézi, az a testület, melyben a tanárok teszik a tulnyomó többséget, rendelkezik a vagyoni s szellemi előhaladás tekintetében; önértet ad a tanárnak, munkásságra ösztönzi, s teszi azt, hogy az erdélyi kálvinista tanár nem szolgálatot teszen kenyérkeresetből, hanem hivatásának él, lelkesül állásáért, kötelességeiért.

S ez a mi féltett alkotmányunkat, mely iskoláink emelkedését, szabad fejlődését biztosította, veszély fenyegeti az egyházi unio címén. A most letűnt egyházkerületi korszaknak, néhai püspökünknek, bizonyára legfényesebb érdemei közé tartozik, hogy mindig biztosítani tudta az unioban is az Erdély külön állásából eredett egyházi jogokat. De a jogainkért való védelmi harc nincs befejezve, kilátásunk van a folytatásra, sőt nehezebb küzdelem áll előttünk, mint valaha; nem csak azért, mert az utóbbi időkben külön alkotmányunknak

némi hátrányait tapasztaltuk, hanem azért is, mert most már egyházkerületünk kebelében is vannak hívei a teljes unionnak. Persze olyanok, a kik nem születettek, nem éltek magukat bele a képviseleti alapon fejlődött, legalkotmányosabb egyházi szervezetbe; nem élvezték áldásait, talán már csak hátrányait veszik észre. A kérdésben körülbelől dönt a küszöbön álló püspök-választás. Mindenesetre csak olyanra adhatjuk szavazatunkat megnyugvással, a ki az unioban egyházkerületünk képviseleti alapon fejlődött alkotmányának is védelmezője. Ha a mostani szervezetnek hiányosságait tapasztaltuk, nem azt teszi, hogy eldobjuk magunk alól a biztos alapot, hanem azt, hogy szervezetünk hiányain magunk segíteni igyekezzünk. Ha pedig a tanárok, különösen az ifjabb tanári nemzedék birtokában akar maradni azoknak a megbecsülhetetlen jogoknak a collegium kormányzatának, az egyházkerület törvényhozó testületében, szerezen reá érdemeket igaz vallásossággal, mint az ifjuság vezetője, buzgósággal, az egyház ügyei iránti érdeklődéssel, mint presbyter és mint egyházkerületi közgyűlési tag.

Dr. Sárkány Lajos.

B e v e z e t é s

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Vége)

Hogy a vallás lényegét kizárólag a subjectiv értelembe helyezte, egy másik egyoldalú, sőt hamis állításra vezette. Arra, hogy a vallásnál nem lehet az »igaz« és »hamis«-ról beszélni, miután abban minden egyformán igaz, a mennyiben még csak érzelem, a hamis pedig csak az értelmi reflexió eredménye. Helyesen jegyzi meg e tételre Pflleiderer, hogy az ilyen felfogást csak a romantikus iskola előitélete magyarázza meg. A valóságban nem így áll a dolog. Nem a gondolkodás viszi bele az önmagában helyes és igaz vallásos tudatba a hamisat, a mint hogy az akaratba is nem a törvény viszi bele a bünt, mintha az akarat addig önmagában jó lett volna. Hanem, a mint a törvény csak a természeti akaratban eredetileg benne rejlő bűnösséget csak napvilágra hozza, úgy a gondolkodó értelem is csak a természeti vallásos tudatban eredetileg benne rejlő fonákságokat és helytelenségeket hozza tudatunkra az által, hogy a naiv képzeteket fogalmakká alakítva, az értelmi bírálat tárgyává teszi. Ámde ez által nemhoggy megtisztátalanítaná a vallást, hanem folytonos tisztításán s így emelkedésén munkál közre, a midőn a mindenkor subjectiv tudat tartalmát objectiv kriteriumokból méri. — És meg kell gondolni azt is, hogy ha az érzelmet, mint olyant önmagában igazságnak deklaráljuk, hol kapunk akkor kriteriumot, a melylyel a különböző érzelmeket mérjük? Valyon ki lehet-e kerülni azt a végzetes következtetést, a mely a midőn nem tud eleget tenni annak a kívánalomnak, hogy az egymásnak ellentmondó érzelmeket egyformán igaznak tartsa, — hát egyformán mindeniket illuzóriusnak mondja? Az a theoria, a mely minden vallásos érzelmet egyformán igaznak állít szinte kikerülhetetlenül vezet erre a skepticiz-

musra, mely ez állásponton a vallásnak halála. Hátha még minden érzelmet vallásnak is állítunk?!

A mi az istenfogalmat illeti, ismeretes, hogy e tekintetben Schleiermachert nemcsak kora, hanem még a mai theologia is spinozizmussal vádolja, a mi felett nem fogunk nagyon csodálkozni, ha olvassuk egyfelől azt a nagy elragadtatást, a mivel róla szól, másfelől azokat a kifejezéseket melyeket az istenfogalom jelzésére használ. »Universum« a leggyakrabban használt kifejezése, de gyakran azonos jelentéssel használja a »végtelen«, a »világlélek«, »isten« szavakat is. De, a hol különbséget tesz az »universum« és »isten« fogalmak közt, ott az »isten« kifejezést szűkebbkörűnek veszi az elsőnél. »Isten a vallásban nem minden, hanem csak egy és az universum többet jelent.« Nyíltan vallja, hogy a közönséges felfogás Istenről, mint személyes, gondolkodó és akaró lényről, Istent az ellentétek s így a végeesség világába vonja le. Istent elkülönített tárgyi valóságnak nézni: lehet sokakra nézve előnyös, sőt nélkülözhetetlen, de mindig nehézségekkel teljes. De mint világ előtti és a világon kívüli ismeret tárgy, a kiről a vallás által tudományt alkotunk: nem egyéb pusztá mythológiánál. Istent és a világot nem szabad realiter elkülöníteni, hanem csak fogalmilag megkülönböztetni és pedig úgy, hogy »Isten a létnek egysége, a világ annak sokfélesége«, a miből következik, hogy »sem az Isten világ nélkül, sem a világ Isten nélkül nem gondolható.« Egyenes kifolyása e gondolatnak az, hogy az isteni mindenhatóság quantitative teljesen fedi a természetörök vagy véges okok összeségét és attól csak qualitative — mint egység a sokságban — különbözik, a mi által minden »csuda« — azaz Istennek minden a maga rendszeres működése összeségén kívüli működése — absurdummá válik. Isten ismeretének útja tehát az ő működésének és nyilvánulásainak ismerete, míg valamely más transcens ismerete — lehetetlen. Ha Schleiermacher ezen »agnosticizmus«-át sokan a Kantéval azonosítják, azoknak helyes figyelmeztetést ad Zeller abban a megjegyzésben, hogy a Kant agnosticizmusa ismeretelméleti alapokon nyugszik, míg a Schleiermacheré az Isten lényegének hittani felfogásán, a mely sokkal inkább Spinozának, mint Kantnak a hatása. — Azonban Schleiermacher nem alaptalanul tiltakozott az ellen, hogy őt csak rövidesen, egyszerű spinozistának tartásák. Nemcsak, hogy a Spinoza natura naturans istenfogalmát nem használja, hanem az istenfogalom abszolút egységének felfogásában a Schelling-féle azonosági-bölcsészet (Identitäts philosophie) alapján áll és úgy fogja fel, mint a gondolkodás és lét, idealis és realis ellentétének transcendentalis alapját. Azonkívül a mindent átfogó és meghatározó Isten fogalma mellett is az egyéniségnek olyan jelentőséget tud tulajdonítani, a minő a Spinoza pantheizmusával meg nem fér; s determinizmusában nem a Spinoza-féle célátlan természeti szükségesség a karakterisztikus, hanem a Lessing-Hegel féle, mely a világfolyamát vezető szellemi oknak céltszabó és orgánizáló működésén alapozik. Spinozával különösen az a törekvés hozza közelebbi vonatkozásba, hogy mint ez, úgy ő is távol akar tartani minden olyan képzetet, mely őt a végtelent a végeesség korlátai közé vonná le, s miután a személyi-

séget — az emberi személyiség analogiáján — csak végesnek tudta gondolni, következetesen a személyiséget is megtagadta Istentől. De, hogy istenfogalma azért nem valami »deus otiosus«, arról elég bizonyosságot tesz »Hittana.« — Ugyanezen szempont vezeti a személyes halhatatlanság megítélésénél is.

Végezetre csak még arra a megjegyzésre akarunk reflektálni, melyet Lücke így fejez ki »E védbeszédek sokkal inkább a vallás mellett általában, mint különösen a keresztyénség mellett vannak tartva, mintegy a pogányok előcsarnokában, annyira, hogy Schleiermacher a Dogmatikája után nem írhatta volna meg, vagy egészen másként kellett volna írnia. v. Franck pedig úgy nyilatkozott, hogy nem lehet tagadni, hogy e beszédeket vallásos ihlet hatja át és alkalmasok arra, hogy vallásos életet ébresszenek, de bennük a lépés a keresztyén hitre, a mely csak a bűnbánaton vezet keresztyén hitre, még nincs megtéve. A bűnről a beszédekben kevés szó van.« — E megjegyzések, a meny nyiben kifogások, részint Schleiermacher sajátos álláspontjából folyók, részint később korrigáltak is.

Az ugyanis a dolog természetéből következik, hogy a mikor valakinek célja »a vallásról« írni, nem írhat annak egyik vagy másik történeti alakulásáról. A meny nyiben pedig a történeti alakulások közül valamelyik a vallás eszméjének megtestesülését megközelíti s így jogot tarthat arra, hogy benne magát »a vallást« ismerjék fel, annyiban Schleiermacher foglalkozik is a keresztyénséggel, sőt ennek történeti alapjával, a zsidósággal is az ötödik beszédben. Természetesen nem annyira ezek történeti alakulásaival, mint alapeszméjével és karakterével. A keresztyénség alapeszméjét abban találja fel, hogy az Istentől való eltávolodásban megromlott végeest, kibékítse és egységre hozza a végtelennel Istenben. »Romlottság (bűn) és váltság ellenségeskedés és kibékülés, a keresztyénségben ez a két egymással szétszakíthatatlanul összefüggő alapvonatkozás, a mi szerint és a mi által alakul a keresztyénségben minden vallásos anyag.« A bűnről és bűntudatról itt más formában nem szólhatott, mint a hogy tette és támadta: a végtelentől üres és attól elfordult végeesség formájában. A specialis keresztyéniről a keresztyén hittannak feladata bővebben szólani.

A mi a keresztyénség felfogásában a »Beszédek«-ben még hiányos az a Krisztus személyéről, illetőleg jelentőségéről s a keresztyénség tökéletességéről való hiányos képzet. »Krisztus — mondja — soha sem állította, hogy ő az egyedüli közvetítő, az egyedüli, a ki ben az eszme megvalósult, hanem azt, hogy mindnyájan, a kik hozzá ragaszkodnak és az ő egyházát képezik.« Továbbá: A keresztyénség örök időnkig fog tartani abban az értelemben, hogy nem lesz idő, a melyben az embereknek nem lenne szükségök többé közvetítőkre; de maga nem akar egyetlen és egyeduralkodó alakja maradni a vallásnak, sőt örvendene, ha más, ifjabb s ha lehet erőteljesebb és szebb alakja képződne ki mellette a vallásnak. — Ez az, a mit a vallás fejlődése és tökéletesedhetése, alapjában helyes elvének érvényesítésében, túlhajtott. Mindkét túlhajtást kellő módon kiigazította később hittanában, a hol Krisztust az egyedüli közvetítőnek ismeri el s a vallás fejlődését csak a keresztyénség körén belül állítja.

A »Beszédék« e hiányai, melyeket részben későbbi műveiben maga szerzőjük korrigált, részben a későbbi theologiai fejlődés pótolta, oly kevés jelentőségűek, hogy a munka azért jelentőségét, mint az újabbkori theologia és vallásos felfogás fordulópontja, mindig meg fogja tartani. Jelentősége felujul és aktuálisra válik minden korban, a hol a vallásosságot akár a materialisztikus félműveltség, akár az orthodox supranaturalizmus mekhanizmusa gyökerében támadja meg. Ez igazolja választásunkat most is, midőn e korban és környezetünkben újra jelentkező veszélyekkel szemben Schleiermacherhez fordulunk, megismerni a vallás lényegét, értékét s megtanulni annak helyes védelmét. A »Beszédék« megjelenésének 100 éves fordulópontján szerzőjüknek a legszebb jubileumi ajándék az a lelkesedés, a melyet a vallás hivatott védői és ápolói lelkében műve ma is kelt. Vajha megjőne a kedvező idő, midőn Schleiermacher édes magyar nyelvünkön szólhatna e művében a mi magyar közönségünk »vallást megvető műveltjeihez,« kiknek száma bizony nem csekély! Építő irodalmunk ennél derekabb munkával alig kezdhette volna sorozatát — kiegészítve talán egy hiányait pótló tanulmánnyal — hanem a mi késik, talán nem mulik!?

Nagy Károly.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 febr. 16.

(Folyatás és vége.)

A boros-bocsárdi püspöki birtok mikénti kezelése kérdésessé válván: az özvegy püspökné tájékoztatott, hogy folyó évi április hó 24-éig az említett birtok jövedelmei őt illetik s így annak terheit is neki kell, az irtáshoz hordoznia; azután pedig ig. tanácsunk fogja a kezelést végeztetni. Addig is azonban a philoxera által elpusztított szőlőrészletnek rekonstruálása elrendeltetett s az erre szükséges költségeknek a püspöki fizetés-alap terhére leendő folyósításához az engedély megadatott.

Ezzel kapcsolatosan, Dr. Vályi Gábor, Kenessey Béla és Maksay János aai. személyében, bizottságot küldött ki ig. tanácsunk a leszámolásnak az özvegy püspöknével leendő megejtésére s eljárásuk eredményéről való jelentéstételre.

Ezek után bemutatta számvevő aa. ama jegyzőkönyvet, mely a b. e. Püspök aa. halála után megtartott pénztárvizsgálatról vététt föl s melynek rendjén a teljesen rendben talált pénztár ellenőrzése Vályi Gábor dr. elnökhelyettes aának adatott volt át. Ig. tanácsunk az átadást, illetve átvételt tudomásul vette s a pénztárban talált rend és pontosság fölött meglegedését fejezte ki.

* Theologiai fakultásunkon az idén megkezdett specialkollegiumok egyike Schleiermacher beszédeinek fordítása és magyarázata. A fenti tanulmány bevezetésül szolgáló előadás volt. Nem tartottuk érdektelenné közlését, már csak abból a szempontból sem, hogy az intézetünk iránt érdeklődő olvasó közönségünk is tájékozást szerezhessen arról a szellemről és irányról, a melyen az ifjuság nevelésén közremunkálunk. Szerk.

Szalay Ferencz, n-szebeni építész részére a szeretetház tervrajzának készítéséért 175 frt kiutaltatott.

A m.-n.-zsombori gazdaságba egy havi 10 frttal javadalmazott, magtárkezelő fölvétele engedélyeztetett, tekintettel különösen arra a körülményre, hogy e birtok bérbeadása folytán a gazdatiszt szerződése fölmondott s így nevezettnek, állás-keresés céljából, többször kell hazulról távoznia. Ezzel kapcsolatosan megbizta ig. tanácsunk a számvevő aát azzal, hogy f. évi április 27-éig, amíg t. i. a bérlő a birtokot átveszi: megfelelő módon gondoskodjék a sertés-állomány értékesítéséről!

A nagyenyedi és zilahi kollegium, valamint a fogarasi egyházközség 1899. évi költségvetéseit, számvevő javaslata alapján megtett apróbb megjegyzésekkel, ig. tanácsunk jóváhagyta, ugyancsak a m. vásárhelyi kollegium költségvetése is, de ez utóbbi azzal a módosítással, hogy a rendkívüli szükségletekre előirányzott 867 frt 80 krból, 467 frt 80 kr. töröltetett, illetve fölöslegként iratott elé.

A magyar-kályáni ref. egyházközség indokolt kérésére kiúttal ig. tanácsunk 400 frtot, a nevezett egyház központi kezelés alatt álló tőkéjéből, a parochiális épületek renoválási céljaira.

Ujvári István, m.-ludasi körlelkész aa. részére, az egyház kérése és nt. Sándor János. esperes aa. ajánlata folytán, 50 frt honorárium folyósított a m. gezei tanítói fizetési alap interkaláris jövedelméből, a tanítói állás üresen állta alatt lelkiismeretes pontossággal végzett beszoálásáért.

Az alamori egyházközség hiteltér-lemlően igazolván, hogy az iskola államosítása alkalnával magára vállalt évi 120 frt hozzájárulás terhét el nem bírja, kérelmet szerkesztett a közokt. Miniszter úr ő nagyméltóságához, a fenti összegnek évi 50 frtra leendő alászállítása iránt, mely kérését ig. tanácsunk, a fölhozott indokok igazolása mellett, ajánlattal terjesztette illetékes helyére.

Somodi egyházközségünk hivi, elismerésre méltó buzgalommal gyűjtögetett kepeváltási alapjából, a papi és kántori terménykepeének még megváltatlan részletét is megváltani s az így is 800 frton alul maradt papi fizetést 800 frtra kiegészíteni határozván: a szabályszerű módon hozott s kellő fedezetet kimutató határozatuk, szokott fenntartással, megerősítést nyert.

Jóváhagyó tudomásul vette továbbá ig. tanácsunk a Bethlen-kollegium előjáróságának amaz eljárását, mely szerint a br. Naláczy-féle stipendiumot Biró Sándor utrechti egyet. hallgatónak ítélte oda, de nem látta szükségesnek intézkedést tenni a kollegium azon kérése ügyében, mely e stipendium odaitelésére vonatkozó közgyűlési végzés megváltoztatására céloz.

Szász Károly, fehérvykovölgyi körlelkész aa. betegeskedését sajnálattal vette ig. tanácsunk tudomásul s a bemutatott orvosi bizonyítvány alapján megadta neki a kért 3 havi szabadságot.

Jóváhagyást nyert az özdi egyházközség ama határozata, mely szerint eddigi 800 frtos kepeváltó alapját közszükségleteket fedező alappá változtatta át, miután a kepeváltást a néh. Radák Adám báró kegyes hagyománya biztosította; megerősített a n.-enyedi Bethlen kollegiumnak Maksa Vazul f.-arbói lakossal

egy árverésen megvett birtok eladása fölött kötött szerződése; és örvendetes tudomásul vétetett a rátoni egyházközség bejelentése, hogy Kilyén Sándor, igaztanácsai hivatal ok aától 650 frt készpénz-alapítványt kapott.

Megengedte ig tanácsunk a kerületi közgyűlés jóváhagyásának fenntartásával, hogy a jódi és dédai leányegyházközségek, a topiczai körlelkészség keretéből kiválva, a disznajói, illetve magyarói anyaegyházhoz csatlakozzanak, honnan helyrajzi fekvésüknél és közigazgatási beosztásuknál fogva, könnyebben adminisztrálhatók.

A deésfalvi fiók-egyházközség indokolt felebbezése folytán megváltoztatott az udvarhelyi egyházmegyei tanács ama határozata, melylyel nevezett fiók-egyház tankötelesei az agyagfalvi községi iskolába való járásra köteleztettek, — minthogy az egyházmegyei határozat meghozatalánál nem ismert külhatósági intézkedés folytán, az agyagfalvi iskola igénybevétele a deésfalvi fiókegyházra elviselhetetlen terheket róna.

Végül, Dr Vályi Gábor, elnökhelyettes aa. indítványára, Zeyk Dániel, egyhker. főgondnok aa. elnöklete alatt bizottság küldetett ki, a néhai főt. Püspök aa. hamvai fölé emelendő sir-émlék ügyében szükséges teendők előkészítésére és a gyűjtési módok iránti javaslatlételre, mely bizottság tagjaiul Bartók György dr. h. püspök aa., dr Vályi Gábor, elnökhelyettes, Kenessey Béla, Bartha Lajos, Bihari Sándor és Becsek Lajos, ig. tanácsos aai kérettek föl.

Legvégül közigazgatási bírósággá alakult át ig. tanácsunk és az úzoni egyházközség gondnokválasztása folytán felmerült vitás ügyben, feloldotta a sepsi egyházmegyei bíróság ítéletét, új választást rendelvén el; míg a nagyborosnyói papi beszoigálási honorárium felosztása tárgyában kelt első birói ítéletet, indokainál jóváhagyta.

Ekkor, az idő előhaladottsága miatt, az ülés bezáratott.

r. s.

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből*

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1893 december 15-én tartott egyházmegyei közgyűlésen. —

(Vége).

Ha ügyeinket végleg rendezni óhajtuk, hogy teljesen hivatásunknak éljünk, feladatunk odahatni, hogy a keperendszer végleg eltöröltessék és mással pótolassék és a lelkészi nyugdíjintézet létrejőjön. Mert mi is emberek vagyunk, elfáradunk az élet hévségének elhordozásában, a mi napunk is aláhanyatlík, mint anyiaké, családi, társadalmi kötelezettségeink teljesítése nem ad utat és módot, hogy fiatalkori munkáink gyümölcsét élvezhessük öregségünkben és nem habozom kimondani, sok elfáradt erő utjában áll az egyházközségek előhaladásának, de ha az emberre szükség volt, míg dolgozni képes vala, az aláhanyatlott erő korában eldobni, a koldus kenyéren való tengődésre kárhoziatni szívtelenség. A fél fizetés élvezeténél mindig többre becsülöm a halált. Mert az csak keserüséget okoz, annak kenyere átkos, ez legalább megnyugtat. Ezt tudva, az államsegélyt csak olyanak tekintem, mely pillanatnyi segélyt nyújt, de nyomoruságunkat gyökeresen nem orvosolja.

Ne is várjuk mástól az orvoslást, nekünk kell megtenni mindent, hogy helyzetünk javuljon és helyzetünk javítása mellett a reánk bizott nép is felszabaduljon az igazságtalan teher alól, melyet igazságtalanná nem mi tettünk és teszünk, hanem az idő és kor, mely intézményeink megváltoztatásával ezen ős, a mostani korba be nem illő rendszert figyelmen kívül hagyta és elavultságában is fentartotta.

A midőn ezek után áttérek egy évi működésem részletesebb felsorolására, előre jelzem, hogy csak a főbb dolgokat említem meg, különben jelentésem rendkívül hosszúra nyulna. E mellett egyes intézkedéseimet felsorolom a vizsgálatról szóló jelentésemben, úgy, hogy a kettő együtt teszen egy egészet és tünteti fel azt, hogy mennyiben igyekeztem megfelelni hivatásomból folyó kötelezettségemnek és a közbizalomnak

I. Személyi ügyek. Sorainkból örökre távozott tiszt. Pünkösti Ferencz uzoni lelkész aa. Ez év január 5-én végezte be földi munkásságát. Hivatali kötelességei teljesítésében pontosság, szorgalom, egyházközsége iránt érzett forró szeretet családi körben övéi boldogítására irányzott törekvés, baráti körben elmeél jellemezék. Egyházközségének sokrendbeli alapítványai, tőkái munkásságát dicsérik. Temetésén személyesen, akkor támadott betegsége miatt, nem vehettem részt, de azt elrendezhettem és tudomásom szerint temetése az elhunyt érdemeihez méltó vala. A ki hív volt mind a haláláig a reá bizottakban, emlékezete legyen áldott körünkben! Helyét a kegy év lejártáig fia Pünkösti István foglalta el, mint az egyházközség ajánlatára kinevezett segédlelkész, ki odaadó buzgósággal teljesíti papi kötelességeit.

Állást cserélt szotyori énekvezér-tanító Demes Elek, ki a sepsi-szentgyörgyi árvaházhoz ment át. Helyét alkalmás jelölt hiányában letölteni nem sikerült, most van folyamatban az iskola államosítása és ezzel kapcsolatban a betöltés eszközlése.

Lelkészi karunk a f. évben kettővel szaporodott. Kis Borosnyó lelkészi állását Demes Péter, Szacsvaét Fazakas Sándor aa. foglalta el. Mindkét állás meghívás utján töltetett be. Első lelkész pályája kezdetén, másik az élet hanyatló korában. De mindkettőtől az egyházközség fáradhatlan munkát és tevékenységet követel. Istentől segedelmet kérek pályájuk hív befuthatására. És a midőn körünkben üdvözlöm, a t. közgyűlésnek beiktatásra ajánlom.

Semerjai énekvezér állását október hó 27-én töltöttük be, a mikor egyhangulag megválasztott Fábrián József. Állomását még nem foglalta el.

Az adminisztrációban annyi változás történt még, hogy Nagy-Borosnyó adminisztrálása Czeglédi János rétyi lelkész lemondásával, Demes Péter kisborosnyói lelkészt, Eresztevény adminisztrálására Barabás Miklós besenyói lelkész lemondásával Czeglédi János rétyi lelkészt kértem fel, kik ezt is elválták.

Nem hagyhatom itt említetlenül, hogy a f. évben tartott papi értekezleten Szabó Jenő aa. indítványozta, hogy tiszt. Gáspár Albert aldobolyi lelkész aa. 50 éves szolgálati jubileumát papságunk ünnepelje meg. Az indítványt egyhangulag elfogadtuk és a módok megállapítására kiküldettünk én, Szabó Jenő és Kolumbán Ferencz. Azt hiszem t. közgyűlés, hogy e jubileum nemcsak a papi kart érdekli, érdekelheti ez a t. közgyűlést, mint egyházmegyénk ügyeinek legfőbb intézőjét. Felkérem azért a t. közgyűlést, járuljon hozzá, hogy ez ünnepélyen egyházmegyei közgyűlésünk legalább küldöttségileg képviseltesse magát. 50 éves szolgálat megérdemli, hogy legalább ennyiben fejezzük ki elismerésünket, ha a jubiléum más kitüntetésben részesíteni nem tudjuk. A jubileumi ünnepély csak a jövő év február havában tartható meg, mert akkor telik be az 50 év. Az ünnepélyt úgy óhajtuk rendezni, hogy lelkész aának semmineni megterhelésébe ne kerüljön.

II. Az egyházközségek beléletét illetőleg jelezhe-

tem, hogy általában béke és egyetértés uralkodik egyházainkban, kivéve Étfalvát, hol a kedélyek még nincsenek lecsilapodva és a Hadnagyalap évtizedek óta kísértő kigyója még ma is elég erővel rendelkezik a béke feldulására és a békétlenség felszínre tartására. Annyira haladott már ezen ügy, hogy csak fel kell említeni, már említése is elegendő a kedélyek forrongásba hozatalára. Igazán sajnálom, hogy ezen ügyet az egyházköztségben levő ellenállás miatt dülőre juttatni nem lehetett. Egyházm. tanácsunk javaslatomra külön választotta az 1000 frt tőkének $\frac{2}{3}$ -át és ezt iskolai célokra rendelte, a más $\frac{1}{3}$ -ot egyházi szükségletek fedezésére, mert az ezer frt $\frac{2}{3}$ -a jövedelmez iskolai célra az eddigi gyakorlat szerint, de ez is ellenzésre talált a hivek nagy részénél és az ez ellen felszólaló iratot lelkész aa. írta. Vizsgálatom alkalmával a presbyterium előtt jeleztem álláspontomat, nem talált ugyan lelkész követett eljárásával és álláspontjával, de itt kimondom, hogy vagy békesség lesz az egyházköztségben azon alapon, mit egyházm. tanácsunk elfogadott és a mely az alapító levéllel leginkább talál és a melynek alkalmazásába az iskolaszék is belenyugodott, vagy a presbyterium megkérdése nélkül végrehajtom a mélt. állandó igazgató-tanács azon rendeletét, hogy a jelzőlegilag biztosított követelések felhajtassanak és központi kezelés alá felküldessenek. Szeszélyekért nem hagyhatom, hogy ez ügy tovább is forrongásba tartsa a kedélyeket és összejárjon ismét minden illetékes és illetéktelen forumot. Káros hatása már is érezhető, mert megbénítja az egyházközség előhaladását.

Ellentétekre adott alkalmat a sz. gondnok választás Zalán, Aldoboly, Uzon és Komolló egyházközségekben. Elsőt magam intéztem el. Aldobolyét közíg. bíróságunk, Uzoné, most van a 2-od foku közíg. bíróság ítélete alatt. Komollóé még nem dől el, mert az idetartozó okmányok még nem küldettek be. Mindezek azonban érezhető káros hatású ellentétet nem idéztek elő és hiszem, hogy nem is fognak előidézni.

Különfélék rovata.

Jézsuiták Kolozsvártt. Az egykor jobb időkben innen kitiltott jézsuitákat a gyulafehérvári katolikus püspök e napokban újra behozta az erdélyi részekbe. »Szent életű embereknek« nevezte őket bemutató beszédében Gusztáv püspök, kitől bizonyos rábeszélő tehetséget, bizonyos kereskedői ékesszólást nem tagadhatunk meg. Szombat óta naponként háromszor prédikálnak itt e jézsuiták. Predikálnak. Protestáns eszköz katolikus célból. A szónok tulajdonképpen az igazság és szabadság hőse, de a sátán is hivatkozhatik szónoki sikerekre. Ennélfogva jó lesz a jézsuíta szónoklatokat nem csak a rethorika, de az országos törvények álláspontjáról is nézni. Helyi napi lapjainknak is, mint a közvélemény organumainak komoly föladata volna, hogy e jézsuíta vendégszerepléseknek ne csak plakátjaiul szolgáljanak, de a fölvilágosodás, a morál, a felekezeti béke szempontjából bírálói legyenek. A jézsuiták par force prédikálásai természetesen par force gyóntatásokkal vannak összekötve. Mert a katolikus egyház hatalma nem az íghirdetés, de a gyóntatás. Erőssége nem a kathedra, de a gyóntató szék. A gyóntató szék, hol, mint egyik jézsuíta prédikálta szombaton, »megbocsáttatnak a bűnök«. Mert a jézsuíta, úgy lehet, prédikálásával fölébreszti a lelkiismeretet, de ezt a lelkiismeretet aztán a gyóntató széken a maga számára incassálja.

De hát mit csinálunk mi, reformátusok? Ujévi

c ikkünkben hangsúlyoztuk, hogy nekünk buzgó *egyházszolgálatra* van szükségünk. Szükségünk van derék egyházgondnokokra, történelmi érzékű kodifikátorokra, de égető szükségünk van buzgó lelkipásztorokra. Lapunkban már több hét előtt föl hívtuk a figyelmet pár legközelebbi tennivalónkra. Szóltunk városaink megerősítésének szükségességéről, ajánltuk a gyermekistentiszteleteket, a vasárnapi és köznapi istentiszteletek lelkes tartását, ajánltuk a református özszejöveleteket, református estéket, stb. Hallgatott valaki ránk? Itt van például Kolozsvár. Menynyi jó értelemben vett propaganda-erő van itt elrejtve. Szálljunk ki a nép közé. Ott a hidelvi két iskola helyiségei, ott a külmagyarutcai iskola, ott az új templom melletti árvaház, ott a monostori körben is találunk kell helyiséget, itt a theol. fakultás terme: szálljunk ki e helyekre s tartunk egyszerre öt-hat helyen is református estéket s felolvasásainkkal, szabad előadásainkkal erősítsük népünk református tudatát. Vegyük föl a programmba itt a földmivesek dalkarát, amott az iskolás gyermekek énekét tanítóik vezetése alatt. Induljon meg a pap, induljon meg a presbyterium. Szervezzünk hölgybizottságokat s legyenek e bizottságok a református jótékonyágnak is, a református estéknek is, a református templombajárásnak is kultiválói, sőt agitátorai. Jön már az enyhe időjárás. Templomainkban hallanunk kell iskolás leányaink énekét. Gondoskodjunk, hogy templomban való éneklésre előkészíttessenek. Csak hirtelenében írjuk ezeket, mert még egyéb eszközeink is vannak. Szóval lelkesednünk és tennünk kell s éppen nem elég csak vállunkat és szájunkat vonogatni. A katolicismus egyházi egoismusával szemben minket nem vigasztal némely protestáns egyéni egoismusa és a fanatismussal szemben minket nem vigasztal semmiféle cynismus. Ha a mi egyházunk nem tölti be feladatát, legyünk meggyőződve, hogy Isten az ő országa számára más organumokról fog gondoskodni.

A M. Prot Irodalmi Társaság február 25-én előbb pénzügyi bizottsági, majd választmányi ülést tartott. A pénzügyi bizottság az 1898. évi számadást és vagyonkimutatást vizsgálta meg és az 1899. évi költségvetést állapította meg. Az ülésen Hegedüs Sándor elnökölt és György Endre, Perlaky Elek, Petri Elek, Szilassy Aladár, Szóts Farkas bizottsági tagok és Bendl Henrik számadó pénztárnok voltak jelen. A pénzkezelés rendes, a számadás minden tekintetben kifogástalan, a miért a pénztárnoknak egyhangulag javasolta a felmentést a bizottság. Annál kedvezőtlenebb a Társaság pénzügyi helyzete. A tagok egy része rendkívül rossz fizető. A hátralék immár 7936 frt 75 kr-ra szaporodott. E tömördek hátralék már is pénzavarba juttatta a Társaságot. Mult évi kötelezettségeiből, a nyomdaköltségekből 192 frtot a folyó év terhére volt kénytelen áthozni. A Társaság tényleges jövedelme 4633 frt 19 kr-ra szaporodott, költsége 4388 frt 52 kr. volt, látszólagos pénztármaradványa 244 frt 67 kr., a mi a tartozással összevetve 647 frt 33 kr., deficitet mutat. A Társaság tőkevagyonára három alapítvány által 1200 frttal szaporodott, de »Károli-alap« cz forgó tőkéje a »Koszu« füzetekre és a »Házi Kincstár«-ra tett 1733 fr. 76 kr. új befektetéssel 1499 frt 20 kr-ra apadt. A helyzet javítása érdekében erélyes rendszabályokat javasolt a pénzügyi bizottság. A hátralékok erélyesen behajtandók, mi végből az esperesi kar támogatását fogja kérni a Társaság; az új tagok gyűjtése tovább folytatandó és ebből a célból a közönséget meg fogja keresni az elnökség; kísérlet teendő a nyomtatványok jutányosabb

előállítására, mivel szintén az elnökség bizatott meg. Ezeket a javaslatokat egyhangulag magáévé tette a választmányi ülés is, mely szintén Hegedüs Sándor elnöklete alatt tartatott. Ezen az ülésen a fentnevezettek kivül jelen voltak még id. Kiss Áron, Bachát Dániel, dr. Hegedüs István, dr. Kiss Áron, dr. Masznyik Endre, Stromp László, Dr. Szabó Aladár, Zsilinszky Mihály választmányi tagok és Raffay Sándor társulati tag, mint vendég. Napirend előtt Szóts Farkas titkár meleg szavakkal üdvözölte a Társaság nagy tevékenységű elnökét abból az alkalomból, hogy kereskedelmi miniszterre neveztetett ki, egyszersmind kérte további jóindulatát a Társaság iránt. Hegedüs elnök ur megköszönve a figyelmet, a választmány nagy örömeire általános helyeslés kíséretében kijelentette, hogy minisztersége semmit sem változtat a Társasághoz való viszonyán. Két dolog, a mitől legeslegutoljára válnék meg: a budapesti egyház főkurátorsága és M. P. I. T. elnöksége. A napirend során tudomásul vette a választmány, hogy a múlt évben a társaság határozata értelmében kiadott »Prot Szemle« X-ik évfolyama, a monografiák X-dik kötete, a „Koszorú“ 41–50 dik füzet, mely utóbbi vállalatot Hegedüs S. elnök ur 447 frttal támogatott. Néhai Szász Domokos 1000 frtos befizetett alapítványáról az alapító levél beterjesztetett, s ennek értelmében az alapítványból 500 frt a Kálvin Intitutiója magyar fordításának kiadására, illetve a kiadás elősegítésére fordítatik. A Biblia Lexicon számára dr. Szabó Aladár személyes közbenjárása a Calver Verlagsverein 232 illusztráció chlichjét 267 frt kedvezményes árban hajlandó használatra átengedni, míg a szükséges térképek végett a Briti- és külföldi bibliatársasághoz fordul a Társaság. A Lexikon előállítási költségeinek egy részét aláírások gyűjtésével szándékozik fedezni a választmány, mi végből a folyó évi konvent idején értekezletet hív össze az elnökség. A folyó évi kiadványok során a Prot. Szemle mellett 10 új Koszoru-füzet kerül kiadásra, melyeknek írói és szerkesztői tiszteletdíját újból Hegedüs Sándor elnök ur volt szíves megajánlani: a monografia kiadvány sorsa a Bibl. Lex.-al való esetleges kombináció miatt a legközelebbi választmányi ülésig függőben hagyatott. A Herczegszőlősi Kánonok hasonmásos és történeti jegyzetekkel ellátott kiadása ügyében titkár bemutatta a hasonmásos szöveg kefelevonatát és bejelentette, hogy Mokos Gyula tanár, ki egészségi okok miatt a kiadást halogatni volt kénytelen, a történeti jegyzetekkel is nemsokára elkészül s az egész munkát a f. évi közgyűlésre teljesen elkészíteni igérte. A folyó évi közgyűlést, a mennyiben ápríl elejéig valamely más helyre meghívást nem kap, felolvasó nagygyűléssel összekapcsolva, Budapesten fogja megtartani a Társaság. (F.)

A Lorántffy Zsuzsánna egyesület évkönyve 1898-ból. Az egyesület folyó évi febr 2-án tartotta meg V-ik közgyűlését Budapesten Szilassy Aladárné elnöklete alatt, kinek megnyitó beszéde az egyesület szellemi és anyagi gyarapodását tömören tárja fel. Dessewffy Emma egyesületi titkár az egyesület 1898 évi működését tünteti fel, Szabó Aladár pedig a budai fiókegyesület tevékenységéről számol be. Szóts Farkasné pénztárnok jelentéséből kitűnik, hogy az 1898. évi bevétel 17713 frt. 50 kr. volt, ezzel szemben a kiadás 3317 frt. 30 kr. tehát maradvány 14396 frt. 28 kr., mely összeg az előző évi tőkével és a tőkésített kamatokkal az egyesület alapítványi vagyonát 16913 frt. 32 kr-ra emeli. Az egyesületnek, — melynek célja a keresztyén könyörülő szeretet gyakorlása és a keresztyén erkölcsi élet felvirágoztatása, különösen a nők között — jelenben (a budai fiókegyesülettel együtt) közel 360 tagja van és elvitázhatatlanul nagy és üdvös tevékenységet fejt ki azzal a gyöngédséggel, jószággal és szeretettel, mely a női lelkeknek sajátja; szegény gyermekeket ruháznak fel, családokat segíyeznek; felkeresik a fertőzött helyeket és az elesetteket

visszaadják a társadalomnak; tanítanak, oktatnak, varrnak, egész éven át futnak és fáradsnak és ime az Isten megdicsőíti az erejét az erőtleneben.

A multak emléke. Március 5-én 225 éve volt annak, hogy Szelepcsényi György esztergomi érsek a bécsi udvar engedelmével a pozsonyi kiküldött törvényszék elé másodízben 735 protestáns papot és tanítót idéztetett meg, de csak mintegy 336-on jelentek meg. A leirhatatlan bánásmód következtében sokan elutaztak, de hetvenen sem a csábítás, sem a durvaság győzelmet nem arathatott. Ezek közül hosszas gyötres után hatvankét papot és tanítót két szállitmányban katonai fedezet alatt Nápolyba hajtottak és ott harminczat a spanyoloknak gályarabok gyanánt eladtak, a többit pedig penészes börtönökbe zárták. A gályarabok közül csak huszonhaton maradtak életben (18 református, 8 ág. hitv. evang.) kiket tudvalevőleg Ruyter hollandi tengeri szabadtított meg az irtóztatós rabságtól. Ez esemény emlékére március 5 én Molnár Lőrincz paptársunk nagyszámú hívek előtt a kolozsvári új templomban alkalmi beszédet mondott.

A debreezeni főiskola énekkara kegyeletes emlékünnepet ült f. hó 5-én a Kántus teremben több nagy nevű alapító emlékezetére, kik fejedelmi tőkét hagyományoztak az énekkarnak, hogy annak kamataiból részint a társulat fedezze kiadásait, részint pedig hogy egyes szorgalmas öregebb énekkari tag megjutalmaztassék. A program kiemelkedő pontja a dr. Erdős József theol. tanár megnyitó beszéde volt, ki erős, színes vonásokkal emlékezett meg az alapítókról s őket mai nap is követendő példák gyanánt állította föl, végül pedig az ifjuság előtt fejtegetve a dal, az ének nemes voltát, lelkes szavakkal figyelmeztette őket, hogy »Fiaim, csak énekeljete!« Az énekkar több darabot adott elő kiváló precizitással és színdus összhanggal, miben legnagyobb érdeme bizonyára a vezető tanárnak: *Mácsay* Sándornak van, ki már több évtized óta hinti az ifjuság szívébe a dalnak magvait. A műsor többi részét egy felolvasás és két szavalt töltötte ki, mindegyik az ifjuságnak lelkes munkásságáról téven bizonyosságot. (z)

A debreezeni hittanhallgatók legközelebb elhatározták, hogy a nyár elején sárospataki kollegáikat meglátogatják A látogatásnak célja csupán az ismerkedés, de különös érdeket az kölcsönöz neki, hogy az összes ifjuság és tanári kar élén maga a püspök: *Kiss Áron* is velük fog tartani. S így ez a látogatás valószínűleg püspökök találkozása is lesz. (z)

Franciaországban. Lilleben nagy vihart támasztott az ottani szerzetesek ellen egy még mindeddig egészen nem tisztázott büntett, melynek egy 11 éves fiu az áldozata. A kolostoriskola egyik szobájában az erőszakétel nyomaival s megfojtva találtak meg a gyermeket A nyomban megindított vizsgálatnál a szerzetesek feltűnő viselkedése s elejtett nyilatkozatai fonalán egy Flamidien nevű szerzetes jött gyanuban, ki el is fogatott. Még más négy szerzetes is fölvi gyázat alatt áll. A nép dühe teljes a katolikus intézetek, kolostoriskolák és kolostorok ellen.

Chiniqy Károly az egykori róm. kath. pap és 40 éven buzgó ev. ref. pap Montrealban (Amerika) meghalt. A jézsuiták mindent elkövettek, hogy utolsó napjaiban visszacsábítsák a pápás egyházba, de Chiniqy mindvégig ellenállt. Az ő működése, beszédei és iratai nagyon sok embernek nyitották fel szeméit, minek következtében a protestáns egyháznak hasznos és el nem muló szolgálatokat tett. Most már pihen a jó pásztor.

Köszönet. Gegesi Kiss Ernő m. kir. erdész aa. a gegesi ev. ref. egyházközségben általa alapított „urasztali kehely alap“ gyarapítására — az 1898. évi járandóság fejében, kamattal együtt — ajándékozott: 4 frt 24 krt, az az négy forint és huszonnégy krajczárt.

Ez áldozatért fogadja, egyházközségem nevében nyilvánított, hálás köszönetemet. Gezes, 1899. február 22. *Kiss Ferencz*, gezesi ev. ref. pap.

Sajtóhiba. Mult számunk 73. lapján az első hasábnak alulról számított 10. sorában a »szent lélek segítségül hívását« helyett így olvasandó: *a szentek segítségül hívását.*

Hivatalos rész.

439—1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegyénk Nt. Esperesének.

Atyafiságos tisztelettel tudatjuk nt. esperes aaival hogy a lelkészminősítési táblázatok összeállításához szükséges nyomtatványi űrlapok árát, melyeket még a mult hó 7-én megfelelő számú példányban, szétkül döttünk, darabonként 2 krban állapítottuk meg.

Értesítjük ennélfogva a Nt. esperes aait, hogy a v.-hunyadi, gy. fehervári, n.-sajói, szebeni, erdővidéki, órbai és kézdi egyházmegyék számláját 50 50 krral s a n. enyedi, k.-kalotai, sz.-szolnoki, deési, széki, gör-gényi, marosi, küküllői, udvarhelyi és sepsi egyházmegyék számláját 80--80 krral, valamint a romániai egyházmegye számláját 14 krral megterheltük, mely összegek keblbi pénztári hivatalunkba mielőbb befizetendők

Kolozsvárt, 1899. márczius hó 3-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

396—1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi t. lelkész és tanító aának

Az a csapás a mely a phylloxera megjelenésével földmivelésünk egyik legfontosabb és számos vidékén legjövödelmezőbb ágát — a szőlőmivelést érte, az egész országot, de különösen a borvidékek kisebb birtokosait sújtó káros következményeiben csak azzal enyhíthető és enyészethető el, ha az elpusztult szőlők a változott viszonyoknak megfelelő módon és feltételek mellett újra helyre állíttatnak.

Erre megadja ugyan részben az eszközöket a phylloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról szóló 1896. V. t.-cz. de azok, akik ez eszközöket használják, csak akkor fognak sikert elérni ha az említett eszköz alkalmazásánál czélszerűen és szakszerűleg helyesen járnak el.

Ez a mai szőlőmivelés terén szükséges szakís meretek terjesztését tételezi fel.

Abból a czélből, hogy ezeknek a szakismereteknek rendszeres foglalata bárki által olvasás útján el-sajátítható legyen, továbbá, hogy azoknak a kik szőlő felújítási kölcsönben részesültek, vezérfonal legyen a kezükben a kölcsön feltételei szerint őket kötelező mívelési terv végrehajtására, a földmivelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ö nagyméltósága illetékes szakközegei által egy utmutatást szerkesztettek a szőlőmivelőknek, hogy oly kézikönyv birtokába juthassanak, a melyből a legközönségesebb tudnivalókról felvilágosítást szerezhetnek.

Ez az utmutatás kilencz részből és egy függelék-ből áll és 143 macv szó ábrát tartalmaz.

Az utmutatás nyelvezete egyszerű és könnyen érthető, mindamelllett a tárgy természeténél fogva s mert az egész anyagot ki kellett meríteni mégsem lehetett az utmutatást annyira népies modorban szövegezni, hogy azt az értelem alsó fokán álló legkisebb gazdák is első olvasásra vagy hallásra azonnal meg-értsék.

Hogy ennek az utmutatásnak a tanai a nép leg-alsó rétegeibe is behatoljanak s életbe menjenek át, nem elégséges, ha csak olvasás útján terjednek, hanem szükséges, hogy az élő és magyarázó szó közvetlenségével is csepegtetessenek be a nép gyermekeinek elméjébe.

Senki nem tehet ezen a téren jobb és hasznosabb szolgálatot népünknek, mint a lelkészek és tanítók.

Nem kétli a Miniszter úr, hogy ezt örömmel fogják tenni s hogy tehessék, minden lelkésznek és minden tanítónak, a ki ez iránt akár csak levelezőlapon a vezetése *alatt álló miniszterium szözlészeti* osztályához fordul, a szóban levő utmutatást (a melynek árát egyébként nagyon mérsékeltten egy koronában állapította meg) ingyen fogja megküldetni

Midőn erről t. lelkész és tanító aait ezennel értesítjük, egyszersmind fölhívjuk a bortermő vidéken lakókat, hogy e könyvmegküldését mielőbb kérelmez-zék s annak tanulmányozása után a népnek rendszeres oktatást adni, őket a szőlőművelés minden kérdésében tájékozni s így a szőlőművelés fellendítéséhez hozzájárulni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1899. márczius hó 3-án

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Dr. Kádár János,
h. útkár.

142—1899.

KÖRLEVÉL.

A sepsi ref. egyházmegye és a hozzátartozó püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes lelkészeit felhívom, hogy — miután a világi egyházmegyei képviselők megbízatási ideje a mult évvel lejárt — az egyházmegyei közgyűlésre küldendő világi képviselőknek az »Utasítás« 5 §. e. pontjának és a 16. §-nak szem előtt tartásával megválasztatni és a választási jegyzőkönyvet a. f. év márczius 31-ig hozzám beküldeni sziveskedjenek.

Ugyanezkor felhívom azon lelkészeket, kik a minősítési táblázathoz bizonyítványukat maig sem küldötték be, hogy azokat »Erd. Prot. Lap.« 52. számában közzétett 3046—1898 sz. fölhívás értelmében hozzám haladéktalanul küldjék be.

Bikfalván, 1899. márczius 1-én.

Vén Mihály,

sepsi ref. egyházm. esperes.

292—1899

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének f. év márcz. hó 23-án d. e. 10 órakor B.-Hunyadon tartandó tisztújító közgyűlésére ezen közgyűlésnek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

A közgyűlés tárgyai: 1. Az egyhm. egész tisztikar megújítása. 2. Esetleges felsőbb hatósági leiratok felolvasása és tárgyalása.

Ugyanezen napon reggel 9 órakor mélt. Gyar-mathy Zsigmond főgondnok ur meghívására előértekezlet tartatik.

Gyalu, 1899. márcz. 2.

Dézsí Gyula,
ev. ref. esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Vallásos nevelés a középiskolákban.

(Felolvasott az »Országos Középiskolai Tanáregyesület« kolozsvári körének 1899. febr. 11-én tartott V. rendes felolvasó gyűlésén.)

Midőn mindenek előtt kifejezem mély köszönetemet a t. Kör intézőségének, hogy alkalmat nyújtott nekem elmondhatni itt, a nevelés és oktatás terén szakférfiak, sőt épen szaktekintélyek előtt egyet és más tárgyról és felhívni a figyelmet e fontos és mégis sokképen elhanyagolt kérdés iránt, engedje meg a t. Kör hogy — bevezetésül — néhány szóban elmondjam felolvasásom előzményeit

Ezelőtt három évvel történt, hogy a Kör akkori titkára, dr. *Cziegler Ignác* egy alkalommal bizalmasan azt a kérdést intézte hozzám, hogy nem volnék-e hajlandó a Körben egy felolvasást tartani tárgyról? Meglepetve a váratlanul jött kérdés által, tájékozatlan az egyesület irányával, működési körével, de meg magam is alig két évi gyakorlattal bírván, s különösen az untalan hangoztatott nézetek és vélemények hatása alatt, hogy a vallásos nevelés tisztán az egyházak dolga: megmosolyogtam a kérdést és hogy zavaromban mit feleltem, nem tudom, de körülbelül az lehetett az értemle: talán, hogy eszébe jusson valakinek megkérdezni: »mit keres Saul a próféták között?«

Azonban ezen időtől kezdve gondolatban nem egyszer foglalkoztam, — mert volt eset reá, hogy kényszerítve voltam foglalkozni — a kérdéssel s minél többet foglalkoztam, annál inkább megérlelődött bennem a meggyőződés, hogy — bár első sorban és mindenek felett az egyes egyházak feladata saját érdekükben go doskodni a vallásos nevelésről — mégis nem lehet közömbös dolog az a tan- és nevelésügy embereire sem. Hiszen azt követeli a méltányosság, a hála is az egyházakkal szemben, a melyek annyi időn keresztül voltak a műveltség ápolói, terjesztői, a melyek annyit tettek a nevelés és oktatásügy fejlesztésére kezdve az alapítótól, a ki »nagy méltósággal tanít vala és nem úgy, mint az írástudók«, folytatva a katechumenatuson és az egyháznak apogányok megtérítésére és nevelésére irányuló törekvésein egészen a reformáció által megindított újabb paedagogiai mozgalmakig. Most pedig, midőn az állam javarészben levette az egyházak vállairól a mű-

veltség terjesztésének és ápolásának — ha olykor tévedésekkel is, de nagy dicsőséggel — végzett munkáját, s ezzel egyszersmind átvette az egyházaktól az oktatás és nevelésügyre egyedül irányító befolyásukat, illő, hogy megemlékezzék az egyházaknak a múltban teljesített nagy szolgálatairól és illő lenne, hogy érdekeik támogatására — ha egyebet nem is, — de legalább a külső eszközöket ne vonja meg, és végül illő, hogy azok, a kik az egyházak által nagy áldozatkészséggel a nemzet és az emberiség haladása iránti buzgó lelkesültséggel, fárasztó, nehéz munkával megalapított és megépített s az újabb kor által nagy kényelemmel berendezett épületben munkálnak tovább, megemlékezzenek, mely ezeket az épületeket létrehozta és most segítő jobbot nyújtsanak, midőn ez a szellem veszendőbe készül menni.

De hagyjuk ezt. Vannak ennél közelebb fekvő, kézzel foghatóbb indokok is, a melyeknél fogva helyén való itt e Körben a vallásos nevelés kérdésével foglalkozni.

Ezek közül mindjárt az első helyen, hadd említem meg azt a körülményt, hogy a vallástan ott van a rendes tárgyak között, ennél fogva részét képezi a tananyagnak. Ha már most hiányos, vagy épen rossz a vallástanítás, azt nem csak a vallásos érzület, nem csak az egyház sínli meg, de megsínli az egész nevelés és oktatásügy, mint a hogy megsínli csak egy tagnak is a betegségét az egész test, vagy — hogy egy más hasonlatot használjak — ha csak egy csavar nem teljesíti is rendeltetését, megérzi az egész gépezet.

Már csak ez az egy körülmény magában is indokoltá teszi a vallástanítás kérdésével való foglalkozás szükséges voltát a paedagogiában. Hiszen azok, a kik a tantervet megalkották, bizonyosan nem az egyházak iránt akartak udvariasak lenni s nem is csak az egyházaktól való féltükben tették és ismerték el rendes tárgynak a vallástant, hanem bizonyosan számot vetettek annak az értelmi, erkölcsi, sőt a testi nevelés tekintetében is nagy befolyásával. Nem szólok arról, hogy a vallásos nevelésnek még a testi nevelésre is mily nagy befolyása van, mikor vágyaink és szenvedélyeink féken tartását követeli és tanítja, hogy az ember törekedjék testét, mint a szentlélek templomát, tisztán

tartani; arról sem beszélek, hogy az értelmi nevelésnek — bár annyian tagadják is — minő szolgálatokat tehet, a mikor keresi az okot, a hol okozatot lát, keresi a törvényadót, a hol törvényt lát és a mikor egy bölcs és gondviselő kéz munkáját láttatja a természeti és emberi világban, csak arról a befolyásról akarok megemlékezni, a melyet az erkölcsi nevelés fejlesztésére tehet a vallástanítás.

Nem akarok itt erkölcstani vitatkozásokba bocsátkozni. Hajlamom, nevelésem, tanulmányaimnál fogva a keresztyén morál álláspontján állok, a mely a keresztyén valláson alapul, a melynek lényege az, hogy az erkölcsi életet a keresztyén hit szempontjából fogja fel és ítéli meg, a mely legfőbb erényül a szeretetben munkás hitet mutatja fel és legfőbb célul az Istennel való egyesülést. Isten országának terjesztését ismeri el.

Egyáltalán nem ringatom magam abban a reményben, hogy a t. Kör tagjai mindnyájan ugyanezen állásponton állanak; de annyit látok, hogy még a philosophiai morál hívei is kénytelenek elismerni, hogy »a vallásos érzület az erkölcsi nevelés egyik leg-erősebb támasza« s ennél fogva a vallásos érzület fejlesztése és ápolása, egy szóval »a vallásos nevelés az erkölcsi nevelés tényezőinek egyik leghatásosabbika.«*

Másik ok, a melynek alapján helyén való paedagogiai társaságban a vallásos nevelés kérdésével foglalkozni, a következő. Az egész vonalon jelszó most a paedagogiában, hogy annak hazafiasnak kell lenni. Szeretném most, ha felvilágosítana valaki, hogy miképpen egyeztethető ez a hazafiság a socialismussal, a mely tápanyagát még a mai paedagogia által is annyira dédelgetett materialisticus felfogásból nyeri és a mely tulajdonkép nem egyéb, mint a materialisticus elveknek a gyakorlati életben megvalósítására irányuló törekvés. Mert, tudni való, hogy ezt a minden meglevő társadalmi intézményt fenekestől felforgatni törekvő irányt az a tudomány szülte és kényezteti még most is, a mely tudomány letaszította a vallást arról a piedestálról, melyen addig állott és a mely a művelteket utánozni és a műveltséget negéyezni szerető tömeg előtt gúny és nevetség tárgyává tette a vallást. Jó lesz tehát nem felejteti el a hazafias nevelésért buzgolkodóknak, hogy a mikor a socialismus túléltnék, elavultnak hirdeti a vallást és egyházat, ugyanakkor elavultnak hirdeti a haza fogalmát is. És ha most még csak az egyház érzi a socialismus rombolását, jó lesz meghallani azoknak, a kik a haza sorsa miatt aggódnak: Iam proximus ardet!

Különben is a vallásos nevelés mindig hathatós támogatója volt a hazafias nevelésnek; legalább a református iskolákat e tekintetben semmi vád nem érheti; mert mindig hangoztatta és hangoztatnia kellett, hogy a keresztyénség céljait itt e földön a család és haza intézményei által valósíthatja meg, s épen ezért mindkét intézmény szent és tiszteletben tartandó. És hazai történelmünk lapjai is avagy nem arról tanuszkodnak-é, hogy azok voltak legdicsebb harcaink, a melyekben a haza szeretete mellett a vallási buzgóság és lelkesültség is vezette a feyvereket?

* Balogh Péter: Erkölcsi nevelés az iskolában, Magyar Paedagogia. 1897. 4. sz.

Legvégül hagytam a legnyomósabb argumentumot, a mely indokoltá teszi e Körben a vallásos nevelés ügyével való foglalkozást és ez az, hogy a nevelés és oktatás-ügy irodalmát cultiválóik közül nem egy alkalmat vesz magának megemlékezni a vallástanításról is, és — a mint meggyőződtem — ezek a megemlékezések bizony javarészből agresszív természetűek s a teremtésben egyedül az egyházakat teszik felelősökké az e téren tapasztalható hiányokért s így helyén való alkalmat adni arra, hogy: audiatur et altera pars.

(Folytatása következik.)

Tárkányi György.

főgymnasiumi vallás-tanár.

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1893. december 15-én tartott egyházmegyei közgyűlésen. —

(Befejező közlemény.)

III. Építkezések: E téren örvendetes intézkedéseket sorolhatok fel. Teljesen új csürt és istállót épített egy fedél alá szilárd anyagból Szemerja és Bodola. Templomát kijavíttatta Zalán, Szentkirály és Bodola. Új papi lakot épített és már fedél alá is huzatta Magyarós. Ez építkezéseket, a szemerjait kivéve, magam ellenőriztem. Zalánban és Bodolán én adtam meg a szükséges javításokra az utasítást, megjelentem a magyarósi papiház helyének megjelölésénél. Ezeket munkaközben megszemléltem és befejezésük után átvettem. Átvettem a nyéni papilak és gazdasági épületeket, miután a vállalkozó az első felülvizsgálatkor kifogásolt javításokat megtette, a hiányokat kipótolta. Megjelentem Zoltánban a templom és torony javítása végett, a szükséges utasításokat megadtam és összeírtam mindazt, melyek javításra várnak. Kiszállottam Szacsvára a papi lak javítása végett, mert itt ösztökélés nélkül nem lesz soha semmi sem. Bodola 750 frt. költséggel új orgonát készíttetett. Ezért bennjártam Brassóban, hővitése végett személyesen tartottam egyházközségi közgyűlést, munkaközben megnéztem és ma az új orgona hangja mellett zeng a gyülekezet éneket az egek Urának. Ezen alkalommal Nyén egyházközséget felhívtam, hogy új orgonáját, mely csaknem használhatatlanná vált, takarítsa ki és hangoltassa újra. Nagy József orgonaművésszel szerződött, ki a munkát végrehajtotta és az orgona használhatóságáról személyesen szereztem meggyőződést. Általában nem kiméltem időt és fáradságot, csakhogy az egyházi telkek minél czélszerűbben legyenek berendezve, a megejtett javítások állandó jellegűek legyenek. Ez évben bővítette ki a papi lakot egy irodahelyiséggel és azzal kapcsolatosan egy diszes gyülestermet építtetett Brassó 4055 frt 30 kr értékben.

IV. Az iskolákról tanügyi, előadó úr teszi meg jelentését. Itt csak azt kívánom jelezni, hogy a köröspataki ismert állapot fennáll, az állomást alkalmas lakás hiányában, csekély fizetés mellett betölteneünk nem lehet. Bizony sajnós, hogy gyermekeink iskolázatlan maradnak, de a szegénység, a viszonyok nem kedveznek és ezeken minden igyekezetünk megtörik. Szotyor folyamodott iskolája államosításáért. A kérés az engedélyért most van felterjesztve. Ez évben terjesztettem fel illetékes helyére Angyalos, Bikfalva, Uzon felekezeti iskoláinak kérését államsegélyért, melyek közül kért Angyalos, Bikfalva 100–100 frtot, Uzon a nő-tanítói állás szervezésére 300 frtot. Korpótléket kért Angyalos, Besenyő, Bikfalva. Allamsegélyt kapott Bikfalva 100, Uzon 300 frtot. Korpótléket eddig Angyalos 50 frt.

Nem hagyhatom itt említés nélkül, hogy Bikfalva teljesen új, 2 tanteremmel, egy tanítói lakással ellátott iskolaépületet építtetett az ezerév emlékére. Egy díszes, bármely nagyobb községbe is beillő, jól épített épület. Az áldozatot meghozta a község, midőn a telkekre 1300 frtot, az iskola épületre 8865 frt 35 krt, a gazdasági épületekre 900 frtot adott. Berendezte az iskolát az egyházközség, miután az iskola felekezeti jellegű. A lakosok közmunkában nemzetiségi, felekezeti különbség nélkül elismerésre méltó szolgálatot teljesítettek. Lelki örömmel adtuk át az épületet a közhasználatnak. Álljon és tegyen hasznos szolgálatot a népnevelésnek sokáig. hosszú időn át!

V. Az általános érdekű ügyek közül megemlítem, hogy ez évben választattak meg az egyházkerületi képviselőket. Egyházmegyei tanácsunk megadta véleményét a felállítatni szándékolt egyházházkerületi hitelbank alapítása ügyében, mely azonban a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen levétetett a napirendről. A Mélt. Állandó Igazgató Tanácstól döntvényt kértem arra nézve, hogy a lelkész halálától a kegyév beálltáig ki hordozza az adminisztráció költségeit. A döntvény meg is jelent és úgy, a mint én véleményem kockáztattam, de döntvény hiányában nem alkalmazhattam, hogy e költségek a hagyatékot terhelik. A rendkívüli államségélyhez két ízben terjesztettem fel a lelkészek segélykérvényeit. Első ízben nyert 20 lelkész 2310 frtot. A másodikban felterjesztett kérvények sorsát a jövő konventi ülés fogja eldönteni. Felajánlottuk közalapsegélyre Komolló, Erősd, Eresztevény, Kőrös, Árapatak, Zalán, Árkos, Bodola, Bodok, Szotyor, Kilyén, Martonos-Fotos, Kőröspatak, Mogyorós, Besenyő, Hétfalu egyházközségeket, melyek mindenikében a segélyre igen nagy szükség van.

További részletekre nem terjeszkedem ki t. közgyűlés! Ugy vélem az elősoroltakból is véleményt alkothat magának a t. közgyűlés arról, hogy mennyiben igyekeztem megfelelni a belém helyezett bizalomnak és mennyiben teljesítem nemcsak szorosán vet kötelességemet, hanem azonkívül is mindazt, mit tennem kell a reám bízott egyházközségek előhaladása érdekében. Ha felsorolom, hogy az esztendőnek csaknem egy harmadát a különböző egyházközségekben töltöm el a vizsgálat, építkezések, egyházi ügyek ellenőrzésével, vezetésével, ha felemlítem, hogy igtatókönyvemben már a 886. számnál vagyok, legalább 500 levelet szétküldök, nem számítva a személyes találkozásokat és intézkedéseket és mindezt egyedül végzem, fogalmat szerezhetni az esperesi hivatal terhes voltáról, munkaköréről, mely a sok munka mellett pontosságot is követel. De örömmel teszek meg mindent, csak hogy lássam az előhaladást egyházközségeimben és míg erő s idő engedik futásomat hiven, közmegelegedésre elvégezhessem. Legnagyobb boldogságom, ha láthatom a hitbuzgóságot, a lelkiekben való gyarapodás mellett a csinos templomokat, czélszerűen berendezett egyházi telkeket és az előhaladást, az erősödést az anyagiakban! Csak egyet kérek lelkésztársaimtól: Gondolják meg, hogy nemcsak az esperesi hivatal nehezedik reám, hanem egy egyházközségnek is papja vagyok, tehát az esperesi hivatal mellett azon munkát is el kell végeznem, melyet papi hivatalom ró reám. Ha én képes vagyok arra, hogy mind a két terhet elhordozzam, miért ne tehetné meg valaki a lehető legnagyobb pontossággal azt, a mit egy kevesebb munkát igénylő hivatal szab elébe. Bizony, ha mindenki a lehető pontossággal teljesítené tisztét, feladatom könnyítve volna.

És egyet kérek a t. közgyűlés minden tagjától. Ne tagadja meg a segédkart tőlem a kitűzött cél elérésében és munkálásában. A cél magasztos: Isten országa építése a szivekben és külső intézményekben, melyek azt szolgálják. Az eszközök melyeket használunk, nemesekek. A jutalom boldogító!

Köszönöm a t. közgyűlés szives figyelmét. Jelenlésemet bevégezem, a gyűlést megnyitottnak nyilvánítom!

Papi értekezletek köréből.

Elnöki megnyitó.

(Felfaluban, 1898. decz. 2-án.)

Tiszteletes Papi értekezlet! Kedves atyafiak!

Egy éve mult, hogy egyházmegyénk papi értekezletei szünetelnek, és ez a számunkra kínálkozó bizalmas, barátságos alkalom hiányzott, hol minden bunnk, örömmünk, aggodalmunk és reményünk egy közös mederbe összefolyván, szivünkön és agyunkon átszűrődve közös értelemmé, akarattá, vagy az általunk vezetett egyházi élet javát előmozdító határozattá érlelődik.

Most tehát, midőn az egyesült és új szervezetű * értekezleti közgyűlést először látom, mint annak elnöke összeülve; szivemből üdvözlöm annak tagjait, vendégeit s azt kívánom, hogy vezérelje működéseinket, mint egy cél, egy eszme, egy oltár szolgálát, valódi őszinte, közös érzés, egy akarat, testvéri indulat, — amaz ügyre nézve pedig, melynek szolgálatában állunk, siker, haszon, áldás!

Mi is a *mi értekezleteinknek a czélja?*

Mielőtt e kérdésre felelnék, egy hasonlatot kockáztatok és azt merem állítani, hogy a minő szerepe van az embernek, mint individuumnak morális életében, vallásosságában, jellemében a *lelkiesmeretnek*, mely a cselekvés előtt ösztönöz, biztat, vagy tiltó szót hangoztat, — a tett elkövetése után vádol vagy megnyugt és jutalmaz; ép olyan hivatását látom, érzem, tudom a papi értekezleteknek a mi reformatus egyházi életünk két kidomborodó nagy szerves *élet alakulásában az egyházmegyei és egyházkerületi* testületekben.

Valamint az egyén lelki életében hiányosság, pangás, sőt kóros állapot van, ha szunnyadik, vagy épen mélyen alszik a benső funkciók ama hévmérője, előleges bírálója, utólagos ítélője, a lelkiesmeret; — míg ha éber, ha vigyázó, a morális és lelki élet is korrekt, virágzó: úgy egy éber, munkás, éltető szellemű, élénken, de igazán hiven bíráló, jogosan és igazsággal ítélkező értekezleti működés új életet önt, közszellemet teremt, — a köz javára munkásságra indít, önbi-rálatra tanít, biztat és mérsékel, itéletet mond és el-lentéteket kibékít az egyházi élet *hivatalos testületeiben*

Éber figyelemmel kísérni az egyházi élet minden mozzanatát, s miután a pap első sorban az, a kin meg kell fordulnia minden életműködésnek, — mint a vérkeringés központjában a szivben, — tehát első sorban saját működésünk irányait, mikéntjét, módját, idejét, alkalmát venni igazságos, elfogulatlan és nem szemforgatással kifelé néző, hanem egymásra és önmagunkra irányított egyenes és tiszta látással fürkésző vizsgálat alá.

Néha az anyagi megélhetés kérdése is lehet —

Eddig fiók-körökre osztva működött és egyöntetű közös megállapodások nehezen voltak eszközölhetők; most a körök megszűntével egy testületté alakult.

sőt kell, hogy tárgya legyen elmékedéseinknek; de nem szabad felednünk, *hogy a lélek az, a mi meg-elevenít.*

Mérlegelni azon hatást, sikert, melyet hivatásunk betöltésében végzett s a Krisztus lelkétől áthatott működésünk a reánk bizott gyülekezetek életében fölmutat; és ha itt vagy ott akadályok merülnek föl, siker helyett hanyatlás, az erkölcsi vagy hitéletben kóros jelenségek mutatkoznak; azok legyőzésének eszközléséről közös igyekezettel nem csak tanácskozni, hanem tenni, hatni, segíteni. Ha pedig a bajok oka, a hiányosság bennünk vagy működésünkben található fel, azt magunk s ténykedéseink őszinte bírálata után helyrehozni, s a közjó érdekében javítani.

Folyton vigyázni ama külső világ légáramlatára, melyben reform. sionunknak élnie kell. A társadalmi és politikai élet forrongásai, átalakulásai, az általános nemzeti morál, az állami jogélet, az u. n. korszakhatásai minden időben, ma is nagyon megérzenek egyházi, vallás-erkölcsi életünkön Ezeket tanulmányozni, a hol támadó, romboló behatásaikat észre vesszük, ott a védelemről, a hol a hitélet előmozdítására fölhasználhatjuk a rohamosan fejlődő kultur-haladást, ott az áramot értékesíteni.

Elősegíteni az egyházi közigazgatást és törvénykezést azzal, hogy hatásait, faktorait, intézkedéseit, közvetlen tapasztalatból ismervén, itt e gyűléseken előnyeit, jó munkáit hangoztatjuk, kiemeljük; hiányos, káros, lanyha vagy túlerős intézkedéseit őszintén, bátran kitüntetvén, helyes irányba terelni igyekezzünk.

Protestáns egyházi életünk egyik fő faktorát, iskoláinkat s azokban a népnevelésnek törvényszabta kellei mellett a vallásos, a hitfelekezeti buzgóságra való nevelést fejleszteni; a lelkészek és tanítók együtt működésének áldásos voltát feltüntetni, — szóval iskoláinkat igazán templomaink előcsarnokává tenni.

Megvizsgálni egyházainknak beléletét, a gyülekezetek életképességét, a hívek és lekipásztorok közötti viszonyt, a felekezeti és nemzetiségi külbehátásokat, kutatni az okokat — ha jelei mutatkoznának — melyek itt-ott az egyháziatlanságnak, a közterhek hordozása iránti békétlenségnek, a templom kerülésnek tüneteit előhózzák, s nemcsak gondolkozni az ellenszerekről, a gyógyításról, de vándor-gyűléseink által magával a közszellemmel megújodást, a föllendülést bevezetni az elernyedé tagokba.

Bepillantani népünk családi életének belsejébe, úgy a szalonnal ékeskedő házakban, mint az egy szobás kunyhókba és ott, minden társaságos életnek fundamentumában, keresni, ápolni örök forrását a Krisztusi szeretetnek, kutatni azt, hogy mivel ápolhatjuk bennük és általuk a hithűség mellett a tiszta erkölcsöket ezen paizsát és fegyverét anyaszentegyházunknak, melyen — ha minden család, mely őrizetünk körébe esik, egy védelmi bástyánk lesz — nem fog diadalmoskodni sem a divatos világi hiábanvalóság és minden áldozattól vonakodó közömbösség, sem az egyházpolitikai új intézmények kerítése mögött leselkedő lélek-halászat és a felekezet nélküliséggel és szektáskodással üzérkedő vallási anarchizmus.

Es végül e megszámlálhatatlan ágazatú és irányú jó akaratú munkáink és küzdelmeink között, ha ön-

magunkban vagy sorainkban csüggedést és anyagi eszközök szűkös volta, a félreértések és közönyösség miatt elkedvetlenedést tapasztalnánk; egyesületi életünkben — mint Anteus a földtől — erőt, bizalmas eszmecseréinkből, testvéri egyetértésünkben biztatást, reményt meríteni, egymásba kitartást, lelkesedést, Krisztusért harczolván égi tüzet önteni:

Ez, ez az a mi papi értekezleteinknek lelki-szemeink előtt lebegő igazi czélja.

És ha itt gondolatokkal, eszmékkel, lelkesedéssel és tüsszel megteljesedve szétmegyünk az élet mezejére, az Úr szőlőjébe, nyájaink közé, mίνő fegyverek, eszközök állanak rendelkezésünkre? — A mi egyetlen vezérünk a Krisztus, és ő akkor, midőn 12 egyszerű szegény apostollal az egész tudatlan, pogány és ellenséges világot megkellett hódítani, nyerni, kettőt adott kezükbe: *hirdessétek az ígét alkalmas és alkalmatlan időkben és viseljétek gondot a nyájról, melyben őrizókké tettelek! Tehát predikáció és kura pásztorális.*

Hát most, midőn csak a meglevőt kell megtartanunk, megőriznünk százakra, ezerekre menő pásztorok seregének: nem volnának-e elegendők ezek?

Hogy a meglevőnek megtartása, megőrzése csaknem oly nehéz földadat, mint az ujnak meghódítása, megnyerése, azt bizonyítja egyházaink, papjaink mai küzdelme a modern és gőzerővel haladó világ áramlatában, ostromában s különösen református magyar, sionunknak ez idő szerinti helyzetében.

És talán semmiben sem oly gazdag a mai egyház irodalom szótára, mint az általunk, papok által, ezekkel szemben használandó fegyverek és eszközök ajánló fel sorolásában. Ezek közül csak két sorozatot emelek ki:

Az egyik, mely az *egyházi fegyvelmezés fölújítását, szigorítását hirdeti*, különböző alakokban.

Oh én nem az egyházi fegyvelmezés szigorubb alkalmazásában látom a vallás-erkölcsi élet, a buzgóság és egyháziasság fölébresztésének oly igen keresett eszközét, varázsszerét, hanem éppen mint a Krisztus hódító s a keresztyénség hős korában: az *Igének* alkalmas és alkalmatlan időkben több bensőséggel, a szentírás és élet igazi összekapcsolásával, valódi odaadással és külsőképen is — és ezt hangsúlyozom hivatásunk nagyságát, fontosságát kitüntető *reverenciával* való hirdetésében; és a Krisztusi léleknek a nem hivatalos keresztyén élettel és munkás szeretettel való átültetésében; más szavakkal a hívek előtt példányul szolgáló buzgóságban és életmódban, Ez ama fegyver, mely éppen közvetlenségével melegségével és termékenyítő erejével, a Krisztusi elveknek, eszméknek az emberi életbe való átvitelével nekünk protestáns papoknak előnyt ad, égi erőt kölcsönöz a csak külsőségekben, emberi fufangban mozgó, élő és munkáló pópista klérus fölött.

A *másik sorozat* az, mely a *belmissio* százféle módozatait hangoztatja nap-nap után. — Avagy *megosztatott-e a Krisztus?* — Oh ne szakgassátok szét darabokra amaz egy országot, az ő *egyházát*, és az ő lelkének lakozó helyét, a *templomot!*

Nem, nem legény és mértékletességi, szegény gyámolító és szűzességi, Lorántffy és fehérkereszt, imádsággal varrató, evangelizációval fonató, mindkét

nemű ifjúságot az est óráiban nemesítő, a felnőtteknek különféle címek alatt felolvasó *egyletekben* kell keresnünk a mi korunk küzdő és védő fegyverét; (úgy véljük, hogy a hév szerzőt itt igen elragadta. Azok az itt felsorolt dolgok bizonyos distinctiót kívánnak. És distinctiót, a lényegét és formát illetőleg is. Kétségkívül van azokban a dolgokban sok víz, de gyermek is van a vízben. Hát *csakis* a vizet kell kiönteni a teknőből. Szerk.) hanem *legeltessétek a nyáját a maga egészében*, gyakoroljátok az egységes, a meg nem osztott egyház kebelében a Krisztustól vett megbizatással és *hatalommal* azt a *kura-pásstorálist*, a melyre Pál apostol tanított.

Hogy mi legyen ez, megmondom úgy, a mint közelebből olvastam:

»Pásztor lenni a nyájnak és tagjainak a nélkül, hogy uralkodója légy; mindég velük légy, a nélkül, hogy terhükre lennél; írts, törj, gyomlálj, plántálj és építs a nélkül, hogy hatalmaskodnál; barátja légy mindenkinek, a nélkül, hogy pajtáskodnál; mindenkin uralkodj a szeretet hatalmával, mikor mindenkinek mindenben szolgálj!»

Ime a *czélok* szentek, jók, magasztosok, melyeket lerajzoltam; ime a *fegyverek* ma is ugyanazok, mint valának az apostoli korszakban, azokat is maga a Krisztus tűzte ki, ezeket is ő bizta ránk, ő adta kezünkbe. Azokért, ezekkel ajkainkon, szívünkben és kezünkben előre hát! Munkánkban segítsen a jó Isten! Ezzel a gyűlést megnyitom.

Lénárt Fősef

TÁRCA.

Egy szükséges könyv

Itt minden oly komoly. Fáradtnak érzem magamat. Pihenőül egy kis gondolat játék. Mi adhatott volna nekem edesebb nyugalmat, mint elgondolni csendben, zavartalanul, miként kerül a kis székelgyerek, a tiszteletes úr és a tanító úr nem kis érdemére, a »kolégyomba.« Aztán jönnek mennek az évek solyom szárnyakon. Gyermek évek. Könnyen repülnek. Már a boltban vetek neki ruhát. »Ur lett. A faluban beszél: ebből pap lesz. És a hámulatos önfeláldozó szülő titkon, félve gondolja: Istenem, ha pap lehetne, az első, a legboldogabb ember! A remény izmosodik. Egy szép barátságos szeptemberi napon vidámabban hintegeti a jó öreg a drága piros magot keskenyke földjébe. Boldog szive halk, elhaló harmóniában száll fel a magasba. Valódi accordjai az ég zenéjének. Minden oly egyszerű, oly tiszta, oly fenséges. Tiszta forrásból, tiszta légen száll az öröm, a hála. Az ő fija, az izmos ifju elment »papnak tanulni. Már a negyedik esztendő is bucsu integet. Az előkészítő idő véget ért. Az ifju megszerezte a szükséges kellékeket. Megismerte a munkatért, meg az eszközöket. Egy végtelen tárház nyílt meg előtte. Főltalálhatni benne a szellemi élet számtalan hatalmasabbnál hatalmasabb fegyvereit. Azt is tudja, hogyan kell forgatni, hogy acézljuk, mely világoosság, igazság, szeretet, annál ellentálatlanabb legyen. Telve nemes lelkesedéssel, szent elhatározással. Erőtől duzzad. Az isteni végtelen kegyelmet érzi megdicsőülni önmagában Ő, az egyszerű, igénytelen ember az Urnak elhívott szolgálója. *Embereknek* lesz pásztor, vezére. Szíveknek, lelkeknek őrizője, táplálója, orvosa. Apostola mindennek, a mi örök isteni, a mi örök emberi. Élni egy világosságban fénylő, igazságban erős, szeretetben munkás, jó tettekben gazdag életet. Élő, ható, meglevenítő példánykép lenni. Szíveket teremteni, lelkeket ujjá szülni, embereket nemesíteni. Mint egy béke-angyal a szeretet szeméit kölcsönözni a egyeseknek. Tekinteteket magasabb, örökkévaló cél felé irányítani, melyet szolgálni egy egész, igaz étellel kell. Éreztetni velük méltóságukat, mely kiemeli a föld porából s az *ember* név jogát s kötelességét adja nekik. Hadd ismerje e földet mindenki hazájának, házának. Haza: millió szíveknek összedobbanása, tiszta észre, szent törekvésre. Ház: a szeretet kristály-forrása, élet. E két szó megőriz minden tévedéstől, s vezérel minden jóra. Megtalálni, megteremteni a földön a menyeyet. Ki megy fel a magasba, hogy lehozza? Közel van hozzánk. A hol fénylik a világosság, szabadon lüktet az élet, áld, boldogít, megbocsát a szeretet; a hol a szív könnyeket tud hullatni a romlottság felett

és van ereje, hite, reménye megtérni és megtérésre segíteni; a hol tudnak az emberek egymásért küzdeni, áldozni, lemondani, csupán a lelkiismeret jutalmáért; ott Isten országa a szívekben lakozik összes áldásaival. Oh bizony áldott az Ur, ki ily nagygyá tette az embert, ily fenséges rendeltetést adván neki! És áldott, ezerszer áldott az Ur, ki embereket hi el nagy tervei megvalósítására! Érezni, tudni, hogy istennek vagyunk elhívott szolgálói, az emberiség örök czéljainak munkásai; soha el nem fogyó erő, gazdag jutalom, boldogság. Ilyen érzelmektől duzzadó kebellet alig várja, hogy a célhoz jusson. Alig várja a percet, melyben egy fenséges hivatás küszöbét átlépi, a hol egy újabb cél tűnik fel előtte, fényes, biztató, mely felé egész erővel futni fog. Már-már a sóvárgott küszöb előtt áll. Megnyerte a kibocsátást. Az egész ember egy érzés. Csalódások szárnyát nem szeghetik, félreértések meg nem törhetik soha. A nehézségek sem ismeretlenek. Mindent legyőző lelkesedés, akadályt nem ismerő nemes ambíció vezérli. Mi állhatna utjába? ... (Itt kedves ifju barátunk néhány szép, de pessimistikus sor után a papi pálya gyakorlati követelményeire tekint s igen helyesen mutat rá egy oly szükségre, a mely főként a kezdő ifju papokat érinti legérzékenyebben. Ugyanis a 1866. évben Vadas Jozsef és Nagy Péter szerkesztésében megjelent Agendás könyvünk az utolsó példányig elfogyott s egy újabb kiadás halaszthatatlan szükséggé lett. Szerk.) Nincs Agendád. Valóban lázasan keresi a könyvárusokat, de ők egykedvűen felelik: nincs, elfogyott. Lehetséges-e? Ne féljete, ne csüggedjete ifju barátaim. A kik oly féltő gonddal neveltek, erősítettek, a kik hivatásunk iránt a lelkesedés minden igaz lángját keblünkbe oltották, kik szívükkel csüngnek egyházunkon, elhárítják a legkisebb akadályt is, hogy mi nyugodtan teljes buzgalommal lépünk be az Ur szőlőjébe. — Lesz Agenda Talán még tökéletesebb a réginél. Az ifju boldogan veszi fel a gyönyörűséges igát. A »jó öreg« hangosabban énekl: »Az oly ember nagy boldog bizonynyal.« És én örvendező szívvel közeledem majd a legszebb, a legdrágább föld felé

Utrecht, 1893. decz. 2.

Bíró Sándor.
végz. theologus.

A selyei ev. ref. egyház története.

(Felolvasatott; a nov. 5-én egyházi jellegű összejevetelen.)

Ince pap helyét még azon év, 1671. végén *Etédi Márton* foglalta el. Etédi nemesi rangból valónak írja magát, de, hogy hol született és hol végezte tanulmányait, nem tudjuk.

Azon időben, melyben hivatalába lépett, az egyház kebelében a visszavonás ütötte fel fejét. Ugyanis

az eddigi szép rend és egyetértés, mely az egyház tagjait jellemezte s az Ince paposkodását a kezdet nehézségei mellett is könnyűvé és gyönyörűségesse tette, teljesen felbomlott. Az egyház tagjai a régi jó rendtartásokat, az egyház törvényes végzéseit semmibe sem vették, „mely miá sok Konoksag Vakmerasegh Enghedetlensegh találtatot kösztök, mind Praedikatorra valo ghond viseles felől s mind pedig Megye közönséghez dolghanak vegben vitele felől.» Az egyház munkájában való részvételt megtagadták, a pap fizetését nem szolgáltatták be rendszeren és földjeit vonakodva művelték meg. Lábra kapott a tiszteletlenség is, melyből kijutott a része nemcsak a papnak, hanem a papnának is.

Majdnem két esztendeig tartott ez a szerencsétlen állapot. Végre átlátták az egyház tagjai, hogy ilyen körülmények között »semmiképp az do oghban elő nem mehetnek.« És mintha az Isten uja érintette volna meg őket, egy szép és nemes gondolat fogant meg lelkükben. Az 1672. október 2-án tartott megyegyűlésen, Etédi pap és Kisebbik Balogh Gergely veres darabont közbirák előtt, »ujabban uno Consensu« kézbeadással fogadták, hogy a korábbi jó rendtartásokat híven megtartják s e gyűlésen hozandó végzéseknek alávetik magukat. Ezen emlékezetes gyűlésen hozott végzés, mely hű képet nyújt az akkori viszonyokról, így hangzik:

»Megye Törvényes Veghezeseről Valo level

Mű kik az ide alab megh irt dologhban foghott köz birak vagyunk, ugymint Maros Szekben Selyeben a Ktus ighaz keves szamu Ecclesiajanak 1: pasztora Etedi Marton Nemesi rendből valo es ugyan a megh irt Szekben s faluban lakó Kússebbik Balogh Gergely Darabanti rend. Adgyuk p: Testimonio mindenekk akik illik az mű levelünknek rendiben mind mostaniaknak s mind pedig az utan következőknek. Quod in hoc Ao. 1672. Die 2. octb. Mikoron volnának az fen megh irt Szekben s faluban ugyan az megye hazanal. Jöve mű előnkbe az Eghesz megye es műnköt megh biralvan az Eghesz megye kiki szemelnye szerent kezeket is be adak, Illyen dologh felől. Mivel az előtti Megyei Megye között valo jo rendtartások veghezesek törvények le tettenek volt mely miá sok Kanoksag, Vakmerősegh, Enghedetlensegh talaltatot kösztök mind Praedikatorra valo ghond viseles felől s mind pedig megye közönséghez dolghanak veghben vitele felől. Azert ghondolkodvan arról, hogy ugy semmiképp: az dologhban elő nem mehetnek Mi előttünk fen megh irt Birak előtt ujjobban uno Consensu tőnek illyen veghezeset egymás között eghesz Megyeül hogy az előtti jo mod es rendtartas szerent aki tsenghetest halvan uttsinalasra el nem megyen, mely tsenghetesre valo nem menetelnek ha jo okat nem adhattya, megye birsaghan maradgyo. 2. Ha pedig valaki valamire szeres s a sz: egyházfia megh mongya neki s el nem jar benne jo okat nem adhattya azis azon Megye birsaghan maradgyo. 3. Ha pedig valaki a pap berit akarmi nevvvel nevezendő legyen az ok nélkül vakmerőkepp: haloghattya azis azonkepp: megye birsaghan maradgyon, a bert is megh adgya. A megye birsaghi ezek a ki a pap berit megh nem adgya birsagha d: 6. Aki a papnak szantani nem megyen birsagha d: 24. Aki egy szoval valami megye szüksegere megye hazahoz valo dologhra a sz: egyházfia megh mongya s el nem megyen el nem jar benne azis megye birsaghan maradgyon. Ez a dologh így menven veghben mi előttünk fen megh irt birak előtt melyhez valaki maghat a megye közül nem akarná tartani s nem kezdené ennek allani hanem az ellen Contradicalna, Mű birak vetettünk 3. flo kötelet melynek megvetelere az megh allo fel ugy mint a megye Esperest petsetit veven ezen petsetnek erejevel a megye az megh nem allo felre rea mehessen s az fen megh irt 3. forinthig ighazat vehessen az megye az megh nem allo felen. Esztis pedig így hadgyuk hogy elsőben az me-

gye tsak egy Embert küldven az ighaz vetelre s ha az az egy Ember eleghetlen volna rea, Eghesz megye mennyen s az ighazat nem hagyvan ket annyit vehessen, melynek ket resze az birake harmad resze a megh allo fele legyen. Ezt műirtuk fide nostra Mediante. Mellyet erősseghnek okáert petsetünkkel megh is Confirmaltunk.

Datum Ao. Die et Loco quod supra notatis. Idem qui supra mpa.

Correcta p: nos.

Esztis a megye véghezte fen m: irtak előtt. Hoc addito. a ki a p: dikator vagy a papnet megh szidalmazza bötsteleniti ok nélkül illetlen szokas illati olyakat amellyek megye eleibe vihetők birsagha d: 12 ha pedig olyal szidalmazza valaki a p: dikator vagy feleseghet a mely esperest eleiben valo öklme igazítsa el.»

(L. S.)

(L. S.)

Fájdalom, ezen végzés nem hozta meg az óhajtott eredményt. Elődeink felbuzdulása szalmatűz volt. Ismét visszatértek a megszokott roszhoz s ez által oly végzetes állapotba sodorták egyházunkat, a melyben nem volt soha. Elvégre Etédi megeléglvén a »pusztában kiáltónak« háládatlan szerepét játszani, 1686-ban eltávozott Selyéből, maga után hagyva egy pusztulásnak indult gyülekezetet

Ilyen nyomasztó állapotok közt lépett az Etédi helyébe *Lakatos Márton*, a harmadik pap. Lakatos Siklódon született, hol atyja, Lakatos Mátyás, mint földmivelő élt. 1686-ban selyei pappá választatván, itt élt és munkálkodott egészen haláláig, 1727-ig. Két fia, József és Márton, állandóan Selyében telepedett meg. József a László Mihály, Márton, ki 1776. február 18-án temettetett el 89 éves korában, a Balogh Máthé leányára szállott. Ez utóbbiól származik a ma szépen virágzó selyei Lakatos család.

Lakatosnak 41 évi paposkodásáról édes kevés maradt fenn. A mi fenmaradt, részben örvendetes, részben elszomorító. Tevékenységét megbénította kezdetben az egyháznak akkori (1686—1703) zilált helyzete. Ugyanis az a fejetlenség, mely ellen Etédi pap oly dicséretre méltósággal küzdött, nem hogy megszűnt volna, sőt inkább oly nagy mérvet öltött, hogy az egyház fennállása alapjában meg volt rendítve. A szétzúlni indulásnak legkiáltóbb jele az volt, hogy gyakran egyházfit sem tehettek az egyház anyagi ügyeinek vezetésére, mert ha az egyház törvénye szerint hibájáért valamelyiket megbüntették, »az mindjárt a papisták köze tsapta magat.«

Lakatos e reménytelen helyzet közepette a Marosszéki szent partialis segítségéhez fordult. Épen jókor. Mert, ha a vizitáció a kóros állapot orvoslására erélyessé fel nem lép vala, akkor ma csak emlékezetben élne, hogy Selyében egykor református egyház is volt.

A vizitáció 1703 január 21-én szállott ki az egyházközségbe és egy, egykoru feljegyzés szerint, »nagy rendetlenseget es szellyel imide amoda valo tsapongast.« talált. A vizitáció felhívására két egyháztag — nevüket nem tudjuk — az egyházfiuságot elvállalta s egyszersmind az egyház tagjai kötelezték magukat arra, hogy az egyház javát tehetségük szerint előmozdítják és törvényeit megtartják. Ha pedig valamelyik hibázás esetén a büntetésbe nem nyugszik bele, ujjabban 12 frtra büntetessék.

A vizitáció erélyes eljárása által jobbra fordultak az egyház dolgai. Az egyház iránt újra feléledet a buzgó szeretetnek és áldozatkészségnek kialudni készülő tüze. Most már vállvetve igyekeztek építeni azt, a minek előbb lerontására törtek. Kacsó Márton, ki 1690-ben is selyei új szőlőjének tíz évi dézmáját utalta az egyház javára, 1712-ben Magyaróson épített szőlőjének rendeli tíz évi dézmáját az egyház gyámolítására. Ugyanezen év február 9-én Kacsó Antal is egy szántó földet ad a pap számára.

Igy állott helyre egyházunkban a rend és szállt vissza a szívekbe az egy célra törekvő munkásság eleven érzése, melyeket azóta nem igen zavart meg semmi féle kedvelen körülmény. A rendezett viszonyok megteremtéséért a legnagyobb elismeréssel kell adoznunk Lakatos papnak, nem csak, hanem méltán nevezhetjük őt egyházunk ujjaalkotójának.

Ilyen körülmények közt az egyházközség tervbe vehette már, hogy romlásnak indult, 1570-ben épített kápolnája helyett, egy új templomot emeljen. Az egyház tagjainak áldozatkészsége e szent célra is szép jelekben nyilvánult. Kuron András az első adakozó, 1712. február 9-én selyei malmának szombati vámját adja az egyháznak templomépítésre, addig, míg a malom fenn áll. De, ha meggondoljuk, hogy egy 220 - 220 lelket számláló gyülekezetnek mekkora erőfeszítésébe kerül a templom-építés, nem csodálkozhatunk azon, ha az előkészületek évtizedek munkáját vették igénybe s ezalatt Lakatos is megemésztvén az ő esztendeit a munka végrehajtását hivatali utódjára, Zalányi Istvánra hagyta.

Lakatos alatt történt az egyház előjáróságának a főkonzistorium által kiadott instrukció értelmében való berendezése is. Ezt az instrukciót Musnai Miklós esperes, Galambodi Mihály assessor, Gidófalvi Péter director és Gergelyfi György Marosszék hitessassora, mint vizitátorok, 1722. január 25 én hirdették ki Selyében. Ezen instrukció 4-ik pontja értelmében választotta az egyházközség még azon évben az első gondnokot — »Capax Curatort« — »a Megye pénze s bonomi Conservatiojára s erogoojára«, s állította fel »a Valasztot embereket is«, kik akkor a mai presbiterek helyét töltötték be. Az első gondnok s választott emberek nevét bús feledékenység takarja.

Sámuel Aladár.

ev. ref. pap.

Felhívás az ev. ref. énekeskönyv megújítása ügyében.

Énekeskönyvünk megújításának előmunkálatait folytatni kívánom, a minélfogva fölkérem mindazokat, a kik az 1890-ik évben kibocsátott Programm alapján időközben dolgoztak: méltóztassanak munkáikat hozzámm beküldeni, hogy a bírálatra elfogadható darabokból a füzetek kiadását folytathassam.

Ha valakinek Programmra volna szüksége, értesítés folytán szívesen küldök; valamint az újabb kibocsátandó füzeteket is megküldöm minden jelentkezőnek, mert annyi számú példányt fogok nyomtatni, a mennyit az érdeklődő közönség kíván.

Fölkérem különösen is ev. ref. vallású költőinket, hogy ajándékozzák meg egyházunkat, habár csak egy két szép és becses vallásos énekkel is, mert azok a dalok, melyeket ezer és ezer templom boltozata fog visszhangozni, nem fognak kárba veszni.

A munkák küldését czímemre kérem.

Sátoralja-Ujhely, márcz. 7. 1899.

Fejes István

az ev. ref. egyetemes énekügyi bizottság elnöke.

Egy becses levél.

A helybeli földészek énekkara Szász Domokos püspök magas személyében egyik nagy pártfogóját vesztette el. Sietett is az illető testület az elhunyt iránt érzett tiszteletének és hálájának külsőleg is kifejezést adni. A végtisztességtételen közel száz taggal jelent meg, gyászlobogók alatt, melyek közül a díszzászló egészen gyászfátyollal volt bevonva. Ezt a zászlót a nemes keblű özvegy, mint az egylet védasszonya készítette volt évek-

kel ezelőtt. Ezek alatt hangzottak el a b. e. sírja felett a »Mért oly borús, és szól a sírnak angyala« kezdetű gyászdalok. Ugyanez alkalommal küldött a dalkar szívéből fakadó részvétiratot a gyászoló özvegynek. És most a püspöknek ő méltósága Tóth Tamás karvezér kezeihez saját kezével írt egy igen megleghangu köszönő levelet az egyesületnek, melyben egyszersmind kéri, hogy b. e. férje emlékei tartsák meg s alkotásainak épületeire tekintve, szeressék az intézetet, mely hivatva van a mi anyaszentegyházunk részére buzgó, művelt lelkészeket nevelni, és tartsák kegyelethen azt az új templomot, mely tiszta vallásunk híveit a külváros hídelvei részében hívja össze a mindenható tiszteletére. És jó akaratuk, buzgóságuk teljes erejével segítsék fenntartani azt a *szeretet házat*, mely szegény árván maradt papok családjából hátramaradt gyermekeket van hivatva nevelni és gondozni. Ezek képezik — szól végül a becses levél — férjem életének utolsó munkáit, gondjait, s ha s jó Isten még éveket rendelt volna számára, bizonyára sok jó munkát teljesített volna hazája s egyháza fölvirágoztatására. Ime, milyen mély és magasztos egy női nemes szív megnyilatkozása a gyász napjaiban is.

E becses levelet az énekkar igen szívesen fogadta, s elhatározta annak egész foglalatját jegyzőkönyvében is — úgy a mint írva van — megörökíteni. *T. T.*

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra újabb adakoztak:

Simon Zsigmondné ref. lelkészné (Málom)

a szeretetházra

1 frt — kr.

Mult (9.) számunkban kimutatott összeg 93 frt 50 kr.

Összes adakozás: 94 frt 50 kr

Különfélék rovata.

A püspökválasztó kerületi közgyűlés összehívására nézve Br. Bánffy Dezső ő nagyméltósága megtette előterjesztését a kerület Igazgató-tanácsához, melyet az igazgató-tanács mai ülésében vesz tárgyalás alá. E szerint *ápril 18-án rendkívüli kerületi közgyűlés tartatik*, melynek *egyetlen* tárgya a megüresedett püspöki szék betöltése. Az évi *rendes közgyűlés* idejéül *május 25-ike* van tervbe véve, a melynek tárgysorozatában szerepelne az új püspök hivatalba iktatása és a néhai püspök b. e. Szász Domokos emlékünnepe is. E hírt — bizonyosra vesszük — egyházi köreinkben mindenütt teljes megnyugvással fogják venni s felismerik benne gondnoki karunk ama bölcsességét, mely belátta, hogy egyházherületünk nem lehet sokáig »pásztor nélküli nyáj.« Az idők gonoszak s egy órálló-helyünknek sem szabad üresen állani.

Az egyetemes ref. egyház konventjét az elnökség ápril hó 10-ik és következő napjaira hívta össze Budapestre. Ugyanott tartja ápril 4-én kezdődőleg előkészítő üléseit a tanügyi bizottság Antal Gábor püspök elnöklete alatt.

Márcz. 15-ikét, a szabadság hajnalhasadásának e felséges ünnepét általános lelkesedéssel ülték meg az idén is mindenfelé. Zajosan, lelkesen ünnepelt különös az ifjuság. Iskoláinkban, intézeteinkben, most is, mint évek óta mindég, felhangzik a dal, a Hymnus s megdobogtja a szíveket a »Talpra magyar« — *Theologiai takultásunk ifjusága* gyászában csak csendesesen, csak házilag ünnepelt. A Hymnus és Szózat két közének közét Czirmai Zoltán III. é. th. szárnyaló imája, Uray Sándor III. é. th. lendületes, hatásos alkalmi beszéde, Székely János és Fehér Gábor tanárjelöltek hatásos szavatai töltötték be. — *Kolozsvári kollegiumunk ifjusága* élén derék tanárkarával nagy számú érdek-

lódó közönség részvételével ünnepelt ez alkalomra izlésesen feldiszipelt nagytermében. A program minden pontja nagyszerűen sikerült. A közönség a tanároknak, a tanárok Kovács Dezső ifj. önképzőköri tanárelnöknek és Seprődi János karnagynak gratuláltak a szép sikerhez. A szereplők egyenként és összesen aratták a viharos tapsokat.

A »Sárospataki Lapok« szemrehányást tesz az erdélyi kerületnek, hogy jelentőivei nem felelvén meg a valóságnak, ebből méltánytalanság származott úgy a domesztikai és rendkívüli államsegély kiosztásnál, mint az országos gyámintézeti járulékoknál. Ez állítása igazolására hivatkozik a *sepsii* egyh.-megyére, melynek esperese jelentésében kimutatja, hogy a 32 egyház részére az 1894. évi jelentő ívek aiapján 11461 frt 43 $\frac{1}{2}$ kr. kiegészítés-szükséglet mutattatott ki, míg a kongruaívek szerint 10158 frt. 55 $\frac{1}{2}$ kr. — Értjük, hogy az államsegély kiosztását eszközölő koventi ülések előtt, hová czéloz a közlemény. Addig is, míg illetékes esperes atyánkfíát ez ügyben érdembeli felvilágosítások adására felkérjük, a magunk részéről csak azt jegyezzük meg, hogy a jelentőivek pontatlansága — s ebben meg fog minket tartani a «Sárospataki Lapok» — közös a többi kerületekkel s nem róható egyedül Erdély számlájára. Továbbá arra a megjegyzésre, hogy nem a valóságnak megfelelően argumentáltak az erdélyiek, midőn azt állították, hogy itt a földek hasznobéri értéke csaknem összeesik a kataszteri értékkel, azt kell figyelmébe ajánlanunk, hogy a kataszteri és bérjövedelem közötti eltérés éppen a háromszék-megyéi, sepsii, kézdi- és orbai egyházmegyék területén a legnagyobb, Magyarország e legsűrűbb népességű területén, a közmondásos székelyszorgalom hazájában. Már ez is indokolja, ha tisztelt laptársunkat arra kérjük, hogy egy esetből általánosítani ne méltóztassék, mert az erre épített következtetés nem lesz helyes.

Ostromolják falainkat. Tíz napi szakadatlan munka után a kathedrán és a gyóntatószékben véget ért az első jezsuita missió Kolozsvárt. Így tudatják a lapok. Mi tudjuk, hogy csak most kezdődik igazán. Majláth püspök a missio emlékére egy keresztet állított fel a templomban, pápai áldást osztott s misét tartott a mult évben Kolozsvárt elhalt összes emberek lelkiüdvéért. Milyen kegyes a püspök úr! Neki nem elég az élők, hanem ezek után »Szalla alá poklokra.

Egy másik ostrom Gróf Károlyi Sándor és neje 100 ezer forintot épületet ajándékoztak egy római katolikus leány nevelő zárdá czéljaira — *Hódmezővásárhelytől*. Köszönetiratot érdemel — a gyóntatóatyjuk.

Dr. Schell wüurzburgi kath. theol. tanár munkáit az index-congregatio az »Index-be iktatta s így tiltott könyvekké tette. Schell ugyan fogadkozott tanítványai előtt, hogy egyedül az igazságot szolgálja és meg nem hajlik s e nyilatkozatáért nemcsak a hallgatói tüntettek mellette, hanem a fakultás tanárai is mellette foglaltak állást, kérve, hogy a dekánuságot továbbra is tartsa meg. Az ujjab tudósítások szerint azonban »laudabiliter« (szégyenletesen) alávetette magát az ítéletnek.

Az osztrák katolikusoknak a prot. egyházakba való áttérési mozgalmáról referált Braunlich lelkész a németországi »Eváng. Bund« közelebbi ülésén. Hogy e jelenségnek a politikai okok mellett mélyreható vallási okai vannak, általánosan elismertetett. Eddig 18 német protestáns papjelölt ajánlta fel szolgálatait az áttérők lelki gondozására. Ebben nem is volna hiány, de pénz, pénz és pénz az a mi hiányzik. Bizony, bizony nehéz iga a szegénység! Most gyűjtést indítottak e czélra.

A Nagypénteki Ref. Társaság választmányának tagjai folyó hó 8-án tisztelegtek a társaság védnök-nőjénél, Hegedüs Sándornénál, hogy férjének minisz-

terre történt kinevezése alkalmából üdvözöljék. A férfi-választmány részéről dr. Kiss Áron üdvözölte Hegedüsét s méltatta érdemeit, — a női választmány részéről pedig dr. Csiky Kálmánné mondott beszédet. Hegedüsnek megköszönte az üdvözlőt s biztosította az egyesületet, hogy annak ügyeit továbbra is szíven fogja hordozni.

A M. Prot. Irodalmi Társaság hátralékos tagjaihoz nyilvános figyelmeztetést és kérést intéztek. A legutóbbi választmányi ülés elszomorodva vette tudomásul azt a valóban megdöbbentő tényt, hogy a tagdíjak hátraléka 7936 frt 75 kr-ra szaporodott. Ez a tömérdek hátralék már is deficitbe sodorta, s ha gyökeres változás nem áll be, kiadványai valamelyikének megszüntetésére kényszeríti a társulatot. Így szenved a rossz fizető tagok miatt ez a nagyhivatású és áldásos tevékenységű irodalmi intézményünk. Pedig a Társaságra nézve életkérdés, hogy jogos követelése hiány nélkül befolyon. Már az is érzékeny veszteség rá nézve, hogy jogos pénzt csak évek mulva, költséges figyelmeztetés után és jelentékeny kamatvesztéssel kapja meg. Ezért a Társaság legutóbbi választmányi ülése erélyes rendszabályok alkalmazására szánta el magát. Hatósági és törvényes hatalomhoz fordul segélyért. Mielőtt azonban ezt a végső lépést megtenné, sürgősen és nagyon szépen figyelmezteti és kéreti az összes hátralékos tagokat, hogy az 1898. évi »Protestáns Szemle« 6-ik füzetében részletesen kimutatott hátralékokat a Társaság pénztárnokánál (Bendl Henrik pénztárnok, Budapest, Deáktér 4 sz.) saját érdekekben minél előbb befizetni sziveskedjenek. A tagokra nézve becsületbeli dolog, mert önként vállalt köteletség kifeolyása, a társulatra nézve életkérdés, mert szegényes anyagi viszonyai megkövetelik, hogy a hátralékok pénz tárukba befolyanak. Budapest, 1899. március 6-án Szóts Farkas, a M. P. I. T. titkára

Módi Mihály, a szilágyszentkirályi ev ref Egyháznak egy díszes és értékes urasztali terítőt adott. Ezen adományáért, a presbyterium nevében, a nyilvánosság terén is, köszönetünket nyilvánítjuk. Szilágyszentkirály, 1899. febr. 26 iki üléséből. Ferenczi Endre lelkész, mint elnök.

Hivatalos rész.

S18 - 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes urnak és a püsp. vizsg. alatt álló egyházak tt. Tanácsához.

A hazánk lakossága között megdöbbentő mértékben pusztító tüdővész terjedésének lehető megelőzése czéljából tájékoztató útasítást készítettett a m. kir. belügyminiszter úr ó nagyméltósága s azt kellő számú példányban hatóságunkhoz is megküldötte, iskoláink között leendő szétosztás végett.

Intézkedtünk az iránt, hogy e füzeteket nt. Esperes aai és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak lelkészei több példányban kézhez kapják, minélfogva kérjük is őket, hogy a belátásuk szerint legalkalmasabbnak mutakozó módon azoknak terjesztését és megismertetését s az abban ismertetett óvatossági szabályok szigorú megtartását, eszközölni és ellenőrizni sziveskedjenek, s hogy különösen t. Tanító aait intsek és kötelezzék arra, hogy e hasznos útasításokat a tanulókkal és szüleikkel megismertessék, hogy ezáltal e borzasztó betegség óriási terjedését meggátolni s így áldozatainak számát csökkenteni lehessen.

Kolozsvárt, 1899. márczius hó 7-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Dr. Kádár János.
h. titkár.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Vallástanításunk reformja.

A budapesti ev. ref. egyház kebli tanácsának választási bizottsága, a múlt év nyarán azzal bízta meg három tagját, dr. *Hegedüs* Istvánt, *Haypál* Benót és *Marton* Lajost, hogy a vallástanításnak sokszor hangoztatott hiányairól készítsen egy memorandumot és abban fejtsse fel, hogy a hiányokon minő úton módon lehetne segíteni és a vallásos életnek föllendülését előmozdítani. A kiküldött bizottság munkáját elkészítette, s még azon évben be is adta az egyháztanácsnak. (Megjelent a Prot. Egyh. és Isk. Lap 1898. 48—50. sz.-ban.) Alapos, derék egy munka minden tekintetben. Nyíltan, őszintén rámutat a bajra és megmondja azt is, hogyan lehetne elenyésztetni. Vizsgálat alá veszi a vallástanítást és az erre a célra szolgáló tankönyveket az egész vonalon, elkezdve a népiskola első osztályától, a gymnasium utolsó osztályáig, és szól a polgári, kereskedelmi iskolák, fiú- és leányképezdek, felsőleányiskolák vallástanításáról. Egy szóval, felöleli az egész kérdést.

Ezen munkában felvetett életre való eszmék, gondolatok indítottak engem is arra, hogy a kérdéssel, talán erőmön felül is, foglalkozzam és ennek tanulmányozása folytán szerzett véleményemet, nyilvánosan is elmondjam, s kapcsolatosan ezen munkálatra is észrevételeimet megtegyem. Hogy a baj nálunk is meg van, azt nem kell bizonyítgatni, mert mindenki látja, érezi. Hiszen az egyházpolitikai törvények egy egészen új helyzetet teremtettek, melyben a pap és hívei más viszonyban állanak egymással szemben, mint eddig állottak; ez a viszony pedig, láttuk, hogy a vallásosság és az egyházi kötelek meglazulását eredményezte. Népiskoláink rohamos államosításával, középiskoláink államsegélyével, s az országos tanári nyugdíjintézzettel az állam igen nagy befolyást nyert intézeteinkre és így közvetve, híveinkre is, a mi ismét, ha éber figyelemmel nem leszünk, a felekezeti érdekek meglazulásának lehet okozója. S míg ezek történtek, jó részt észre sem vettük, hogy a tanügy mekkorát haladott, a paedagogia terén minő vívmányokkal állunk szemben: csupán egy az, a mi nem változott, hanem úgy áll, mint ez előtt 20—25 évvel, és ez: a mi *vallástanításunk*.

Igaza van tehát a pesti memorandumnak, midőn élénken hangsúlyozza, hogy »a vallástanítás kérdése ma a legelső és legfőbb dolgok egyike«, és abban sem kételkedhetik senki, hogy a megváltozott viszonyok következtében vallástanításunk egész rendszere, összes tankönyveink sürgős revisióra vár.

Igy tehát kerületünkben is, és éppen e lap hasábjain a kérdést újból felvetni nemcsak szükség, de kötelesség is. Ez által az eszmék tisztázódnak, és a megoldás, a kivitel hamarabb létre jön. Annyival is inkább, mert ezen kérdés iránt az érdeklődés mindig meg volt, úgy hogy a megszűnt *Protestáns Közlöny*-ben egy egész kis irodalma van a vallástanításnak. Az itt felmerült nézeteket és véleményeket sem hagyhatjuk figyelmen kívül, mert mindenikben van valami megfigyelni való, némelyik meg éppen irányt mutat. Tekintettel kell lennünk továbbá azon rendeletekre és útastásokra, melyeket részint az Igazgató-Tanács, részint az egyetemes konvent adott ki, mert ezeknek mindenike tapasztalt egyének alkotása, s végül a specialis felekezeti érdeket sem szabad figyelmen kívül hagynunk. Csak ezeket egybevetve, lehet vallástanításunkról egy egységes képet alkotni, csak így lehet a hiányt megállapítani és a *szükséges reformot* keresztül vinni.

Ezeknek előrebocsátása után szólani fogunk első sorban ama reformokról, változtatásokról, melyek az *elemi népiskolában* volnának szükségesek, s azután majd rátérünk a *középiskolák* vallástanításának tárgyalására is.

I. Az elemi népiskolában.

A népiskolai vallástanításnak mindenek előtt számot kell vetni a viszonyokkal és körülményekkel, melyben a nép él és oda kell irányítani a tanítást, hogy annak lelki szükségait kielégítse, illetve a szükség kielégítésére az alapot lerakja. Tehát, se többet, se kevesebbet ne adjunk, mint a *mennyi szükséges*; ha többet adunk, nem tudja megemészteni; ha kevesebbet adunk, saját maga fogja megkeresni lelki táplálékát, s így utat nyitunk a szektáknak. És a mi fő, a mit adunk, úgy adjuk, hogy az ne csak mától holnapig tartson, hanem jól megemésztté, legyen az

egyházi életet tápláló és fentartó eledel. Szükséges pedig az általános vallásos érzés felébresztése, a keresztyén vallás alapigazságainak megismertetése, s a felekezeti önérték megerősítése. De, hogy ezen célt elérjük és megvalósítsuk, már nem szükséges pl az ó-testamentumnak oly terjedelemben való tanítása, mint ez az Igazgató Tanács által 1878-ban kiadott »Utasítás« is előírja és megkívánja; és nem szükséges a hit és erkölcsi elveket és igazságokat külön választva, mint *rendszeres* hit- és erkölcsant tanítani, mert a pusztá elmélet úgy sem fog megmaradni.

Tankönyveink pedig általában mind ezen hibában szenvednek. Egyfelől nagyon terjedelmesek, másfelől ridegen, szárazon adják elő az ó- és új szövegségi történeteket, a nélkül, hogy valami tanulságot, vagy valamely erkölcsi hitigazságot csatolnának hozzá, hanem ezeket majd keresse meg a tanuló egy más könyvben. Itt van tehát egy pont, a hol tankönyveink, s ennek folytán tanítási módszerünk reformálásra várnak. Némi tankönyv helyett pedig egészen újnak írása válik szükségessé. A reformoknál pedig nem szabad figyelmen kívül hagynunk a tanügy terén elért eredményeket, és éppen vallástánításunkba is be kell hoznunk a *szemléltetést*, melyről igen helyesen jegyzi meg a pesti memorándum, hogy az »a modern paedagogia leghatalmasabb eszköze.« A szemléltetés pedig oly módon történne, hogy midőn elmondunk egy bibliai történetet, pl. a világ teremtését, rögtön adhatunk mellé egy kis hit-tant *Istenről*, ki nemcsak teremtője, de állandóan fenn-tartója, gondviselője a világnak ma is. És ha nem is képletezzük itt Istennek tulajdonságait, de minden esetre úgy kell megismertetnünk, a mint ker. hittudatunkban él, tehát mint *mennyei Atyát*. Vagy midőn tanítják *Jézus templomba vitelét*, igen szépen megmagyarázhatjuk a szülők és gyermekek közt való legszébb erkölcsi kötelességeket, s ezeknek kapcsán rámutathatunk az Isten iránt való kötelességekre is. És így tovább. Így tervezi ezt a pesti munkálat is.

A magam részéről ezt a methodust nem tudom eléggé ajánlani, mert tapasztalásból mondhatom, hogy célra is vezet.

Ennyit általánosságban. A mi az *egyes osztályok tananyagát* illeti, erre nézve tankönyveinkben alig találunk határvonalat; még a legújabb tankönyvek is csupán egymásután tárgyalják a bibliai történeteket eleitől végig, de absolute nem szólnak arról, hogy az egyes osztályokban melyik történet válnék be inkább, melyik jobban megfelelő a gyermekek felfogásához és fejlettségéhez. Nincs semmi beosztásuk, a legtöbbnek címlapján is ez áll: »népiskolák számára«. De hogy a népiskola melyik osztálya számára való: arról a szerzők nem szólnak. És éppen ez a baj, mert e miatt a nehezebb darabok sokszor az alsóbb osztályok tárgyába esnek, míg a könnyebb menetek a felsőbb osztályban taníttatnak; vagy éppen olyan darabok is felvannak véve, melyek legkevésbé sem erősítik a vallásos életet. Ez a viszásság onnan van, hogy a tankönyvírók szigorúan megtartották a bibliai könyvek sorrendjét, s azon hitben, hogy azt a gyermeknek is mind tudni kell, ők is felölelték az egészet. Már pedig az emberi lélek fokozatos fejlődésére tekintettel és az eredmény szempontjából is, ennek nincs semmi ér-

telme. Sokkal célszerűbb, ha a tényleges viszonyokhoz alkalmazkodunk és ezek szerint válogatjuk meg a bibliai történeteket, és még célszerűbb, ha kijelöljük az egyes osztályok tananyagát is. Így van ez más tárgyak kézi könyveivel is; miért képezne csak a vallás kivételt?

Az ig-tanácsi utasításban már meg van jelölve az egyes osztályok tananyaga, de oly terjedelemben és beosztással, hogy az célra nem vezet. Nem pedig azért, mert először igen sok, mit eltanítani nem igen lehet. De ha még elhagynánk belőle, akkor sem érnénk célt, mert, másodszor, sok olyan tárgyat tartalmaz, a mi a vallásos élet fejlődésére, a gyermeki kedélyre nem egészen alkalmas. Így pl. az I. II. osztály tantárgya egészen az ó-szövegségből telik ki; holott az életből, de főleg az újtestamentumból kapnánk azoknál építőbb, alkalmasabb darabokat. És harmadszor, nem tartom célravezetőnek azért sem, mert beosztása nem képez egy kerekded egészet. Hogy ezen állításom igazoljam rámutatok az V osztály tananyagára, melyet *Saul* megtérésével, vagyis Pál apóstollal kezd meg, tehát a keresztyén vallás terjedését tárgyalná: mégis itt kíván előadatni néhány parabolát, többek közt éppen az oly könnyen megérthető »elveszett juh« történetét is. No már, ez a beosztás megakadályozza a tulajdonképpeni tárgy rendszeres előadását és gátolja még a megtartást is.

(Folytatása következik.)

Prot. egyházunk sebei.

Általános a hazai prot. sajtóban a panasz, hogy az egyházpolitikai törvények életbe lépté óta, hanyatlás állott be a két prot. felekezetben; hogy veszteségünk különösen a gyermekek vallásáról szóló törvény miatt, szembetűnő, sőt igen nagy; hogy pusztulunk, veszünk; hogy ily módon lassankint el fogunk vérezni. A prot. sajtóban közelebbről megjelent cikkek a bajt konstatálva, annak okait kutatják, s orvosszereket ajánlanak. Halljuk, hogy a baj kútforrása egyházunkban az evangéliumi erők aláhanyatlása; hogy a lelkészek az igehirdetést robot gyanánt elvégezve, a vallásos oktatás-nevelés terén feladataikat lanyhán, vagy sehogyan végzik; hogy a konfirmált növendékek, s a lelkész között az érintkezés megszűnik, a vallásosság, egyházunk iránti ragaszkodás, ezen növendékeink szívéből kihál, mert a konfirmatio után teljesen kiesnek a lelki gondozás köréből. Résean kell lennünk, s minden irányban hiven teljesítsük kötelességeinket.

Hát bizony, kemény beszédek, súlyos vádak ezek, s annyival nehezebbek, mert része van bennük az igazságnak. Mert el kell ismernünk, ezelőtt 10–15 évvel százakra ment az oly lelkészek száma, kik a felekezeti iskolákban a hitoktatást a tanítókra bízták; hogy ma is volnának ilyenek, nem merem állítani. El kell ismernünk, hogy a lelkészi kar csekély javadalmazása mellett, melynek nagy részét gazdasági úton kellett s kell előteremtenie, a szélesebb értelemben vett cura pastoralisra, különösen a konfirmáltak gondozására nem sok időt fordított.

De úgy hiszem, nyílt szívvel mondhatom, hogy ismervén jelen anyagi helyzetünket, melynek javulására a közel jövőben biztos reményünk van; s da-

czára annak, hogy helyzetünk javulása után is, a falusi lelkésznek minden idejére szüksége lesz, mert jóvedelmének nagy részére kétszeresen kell továbbra is, először mint lelkész, azután mint gazda, rászolgáltatnia; daczára annak, hogy a lelkészek *vallásos nevelése*, (és képzése) eddig sok kívánni valót hagyott fenn: mind az által nincs, nem lehet közöttünk egy sem, a ki ha szereti hitét, fáját, hazáját, ha becsüli állása méltóságát, ha érzi az evangéliomnak, Isten kegyelmének mindenek felett való erejét, ha látja, tudja a roppant felelősségnek súlyát hogy lelkek megtartása bízott rá, — mondom, nem lehet közöttünk olyan, ki, igaz szívvel, valódi evangéliomi buzgósággal ne igyekeznék mindent megtenni egyházunk sebeinek orvoslására.

Ámde hazai prot. egyházunk jelen sebei, melyek csak most pattantak fel, nem ujak, eredetük a multba vezethető vissza.

Vizsgáljuk csak közelebbről a bajt. Önként támad lelkünkben a kérdés: hogy lehet az, ha már a reformatio megtalálta a mezőben elrejtett drágakövet, hazánk népe nem siet fölállozni mindenét, hogy annak birtokába jusson; vagy kép nélkül: mikép lehet az, hogy míg a reformatio nagyszerű vívmányai a nyugati nagy nemzeteket a virágzás magas fokára emelték, nemcsak számban, vagyonban, de erkölcsi erőben, az Isten kegyelmében is valóban nagygyá és gazdaggá tették; addig itt, e szép hazában mi három és fél századon át a lét és nem lét harcát megvíván, ma végromlásnak nézünk elébe?

A dolog igen egyszerű. Ha a Jákob létrájának egyik vége a menybe is magaslott, másik vége bizony csak a földön állott. A szellem élete, virágzása, az anyagiakon épül fel. Legyen bármily fönséges az elv, vagy eszme, míg e földön élünk, anyagi eszközök, intézmények útján valósúlhat csupán. Isten is fölvette üdvtervébe az intézményeket; Isten országának tökéletlen, halovány, folyton fejlődő képe, a látható, a földön harcoló anyaszentegyház. A reformatio elterjedése után hazánkban, nekünk is eszközök, intézmények kellettek volna, sokkal több és jobb, mint a mennyit, s melyet létre tudtunk hozni; körül kellett volna sánczolni a prot. egyházakat ezekkel, hogy rajtuk a pokol kapui se vehessenek diadalt. Fölismerte intézményeink fogyatékos voltát, jövőbe látó saszemekkel, áldott emlékü, imént elhunyt püspökünk, titáni erővel igyekezett teremteni, alkotni. Ha itt Erdélyben nagy nemzeti fejedelmek, nagy fundatoraink három száz éven át még egyszer újra élhettek, alkothattak volna. De mi egy század, sőt több idő óta, két kéz helyett, csak félkézzel dolgoztunk. Nem vehettük fel a harcot az intézmények létrehozásában a katholicismus roppant vagyonával.

Mert kérdem: mit tett a hazai protestantismus a nőnevelés terén? Semmit, vagy igen keveset. S nézzük mit tett az ellenfél a nőnevelésért? Mindent, vagy legalább igen sokat. Nem volt elég az, hogy a katholicismus, sem felsőbb, sem alsóbb iskoláiban a nevelés-oktatást papjai kezéből mind maig ki nem adta, — ott teszem a mathesis tanára ma is, mielőtt egyetlenekkel és haladványokkal traktálná tanítványait, templomba megy, s jó reggel misét mond nekik, — mind

ez nem volt elég. Hanem rendkívül ravasz számításal, valódi jezsuita furfanggal bevitte fényes cultusába — az asszonyt. Még itt sem állott meg. Két kézzel dolgozott: intézményeket teremtett neki. Az ecclesia militansba bevonta a nőt; női szerzeteseket vitt a küzdelembe. Valóban bámulatra méltó előrelátás, jól kiszámított terv, melyet hosszú időközön át rendkívüli ügyességgel, lépésről-lépésre vittek keresztül, s melynek szolgálatában állott, s áll ma is félelmetes vagyionuk.

Isten nevét először az anyától hallja a gyermek. A nő, az anya az érző idege, lelke a családnak; itt honol a fény és meleg, mely az egész életre kiárad. Jól tudták ezt az ellentáborban, s a nő életében látták az archimedesi pontot, honnan a világot szándékoztak sarkaiból kímőzdíteni. — Hát a mi prot. nőnevelésünk? Azt hiszem, hogy e tekintetben igen későn ébredtünk fel; vagy talán vagyoni erőnk hiányosságának tudjuk be e téren való mulasztásainkat? vagy talán mindkét körülménynek? A dolog meritumára nézve ez mindegy. Most a pusztá tény, a rideg valóság szemrehányólag néz szemünkbe.

De hát hiszen nekünk is volt és van prot. nőnevelésünk! — mondhatná valaki. Volt és van. Mert voltak és vannak leányiskoláink és ott a konfirmatio. Úgy, hát akkor vajjon honnan jön ki veszteségünk nagy része, melyet a statisztika oly megdöbbenően tár elibénk? Hát bizony nem a mi pásztorlásunk alatt levő, egyszerű falusi nép soraiból, mely azt sem tudja lehet-e vegyes házasságok esetén, a születendő gyermekek vallására nézve megegyezni vagy sem; hanem igenis kikerül e veszteség nagy részben a magyar prot. középosztály (kisebb földbirtokosok, honoratiók stb.) leányaiból, kik nem kaptak erős prot. felekezeti irányú nevelést, kik közül sokakat a konfirmatio után, nevelésük »befejezése« céljából zárdába vittek szülőik, Magam is ismerek ilyeneket. Ezek aztán, ha kikerültek a »magasabb nevelésből, s ha az élet a vegyes házasság kérdése elé állítja őket, a plebános úr nagybecsü közreműködésére, szépen lemondanak születendő gyermekeik ref. vallásáról. Ha ezek csak ők maguk vesznének el egyházunkra nézve, még nem volna oly nagy a veszteség. Pedig a statisztika adatai csak ő róluk beszélnek; ámde ezeknek száma két-három generation át hatványozott mértékben emelkedik, — gyermekeikben.

Őszinte, meleg lelkesedéssel üdvözöljük azért az első magyar ev. ref. tanítónőképző létesítésének eszméjét a debreczeni egyház kebelében. Ime az irány, mely felé haladnunk kell. Ha már az állam a lelkészi fizetések kiegészítésével, az orsz. ref. közalapot a szegényebb lelkészek segélyezésének terhe alól fölszabadítja; ha a lelkészi fizetések rendezésével más források is fölszabadulnak, fölnyilnak: teljes tisztelettel kérjük egyetemes egyházunk kormányzó hatóságát, bölcs vezérferfiat, vegyék kezükbe ez ügyet; egyházunk összes felszabadult anyagi erőit fordítsák nőnevelésünk megteremtésére. Intézményeket a mi nőinknek, prot. leány internatusokat, prot. tanítónőképzőket egyházunknak, lelkészi képzettséggel és jelleggel bíró tanárokkal; minél többet, minél előbb, annál jobb. Periculum est in mora.

Kovács Gábor.
szl.-margitai lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 márcz. 16—17.

Elnökölt: Simó Lajos, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: Br. Bánffy Ernő, Dr. Vályi Gábor, Bartha Lajos, Dr. Bartók György, Szász Dénes, Deési Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő. Dr. Deák Albert. ügyvéd és Kádár János dr. h. titkár.

Elnöklő főgondnok aa. szívélyesen üdvözlővén a szép számban megjelent tagokat: fölhívta az előadókat a tárgysoron levő ügyek előterjesztésére.

Erre első sorban a deési püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség ama határozata vétetett tárgyalás alá, mely szerint elemi fiú- és leányiskolájának államosítását mondta ki, és pedig az államkormány közgei részéről megindított tárgyalások alapján, de az egyház érdekeinek kellő megóvása mellett. Az igaztanács már többször és szokott körültekintéssel foglalkozott e kérdéssel, mert az iskoláknak, mint az egyház egyik leghathatósabb művelődési eszközének, feladását csak végső szükség esetében tartja megengedhetőnek, de miután a beszerzett hivatalos adatokból minden oldalról meggyőződött affelől, hogy a tankötelesek rendkívül nagy számának és a közoktatási kormány által támasztott törvényes követelményeknek megfelelően az egyház iskoláját fönn nem tarthatja, illetve nem fejlesztheti: célszerűnek látta maga részéről is hozzájárulni a szerződés tervezetéhez, melyben ev. ref. egyházunknak a nevelés irányára, a felekezeti érdekek kellő megóvására kellő befolyás van biztosítva s a mellett a jelenlegi tanerők átvétele is a szerzett jogok épségében tartása mellett van megállapítva.

Sándor János, esperes aa. fölterjesztése folytán tudomásul vette igaztanácsunk a maros-gezsei iskola államosítása iránt folyó tárgyalások eddigi eredményét s beleegyezését adta abba, hogy a főhatósági jóváhagyás alá fölterjesztendő szerződés, az egyházközség határozata értelmében, megkötessék.

A magyar-igeni iskolai szerződés némely pontjai az állami iskola közgei részéről kellőleg meg nem tartatván: az egyház, ez alapon, maga is megtagadta a szerződés szerű járulékok kiszolgáltatását, sőt kérést intézett volt a minisztériumhoz a szerződés felbontása iránt. Minthogy azonban a közoktatásügyi Miniszter úr őnagyméltósága erélyesen intézkedett a szerződés pontozatainak saját közgei által leendő pontos megtartására nézve: igaztanácsunk is utasította az iskolaszéket a megvont járulékok haladéktalan kiszolgáltatására.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium bejelentése, mely szerint a néh. Lázár Imre aa. halálával megürült tornatanári állás teendőinek ideiglenes vitelére Lázár István, Székely Ödön gimn. tanár és Bihari István, gyak. iskolai tanító aait helyettesítette, tudomásul szolgált.

A pánczélcsehi és topliczai ev. ref. egyházközségek indokolt kérésére, 10—10 drb. énekeskönyvnek és 15—15 drb. konfirmációi káténak megküldését igaztanácsunk elhatározta.

Ezek után a hetes bizottág előterjesztése tárgyalatott, melyben ismét fölhatalmazás kívántatik arra

nézve, hogy az egyházkerület tulajdonában levő érték-papírok, alkalom adtán, az évégre kiküldendő bizottság által eladhatók legyenek, továbbá javaslatok foglaltatnak az iránt, hogy a Fonciére és az Első Magyar Szállítási vállalat közeledő közgyűlésein az egyházkerület érdekeinek kellő megvédése céljából intézkedés tétessék. Az előterjesztés beható megvitatása után igaztanácsunk, szavazat többséggel, akként határozott, hogy a papírok eladhatása iránti meghatalmazást, az egyházkerületi közgyűlés nemsokára kikérhető intézkedéseig, meg nem adja, minthogy a pénzügyi műveletek folytatását megszünetelő közgyűlési végzés folytán erre magát jogosítottnak nem tartja, de a Szállítási Vállalat közgyűlésén való részvételre s ott érdekeink hathatós támogatására készséggel ad meghatalmazást a Hegedűs Sándor aa. őexcelenciája elnöklete alatt, Dr. Vályi Gábor és Maksay János aaból álló bizottságnak; a Fonciernél megüresedett s egyházkerületünk részére fönn tartott igazgatósági tagság elfogadására pedig mélt. Simó Lajos, főgondnok aat kéri föl.

Kolozsvári kollegiumunk indokolt kérésére, megengedte igaztanácsunk, hogy a Rucska János alapítványát képező óvartéri ház renoválására a kollégium alapjaiból fölhasznált 30,000 frt. visszatérítésére, az osztrák-magyar banktól hasonló összegű törlesztő-kölcsön vétessék föl, hogy ez által az alapítványi vagyon rendeltetési céljára mielőbb fölhasználható legyen.

Az egyházkerületi közalap tulajdonába árverésen jutott Rákóczi-úti villának. Pap Mihály, kolozsvári lakós részére való eladása, 12000 frt. vételár mellett engedélyeztetett, minthogy ezen összeg által a közalap mindennemű követelése fedezve van, sőt 1500 frtnyi felesleg is mutatkozik.

Az özvegy püspökné őméltóságával való leszámolásra és a hagyatékok képező javadalomnak, valamint a kegyévi járandóságnak megállapítására kiküldött bizottság jelentése alapján a hagyatéki javadalom 2525 frtban s a bocsárdi birtok 425 frtnyi félelvi bér összegben, a kegyévi járandóság pedig 5000 frtban megállapított s ezen összegek folyósítására az elnökség meghatalmazást nyert. Ezzel kapcsolatosan kimondotta igaztanácsunk a boros-bocsárdi birtok ingó föl szereléseinek leltárszerű számbavételét s a házi kezelés alatt álló birtokrészlet és szőlők munkáltatásának megkezdését, nehogy ezek elmulasztása miatt a püspöki javadalom a vakánczia alatt károsodásnak legyen kitéve.

Hozzájárult ezek után, igaztanácsunk br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. őnagyméltóságának amaz előterjesztéséhez, mely szerint a püspökválasztási közgyűlés már ápril hó 18-án megtartassék, hogy egyházkerületünk e legfontosabb állása, a kormányzat és adminisztráció akadálytalan menete érdekében, mielőbb betöltsessék.

A magyar-nagy-zsombori birtok bérbevétele iránt újabb ajánlatok érkeztén be: azoknak tárgyalására s a legelőnyösebb, de egyszersmind kellő biztosítékot nyújtó ajánlattevővel a szerződés megkötésére az e célból kiküldött bizottság kéretett föl.

Tudomásul vette és a számadásvizsgáló bizottsághoz átteni határozta továbbá igaztanácsunk a szeretetház javára rendezett sorsjáték végleges leszámolását, mely szerint a még künnlevő követelésektől el-

tekintve is, de az összes költségek és jutalékok kifizetése után, a sorsjáték tisztán 8000 frtot jüvedelmezett a kitűzött célra. Minthogy azonban ezen összeg a sorsjátékhoz kötött várakozásnak messze alatta maradt s a szeretetház felépítésére előlegezett összegek

megtérítésére nem elégséges: számvevő aa. útasította, hogy a közelebbi ülés elé tegyen javaslatot arra nézve, hogy a szeretetház függő számlája miként volna rendezhető.

r. s.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Kovács József nagyenyedi tanár.

(1767—1795.)

Kimerítő életrajzot nem tudok írni Kovács Józsefről; de a mi szemem elé került, összeállítom, hogy megkönnyítsem a szerencsésebb kutató munkáját. A vezérfonalat Bodola János halotti beszéde adja, melyet Kovács József utódja, unokaöccse, Kovács József tanár adott ki 1797-ben.

Kovács József Zabolán született 1732-ben. Nemes székely szülők gyermeke volt. Tanulmányait a marosvásárhelyi ref. collegiumban végezte. Az iskolai törvényeknek 1747. jan. 31-én irt alá.¹ A deáki évek eltelte után a retorika osztály tanítója, majd juratus és egyuttal a mathesisből a diákok paesese (előkészítője), később a Teleki László gr. nevelője volt. 1759-ben Teleki Sándor gr., ki 1754 a marosvásárhelyi collegium főgondnoka volt, Kovács Józsefet választotta kisérőül fia, Sámuel mellé. Együtt utaztak külföldre Teleki József és Ádám grófokkal előbb Bâselbe, hol másfél évet töltöttek s Kovács József Iselius, Bernuliak és Beck tanároktól matematikai, fizikai és filozófiai előadásokat hallgatott. 1761. őszén az utrechti, 1762-ben a párisi egyetemre mentek. Kovács mindent a szakjához tartozó előadásokra járt. Az erdélyi ev. ref. főconsistorium 1764 elején udvarhelyi professzorá választotta Kovács Józsefet, a meghívót Párisba küldötte neki, honnan 1763. nyarán tért vissza. Tanítványaitól Bécsben vált el. Jegyzeteiben hálásán emlékezik meg Teleki Sámuel grófról, neki köszönvén külföldi utazását, a nagy tudósok hallgatását, könyveinek legnagyobb számát, egy szóval világi boldogulását.²

Tanári állását 1763. szeptemberében foglalta el. Mint rector a collegium alapítóinak hagyományairól pontos jegyzéket készített »Tabella regestrum« cz. a. a pénztár kezelésére vonatkozó szabályzatot s a könyvtárról új jegyzéket állított össze.

Még Udvarhelyt volt Kovács J., midőn Szathmáry P. Pál, sárospataki tanár meghalt s helyébe őt hívták meg a filozófiai tanszékre 1767-ben³; de nem fogadhatta el, mert az erdélyi ev. ref. főconsistorium a n.-enyedi collegiumhoz kívánta alkalmazni s meg is választotta 1767-ben a filozófiai tanszékre.

Nagy-Enyeden 1767. szeptemberben kezdte meg

¹ Sámuel Aladár. Részlet Kovács József életrajzából. Protestáns Közlöny. 1894. 310. l. Ez adatot, valamint a K. J. collegiumi alkalmazására, továbbá a meglátogatott egyetemek és hallgatott tanárok nevére vonatkozó adatokat a Sámuel A. cikkéből veszem, ki nem jelezte, hogy hol vannak, honnan kapta. Ezek egy része megvan Bodola beszédében.

² Bodola beszéde. 58. l. jegyz.

³ Sámuel Aladár u. o. részletesen előadja a meghívás körülményeit, de nem mondja meg, honnan veszi az adatokat.

tanári működését. Itt hamar nyílt alkalma értékesíteni széles körü ismereteit, mert a főconsistorium épen ekkor gyűjtötte az adatokat az erdélyi közép és felső iskolák új tantervéhez. A filozófia és fizika tanítására a véleményt ő adja Enyedről s a Pataki Sámuel dr. kolozsvári tanár véleményével egyeztetve a tantervbe ezt vették be.

Tanári széke elfoglalása után két évvel, 1769-ben már rectorrá választották s miután Ajtai Abód Mihály a paedagogiarchatust (tanvezetőséget) letette, a gondnoki kar és főconsistorium e tisztet is reáruházta. A rector-ságot hat évig folytatván, 1775-ben aug. 27-én lemondott. Ekkor adta elé, hogy ő a tanvezetőséget nem akarta elvállalni, mert az a latin irodalom professzorát illeti s mert a két hivatalnak nem felelhet meg jól egy ember. A főconsistorium erre azt válaszolta, hogy nem kívánja őt állandólag terhelni e hivattal, erre támaszkodva minden évben lemondott, de mindkét hivatal mégis rajta maradt, mert öregebb collegái nem akarták újból elvállalni. Saját vallomása szerint szívesen teljesítette kötelességét az első három évben, míg egészséges volt, de a második három év már nehéz volt betegeskedése miatt. Szolgálati érdeméről nem szól, de az az igaz, hogy ezalatt a collegium sok ügyes-bajos dolgaiban sem külső, sem belső állapotjára nézve semmi romlás vagy csonkulás nem esett. Beteges állapotára való tekintetből hathatósan kéri fölmentését; egyébként kiemeli, hogy Isten kegyelméből vannak oly collegái, kik a collegium dolgainak hasznosan folyását inkább szívükön hordozzák, semhogy az ő gyengeségéből származó hiányokat elszenvedhetnék.

A gondnoki kar fölterjesztette ugyan Kovács J. kérését a főconsistoriumhoz, de kérte, hogy még egy évig erősítse meg a rector-ságban a mostani ügyvezetésnek orvoslására s az életbe lépett új urbarium régen óhajtott jobbitására, mivel ebben már gyakorlott ember s a collegium érdekeinek szolgálatára leghathatósabb tud működni.

A főconsistorium elfogadván a gondnoki kar javaslatát még egy évig Kovács Józsefre ruházta a rector-ságot, egyuttal azt is megengedte, hogy a tanszerzetőséget Körösi József lector professor vegye át.¹

E szerint 1775/6-ban is igazgató volt Kovács J. Hogy az év letelte után lemondott-e, nem tudom; de 1781-ben újból igazgató. Ez évben II József a három felekezet híveiből vegyes bizottságot alkottatott az erdélyi tanügy felügyeletére. A bizottságba egy reformatus collegiumi igazgatót is kellett kinevezni s a főconsistorium választása Kovács József n.-enyedi tanárra és igazgatóra esett 1781. jun. 24-én²; a kinevezést előléptetésnek nevezte a főconsistorium, professori jellegét, fizetését meghagyta, sőt a másik két collegiumtól 100 német frtot rendelt neki, hogy új állá-

¹ 73—1775. főcons. lt. sz.

² 69—1781. főcons. lt. sz.

sához képest tisztességesebben élhessen Szebenben. Itt ismét Teleki Sámuel gr. oldala mellé került, ki a kormányzók részéről volt a bizottság tagja.

Kovács Józsefnek másnemű közszerepléséről nem tudok. Tanári működését 1795. tavaszáig folytatta. Meghalt 1795. május 17-én.¹ 32 évig szolgálta a tanítás ügyét előljáróinak meglegedésére. Nőtlen életet élt, takarékos volt; vagyonának felét a nagyenyedi collegiumnak hagyományozta jutalom-könyvek vásárlására. Testvére fiának, Kovács Józsefnek tanítatásáról ő gondoskodott, külföldi akadémiákra is ő küldte ki s benne utódját nevelte föl. De másokat is segített. Bodola János őt nevezi legnagyobb jótevőjének, nevelő atyjának, hű tanítójának.

Irodalmi munkásságát itthon kezdte meg. Legalább maig nem tudunk arról, hogy külföldön értekezést írt és kinyomatott volna.

Nyomatásban megjelent munkái:

1 Elementa philosophiae naturalis a D. Jo. Gottlob Krügero In usum tironum modo facili delineata ex Germanico in Latinum versa, Scholiis mathematicis illustrata et capite ultimo aucta a Josepho Kovács philosophiae et matheseos professore p. o. in Collegio Alba N. Enyedensi. Claudiapoli, Typis colleg. ref. Ao 1774. 8 r. 386 l

2. Emlékezet köve, melyre egy győzedelmes vitéznek néhai I. báró Vargyasi Dániel István urfi ő Nagyságának életét és virtusait felírta Kovács Josef Kolozsvár, 1775. 4. r. 4 t. 116 l.

Ez ifju 1758. tól, hét éves korától fogva br. Wesselényi Istvánné, Dániel Polyxena br.-nő vezetése alatt nevedezett Wesselényi Miklós brval; együtt léptek a kolozsvári ref. collegiumba.² 1768-ban Dániel Istvánt Enyedre vitette atyja s Kovács József tanár keze alá adta, nevelését reá bízta, ki harmadfél esztendeig vezette az ifjut. Az emlékbeszédet ezért írta ő.

Szathmáry K. idézett munkája 303. lapján azt állítja, hogy Justinust és Phaedrust iskolai használatra Kovács J. adta ki, de ilyen nyomtatványt nem ismerünk. Ugyanő egyházi beszédeiről is szól, de egyet sem említ meg.

Ismeretes egy halotti oratio Nemes Ádám gr. fölött Kovács Józseftől, melyet a hidvégi udvarháznál 1765. böjtmás havának 17. napján tartott, de nincs a név után oda téve, hogy ez a Kovács J. nagyenyedi professor. A nyomtatvány 1766-ban Kolozsvárt 4 réten jelent meg.

Egy másik Kovács József a hadadi templomban Oratio funebris cz. a. latin beszédet mondott Wesselényi Ferencz br. fölött 1770. aug. 5-én, de ez sem jelezte állását. A beszéd megjelent Kolozsv. 1771-ben 4. réten.

E beszédeket nem lehet egészen biztosan az enyedi Kovács Józsefének tartani. A hidvégi és hadadi lelkészek utána járhatnak, hogy 1765. és 1770-ben voltak-e ott Kovács József nevű papok; mert inkább ezek tarthatták e beszédeket.

Sőt egy harmadik Kovács József is van, ki Bethlen Imre gr. fölött tartott halotti oratiót Alsó-Ráko-

Szathmáry K. A Bethlen főtanoda története 303. lapján jun. 5-re teszi halálát. Bodola és Herepei halotti prédikációikban máj. 17-ét írják. Ez a hiteles adat.

Lásd Emlékezet köve 87. 88. l.

son 1775. június 16 án. Ez szebenben jelent meg 1767-ben 4 r. -- Erről a Kovács J. ról az alsó-rákosi lelkész adhatna felvilágosítást. Én kérem is egész tisztelettel a lelkész urat, sziveskedjenek értesíteni a nt. szerkesztő urat ezekről a Kovács Józsefekről, hogy tisztázassuk a három halotti beszéd szerzőségének kérdését.

Dr. Török István.

Irodalom

Szent János Evangeliumának magyarázata. Irta: Dods Márk edinburghi theol tanár, magyar nyelvre áttette Lukácsy Imre ref. vallás tanár. Megjelent Hornyánszky Viktornál Budapesten, nagy 8-o; 280 lap, ára 2 frt. Előszóval ellátta Szóts Farkas

Nincs szándékunk Dods munkáját bírálni, inkább ismertetni akarjuk néhány szóval. Dods, hogy úgy mondjuk, bibliai alapon álló exegeta. Előtte mind az komoly igazság, a mit az evangelium elénk tár. Ő tehát, mint magyarázó, azt tekinti feladatának, hogy ezeket az igazságokat minden oldalról megvilágítsa, s a mai nemzedék szívébe jól bevésve, ott gyümölcsözőkké tegye. E célból mélyen bele nyúl az akkori politikai és társadalmi viszonyokba, a szereplő egyének jellemébe, s e tekintetben oly tanult és oly ügyes, hogy az olvasó előtt a szó szoros értelmében sikerül neki a multat megjeleníteni. E közben folyton szem előtt tartja a jelen. Mindent a jelennek s a jelenre nézve mond, úgy hogy mikor kifejezetten nem alkalmazva is a fejtegetett igazságot a jelenre: ez az alkalmazás akkor is megtörtént már tulajdonképen magában a tárgyalásban. Ebből is látszik, hogy Dods kiváltképen gyakorlati exegeta. Kiválóan alkalmas volna munkája gyakorlati biblia magyarázatul való felhasználásra. Ugy a mint van, nem mindenki szakaszát lehetne elmondani terjedelmessége miatt, de arra mindenki szakasza alkalmas, hogy megrövidítve, a mi viszonyainknak megfelelő formában előadjuk. Nagyon alkalmas e munka arra, hogy általa bibliaolvasásunkat termékenyebbé tegyük. A gyakorlati lelkész a mélyebb-nél mélyebb vallásos gondolatoknak egész kincsés bányáját találja fel benne.

Dods ugyan tudományos exegeta, de e művében nem a tudomány módszerét és fegyverzetét adja, hanem annak eredményét. A szöveg-kritikáról sem feledkezik meg, de nála e tekintetben is a gyakorlati szempont az irányadó. A Ján. VII. 53.—VIII. 11-ig terjedő részről, mely a parázna nő történetét foglalja magában, pl azt mondja, hogy nem hiteles, de mint alkalmas evangeliumi anyagot mégis felveszi és tárgyalja. És pedig meg kell vallani, hogy csodálatos mélységgel tárgyalja. E kényes kérdés fejtegetése alkalmas ad neki arra, hogy korunk társadalmi és erkölcsi mozgalmába egy mély pillantást vetve, rámutasson röviden azokra az óriási feladatokra, melyek e tekintetben a vallásra várnak.

Lukácsy e mű magyar nyelvre való áttételével valóban dicséretes munkát végzett. És dicséretesen végezte. Ő maga átdolgozásnak nevezi, de valóban oly sima, folyékony, könnyed, magyaros, hogy senki meg nem mondaná, hogy e könyv alapja idegen nyelvű mű volt. Ez az első kötet a Ján. I—XI. részét foglalja magában. Hogy a czimen ott van, hogy »első kötet,« ebből azt sejtjük, hogy, ha ez kellő pártolásra talál, nem sokára jön a második is. Hát jöjjön is. *Mtargem.*

Különfélék rovata.

A pesti ref. egyház presbyteriuma Hegedüs Sándornak, az egyház főgondnokának miniszterré történt kineveztetése alkalmából szép óvációt rendezett. Szász Károly püspök beszédére az ünnepelt gyönyörű beszéddel válaszolt. Ime egy pár passzus:

»Egyházam iránti kötelességeim teljesítése nekem valódi lelki szükség, lelki szükség a szó legnemesebb értelmében, mert vallásosságomnak, erőmnek egyik forrását mindig itt találtam és itt kerestem fel ebben a körben, a hol annyi önzetlen buzgalmat, annyi odaadó szorgalmat és tevékenységet tapasztaltam.« »A lelki erőnek legfőbb forrása mégis csak a hit. Anyagi dolgokkal foglalkoztam, a nemzetgazdasági fejlődéssel egész életemben, de azért mégis minden percben és minden órában, talán inkább, mint azok, a kik ilyen dolgokkal nem foglalkoztak, éreztem a vallás tüdítő, erősítő forrásának elkerülhetetlen szükségét Mindenkinék, de különösen a fiatal nemzedéknek nem mondhatok egyebet, mint 32 éves közpályám tapasztalatainak azt a eredményét, hogy hit nélkül cselekedet, nemcsak jó cselekedet, de erélyes cselekedet sincs « Vagy: »A mi hitünkben vannak eltérő nézetek más vallásokéitól és én az általános keresztyén tanok közül Kálvin egyik tanát, bár a legmerekvebb, a predesztináció tanát teljesen magaménak vallom. Tapasztalatból mondom, hogy mikor tettem a hitet habozás, a kétely, vagy talán a fájdalom vagy aggály emészteni indult, agyamból mindig kivetttem, szivemből kizártam azokat, mert azt mondtam: Isten így akarta, így határozta, így legyen.

Valóban, Hegedüs Sándor egy minta ember, mert valósággal »istenes« ember. Bárcsak ebben is követésre találna hitsorsosai közt. Nagyon, de nagyon reánk férnek!

Püspök választó közgyűlésünk április 18. napjára tüzetett ki. A pártok, úgy látjuk, három egyén körül csoportosulnak. *Bartha Lajos* főleg az egyházi adminisztráció terén, *dr. Bartók György* főleg a theol. tudományosságban magaslik ki. A harmadik egyén: *Szász Gerő*, e híres szónok s a magyar poézis berkeinek ez öreg főlemilje. A választási mozgalmak komolyak, nemesek, ünneplésesek. Mi lapunkat a pártok rendelkezésére nem bocsátottuk s megvagyunk győződve, hogy a választási ügy ily higgadt, méltóságos fejlődésének ez által is csak szolgálatot tettünk. Mert a betű mindennél robbanóbb szer. Jövő számunkban a választási mozgalom objectív adataira már kiterjeszkedhetünk.

Válasz A Sárospataki Lapok« küzelebbi száma egy a priori megalkotott téves hitből kiindulva egyházkerületünk szemére lobbantja, hogy az erdélyi jelentőivek nem felelnek meg a valóságnak és »igyük különösen az országos gyámintézettel szemben a legnagyobb fokú igazságtalanság van tiz esztendőre érvényre emelve«, a domesztikai és államsegélyek kiosztásánál a mérték nem volt sem méltányos, sem igazságos. Ennek bizonyítása végett hivatkozik az »Erd. Prot. Lap« több számában megjelent beszámoló beszédemre és ebben a lelkési fizetések kimutatásáról és összeírásáról szóló jeletésemre. Beszédem összefüggését és menetét figyelmen kívül hagyva, saját előítéletében elfogulva, kiragad egy pár adatot és ezt elégnek tartja, hogy egy egész egyházkerületre reásüssse — mondjuk ki tisztán a hazugság és csalási szándék bélyegét. Pedig ha figyelemmel olvasta volna beszédem e részét. ha tudta volna, hogy a kongrua ívek kiállításánál határozottan ki volt adva az utasítás, hogy alapul az 1894. évi jelentőivek veendő fel, minden más változás okmányokkal igazolandó és a változások kiigazítása a Főtiszteletű és méltóságos egyetemes Konventnek tartatik fenn: tartozkodott volna az ily súlyos ítélettől. Ha én a mostani állapotot vettem volna fel, akkor a jelentőivekről említést sem teszek, a kongrua ívekben felvett adatok végeredményét tüntetem fel. Csakhogy én figyelmen kívül hagytam az összeírásnál a mostani állapotot és a kongrua ívekbe az adatokat teljesen az 1894. évi jelentőivek alapján irtam be. Megadtam azonban az útát és módot, hogy az egyes egyházközségek folyamodjanak a Főtiszteletű és méltóságos egyetemes Konventhez az adatok kiigazításáért, a mi, azt hiszem, megengedett dolog és senkin ezáltal sérelem nem esik, mert az ügyet a Nagymélt. egyete-

mes Konvent fogja eldönteni és nem én, ki erre felhatalmazva nem voltam. Ezen folyamodások helybehagyása esetén jön ki a kevesebb kiegészítendő összeg.

Egyben igaza van cikkírónak, hogy a jelentőivek nem felelnek meg a valóságnak, nem úgy azonban, a hogy ő érti, hanem úgy, hogy a papi fizetések túlvoltak becsülve 1894-ben, mert a 32 egyházközségben a lelkészek kimutatott 1302 frt 55 krral kevesebbet kapnak, mint az 1894-ben kitüntetve volt és a mostani keperendszer mellett a további fizetés csökkenésre biztos kilátás van. Én tehát az igazságtalanságot a hatóságom alatt álló lelkészekkel szemben követtem el, mikor nem a mostani fizetést vettem alapul, hanem az 1894. évi jelentőiv adatait. És mégis én szolgáltatom az adatokat cikkírónak az ítéletre?! Azon sincs miért keseregni, hogy a gyámintézettel szemben a legnagyobb fokú igazságtalanság követetett el, mert a 10% belépési járulékot és 2½% tagsági díjat egyházmegyém lelkészeire az 1894. évi jelentőivek adatai alapján irtam össze és róttam ki a lefolyt években és a f. évben is és nem a gyámintézeten, de rajtunk történik azon méltánytalanság, hogy több jövedelem után fizetünk járulékot, mint a mennyi a tényleges papi fizetés és fizetjük zugolódás, panasz nélkül.

Az általam feltüntetett adatokból tehát ép az ellenkező tűnik ki, mint a mit cikkíró nekünk tulajdonít és ez az, hogy a jelentőivekben a fizetés a ténylegesnél magasabbra becsültetett és mi mégis minden terhet a jelentőivek adatai alapján hordozunk, így a mi nagy szegénységünk és eléggé ki nem beszélhető nyomoruságos helyzetünk nem irigylésre méltó, hanem arra, hogy az erősebbjőjjün segítségére a gyengébbnek.

(Itt engedje meg nt. esperes aa, hogy nagy tárgyilagossággal adott választát félbe szakítsuk s a »Sárospataki Lapok« tévedését éppen az esperesi jelentésben foglalt számadatokkal bizonyítsuk be. Ugyanis a »Sárospataki L.« szerint a jelentőivekben kimutatott jövedelem kisebb a tényleges jövedelemnél. Éppen ellenkezőleg áll a dolog. Mert a jelentőivek szerint a kiegészítendő jövedelem 11461 frt 43½ kr. A tényleges jövedelem pedig 10158 frt 55½ kr. Hát e két összeg közül melyik nagyobb? Hát így a jelentőivek jövedelmet titkolnak é el, avagy pedig éppen nagyítják a jövedelmet? S ennél fogva a gyámintézeti tartozások törlesztésében nem éppen túlfizetés történik-e? A jelentőivek alapján a 800 forintos kiegészítés végett csak 14138 frt 53½ kr szükséges, de a tényleges állapotnak megfelelő jövedelem ily kiegészítéséhez már 15441 frt 44½ kr államsegély kell. Hát e számok nem azt bizonyítják-e ismét, hogy a jelentőivek a jövedelmet éppen nagyítják, nemhogy eltitkolják? E kis félbeszakítás után hadd jöjjenek itt az esperesi válasz befejező sorai. Szerk.)

Egyre azonban kérem, hogy az ily súlyos ítéletet igaz alapokra fektesse, különben az visszazáll a minden igaz alap nélkül vádaskodóra. Válaszom ezek után azzal végzem, mivel cikkíró: úgy tetszik nekem, hogy az igazságtalan ítélet és méltánytalan eljárás testvérek között nincsen helyén! (Reméljük, hogy a »S. Lapok« testvéries indulata kifogástalanabb, mint a matematika. Szerk.) *Vén Mihály* sepsi ref. egyházm. esperes.

A dogmatikai tanszék Debrecenben betöltésre vár. Mint olvassuk, a tavaszi közgyűlésen fogják betölteni. Szép számmal futnak fiatal kitünő pályázók: Nagy Gyula vallástanár, Soltész Elemér volt senior, dr. Baltazár Dezső, budapesti vallástanár, dr. Bartók Jenő, nyíregyházai pap. Biztos kilátású jelölt azonban — mint jó forrásból értesülünk — *Eröss Lajos*, püspökladányi lelkész, ez a nagy talentumu, sok tudásu, erős hitű, hamisítatlan kálvinista kegyességű és karakterű ember. Valóban, Debrecen nem választhatna szerencsésebben, mint ha Eröss Lajost választja meg. Ki a hitet élni, hirdetni, plántálni megtanulta, az való dogmatika professornak igazán — s Eröss Lajos ilyen!

Pápista türelmetlenség. A budapesti orsz. va-
kok-intézete, ez az állami intézet nemrégiben új igaz-
gatót kapott *Pivár Ignác* piarista pap személyében
s most a szobákba szentelt vizes medenczékét rende-
zett be s a prot. növendékeket is kényszeríti keresztve-
tésre. Üdvözlégy mondásra s hol szépszerivel, hol kény-
szerrel hat a gyermekekre, hogy a kath. egyházba tér-
jenek. Maga misét szolgáltat s oda kényszeríti a prot.
növendékeket, predikációkat tart s a reformátorokat
gonosztevőknek mondja, hogy prot. növendékei hitbeli
épülést nyerjenek. Van-e ezekről tudomása a főható-
ságnak s ha van, miért nem tesznek lépéseket a szí-
goru megtorlásra?!

A M. Prot. Irodalmi Társaság »Koszorú«
című vallás-erkölcsi népiratkáiból, melyekből immár
50 füzet van forgalomban, az igazgató választmány
határozata folytán az idén is tíz új füzet kerül kia-
dásra. A füzeteket, melyeknek az a rendeltetésük, hogy
a vallási és erkölcsi életet evangéliumi keresztyén szel-
lemben erősítsék és nemesítsék, az idén is dr. Kec-
skeméthy István kolozsvári theologiai tanár szerkeszti.
E hitszilárdító és erkölcsnemesítő iratok műfajilag le-
hetnek történetek, elbeszélések, rajzok, életképek vagy
dialogusok 1—1½ kis 8 adretű ív terjedelemben, vers-
ben vagy prózában, erőteljes népies nyelven írva. Fő-
dolog az evangéliumi keresztyén szellem és a jó né-
pies irány, hogy lelki épüléssel és örömmel olvashassa
a traktátusokat a nép és a serdülő ifjúság. A dolgo-
zatokat Hegedüs Sándor társulati masodelnök úr ado-
mányából kis ívenként legalább 24 forinttal díjazva és
legkevesebb öt ezer példányban adja ki a társulat. Né-
pies vallásos íróinkat tisztelettel fölkérem e nyílt pá-
lyázatban való részvételre. A kéziratok legkésőbb ju-
nius hó végeig dr. Kecskeméthy István theologiai ta-
nárhoz, a »Koszorú« szerkesztőjéhez Kolozsvárra kü-
lendők. Budapest, 1899. március 14. Szóts Farkas, a
M. Prot. Irod. Társaság titkára.

A lelkészi könyvtárakra vonatkozó Fejes-féle
tervezetet jövő számunkban ismertetni fogjuk.

Szerkesztői üzenet.

V. J. Szeretnénk már egyszer valami közzétehető is kapni
onnan. Úgy hisszük, hogy telnek abból a tollból.
Kalotaszegi. Jönni fog, csak türelmet kérünk.
Kisújszállás. Közölni fogjuk, de sort kell tartanunk.

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Sze-
retetház javára rendezett jótékony célú sorsjátéknak Budapesten
1898. november hó 15-én megtartott II. húzásán kihúzott
számokról.

(Utolsó közlemény.)

875 nyeremény à 10 korona értékben: (Folytatás és vége)

353628	354476	354970	355180	355382	355974	356240	356285
356662	357347	357374	357946	358131	359012	360440	361980
362621	363168	363256	364100	364707	365073	365075	365086
366347	366796	367131	367427	368096	368592	369542	370008
370278	370960	371039	371511	371876	371927	372259	372274
372729	373372	373484	373575	374180	375780	376372	376566
376946	377699	378790	378911	379722	380028	380230	380455
380739	381079	381834	382047	382223	382734	382770	383168
384491	384703	384720	385022	385282	385351	385444	385687
386279	386606	386919	386975	387430	387741	387743	388470
388684	390799	391569	392138	392781	392910	394023	394948
395198	395203	396039	397174	398126	398331	398432	398948
400441	400692	401158	401466	401626	401873	4019-2	403897
404092	404403	404894	404954	405207	406563	406646	409906
407654	407939	408029	408390	408485	408531	408597	408712
409841	410199	410507	410745	410788	411147	411343	411781
412065	412638	413419	414375	414678	415328	416427	417423
417477	417488	418447	418609	419929	420394	420432	420486
420627	421395	422095	422106	423296	423352	423937	424103
424208	425494	425676	425807	425808	426333	427527	427710
428046	428475	429343	430504	431529	431600	431776	431844
431904	432139	432284	432285	432331	432934	433070	433174
433184	433684	433906	434303	435080	435432	435610	435856
436366	436492	437028	437687	438770	439103	439220	439289

439531	439995	440175	440375	440527	440907	442518	442535
443630	444410	444422	444838	446463	447138	447732	448478
448626	449884	450311	450786	451312	452371	452796	454354
454652	455417	455463	457444	458462	459048	461216	461298
462465	462530	462835	463375	464789	465134	465708	465901
466010	467342	467357	467709	468893	470465	470575	470855
472171	474704	476260	477167	477288	477592	478035	478335
480118	481250	481831	483165	483338	484527	484783	484958
485589	486466	486724	487350	487553	489293	489662	490449
490621	493370	493488	495835	498981	496310	496451	496833
496840	497176	498041	498093	498587	498865	499330	499805

A nyeremények 1898 december 1-től a nyerő sorsjegy be-
mutatása ellenében a rendező bizottság által Kolozsvártt ki-
adának.

Kolozsvártt, 1898 november hó 15-én.

*A prot. szeretetház sorsjáték
rendező bizottsága.*

Hivatalos rész.

KÖRLEVÉL,

az egyházkerület valamennyi t. lelkészéhez és a
kollegiumok t. tanáraihoz.

Egy tudományos irányú munka írója ki akarja
deríteni, hogy:

harasztkereki (alias: szentsimoni) *Ferenczy Eleknek ki volt az anyja? kik voltak a nagy-
szülői? Hol és mikor született?*

Tájékoztatásul megjegyzendő, hogy *Ferenczy Elek*
nek az atyjá *Ferenczy Dániel* volt, ki 1798-ban jul.
24-én Ördöngös-Füzesen nősült meg, s 1817-ben halt
meg. — A *Ferenczy Dániel* atyja *Ferenczy János* le-
hetett, ki Ördöngös-Füzesen volt pap s mint a széki
e. megye esperese 1802-ben halt meg.

A kik akár hivatalos, akár magán feljegyzések,
vagy levelek alapján e kérdésekre felvilágosítást ad-
hatnak: kutatásaikat sziveskedjenek e lapok hasábjain
közölni.

Szászváros, 1899. márcz. 20,

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

MEGHIVÓ.

Az egyházkerületi hetes bizottság tagjait tisztelet-
tel értesítem, hogy f. é. márc. 26-án vasárnap d. e. 10
órákor az igazgatótanács iroda tanácstermében gyűlést
tartunk. A bizottságnak minden tagját kérem, hogy
ezen a gyűlésen, melyen a bizottság eddigi működése
számbavételével az egyházkerületi közgyűlés elé ter-
jesztendő jelentésünket fogjuk tárgyalni, megjelenni
sziveskedjenek.

Kolozsvártt, 1899. márczius 16 án.

Simó Lajos s. k,
egyházkerületi főgondnok,
bizottsági elnök.

154—1899.

MEGHIVÓ.

Többek kérésére a Rikán belőli ev. ref. papi, ta-
nítói özvegy-árva gyámintézet tavaszi rendes közgyű-
lését f. évi ápril. 5-ik napjára, d. e. 9 órára, Seps-
Szentgyörgyre, az Orosz-féle vendéglő helyiségébe ösz-
szehívom, kérvén a gyámintézet t. tagjait, hogy a
gyűlésen minél számosabban megjelenni sziveskedjenek.

Tárgyak: 1. Az alapszabályok 9 §-ában előírt
teendő elintézése. 2. Tisztviselők választása a fő-
pénztárnok kivételével. 3. Lehető indítványok.

A kitűzött tárgyak elintézése után a gyűlés ér-
tekezletté alakul, melynek tárgya lesz a közel levő
püspökválasztáskor követendő egyöntetű eljárás meg-
beszélése, ha lehet, megállapítása.

Felkérem illető tiszt. lelkésztársaimat, hogy az
értekezletre a ker. közgyűlés m. tt. világi tagjait
meghívni sziveskedjenek.

Lécfalván, 1899. márc. 18 án.

Zoltáni Elek, esperes, elnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

H u s v é t.

Békesség ti néktek mindnyájan, kik a Krisztus Jézusban vagytok!

A hétnek első napja volt. Kora reggel; még nem is pitemallott. Az éj sötét fátyola borult még az Arimathiai József sírboltjára, a melybe három nappal előbb temettetett el az a drága lény, a ki az Atyának dicsőségét jelentette ki és a kínél annyi beteg lélek talált gyógyulást, annyi üdvösség után sovárgó szív békességet és boldogságot. Lelkében a vigasztalhatatlan bánat nehéz borójával megvesztett mestere, üdvözítője sírjához Mária Magdolna, hogy ott sírja el könnyeit, zokogja el fájalmát a vesztes felett és rója le a kegyelet és ragaszkodás utolsó munkáját az iránt, a ki őt feltámasztotta a bűnök halálából és teremtett benne új szívet és új lelket. És ime látá, hogy a kő elvételétől volna a koporsó! A sír üres. Belőle fény árad ki. Szózat hallszik. Gyöngéd, szeretetteljes, meleg hang: „Mit sírsz?”

A vigasztalásnak micsoda kibeszélhetetlen gazdagsága van ebben a két szóban!

Mint az anyai csók, úgy üdit és csókol le minden keserű könnyet.

„Mit sírsz?” Ez rezeg át a tél fagyától felszabadult természet rügyfakasztó tavaszra vált világában, zöld virányokon, virágok illatárjában, napsugaras fényözönben, pacsirta dalban és patak morajlásban. Könnyeiden át tekints arra a szelid égi kertészre, a ki láthatatlanul ülteti el a föld ékességeit s a ki mennyei virágokat hint lelkedbe is. A mulandóság halhatatlanságba öltözik, új élet kél az elmult helyén.

„Mit sírsz?” E kérdés emel fel, ha talán kétség bánt, hogy a sivár, rideg világ elvette volna a te Üdvözítődöt. Tekints rá, melletted áll, a sír éjjeléből feltámadott s ha hallod biztató szavát, felismered te is, hogy zár és pecsét daczára él és nem a holtak közt kell keresned őt!

Ha sírsz bűneid felett s mint sírbolt köve súlyosodik lelkedre a teher, szólítsd meg, miként

Mária Magdolna azt a kertészt és hallod a szót: „Mit sírsz?” s a zajgó lelkiismeret megnyugvást talál, a teher elvételét, mert ~~ő az~~ a ki meghalt a mi bűneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért.

Bánat felhője ha ül lelkedben, nézd miként ragyog a husvéti reggel hajnalpirja, a nagy péntek elsötétült napja után. Azért te is „tűrj és remélj. elnélkedjél, imádkozz, hadd térjen a beteg lélek magához.” Az ég jó válasza derűt von életed fölé.

„Mit sírsz?” még ha koporsó mellett állasz is, melybe azt temeted, a kit a te lelked szeret, hiszen „csak por. mit a halál porrá lenni késztet, csak az alak, mit széttöröl.” Keresd azt, a mi halhatatlan, a lélek felszáll Istenhez, a ki adta volt azt és az Ur hatalma megtörte a halálnak zárait.

És „mit sírsz?” ha fáradt tested sírba rogy s körülvesznek a halál árnyékai, nézd azt a fényözönt, a mely a feltámadott Ur sírboltjából sugárzik és nézd őt abban a dicsőségben, a melylyel az Atya megdicsőítette. Elment, hogy megkészítse neked is, alázatos hívő lélek, a helyet a mennyei Atya hajlékában, ott, a hol a megdicsőültek serege zengi: „Áldás, dicséret, bölcsesség, hálaadás, tisztesség, hatalom és erő a mi Istenünknek mind örökkön örökké!”

A husvéti örömmek és diadalnak hirdetésére bocsátottuk ki theologiai fakultásunk hallgatóját, — atyánkfiát, hogy tegyen bizonyosságot a mi Urunkról, a ki megtart minket és hív szent hivatallal, nem a mi cselekedeteink szerint, hanem az ő végzése és kegyelme szerint, mely adatott nékünk a Krisztus Jézusban, a ki a halált eltörlötte és az életet és a halhatatlanságot világosságra hozta az evangélium által. Ige hirdetését kísérje áldás!

Boldog ünnepeket kíván a híveknek

Kolozsvár, 1899. április havában.

a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanári kara
s annak nevében

Kenessey Béla.
igazgató.

Hegedüs Sándor,

a magyar kormány tagja Kolozsvártt.

Hegedüs Sándor, kereskedelemügyi miniszter folyó hó 26 napját Kolozsvártt töltötte. Ünnepeztük őt. De csak mi ünnepeztünk. Ő maga e napon is dolgozott, magas közérdekű ügyekben fáradott. A tisztelgő küldöttségek sorában ott volt egyházunk is. Találkozás volt ez a nagy emberré lett fiú és az anya között. Igen, a fiú és az anya: az *Alma Mater* között. S itt az *Alma Mater* alatt, természetesen, nem csak a ref. collegiumot értjük, de magát a református anyaszent egyházat. Mert a kollégiumnak is az anyaszentegyház az *Alma Mater*-je. Hegedüs Sándort kolozsvári egyházközségünk főgondnoka, dr. Gidófalvy István a következő beszéddel üdvözölte:

»Kegyelmes Ur!

Mi is eljöttünk, a kolozsvári ev. ref. egyházközség és a kolozsvári ev. ref. Collégium, hogy üdvözöljük a vérünkben való vért, a húsunkból való húst, igaz szeretettel. Hogy részt kérjünk abból az örömből, melyben ma egész Kolozsvár úszik, hogy nagy fiát itt, itthon szeretettel ülelheti keblére.

Üdvözöljük a Minisztert is; de még melegebben az egyházi férfit, a főgondnokot, az egyházkerület képviselőtestületének örökös tagját, a ki ezen egyházi méltóságokba nem burkolózik a felekezeti rideg köpenybe, hanem mint igazi protestáns ember az egyház téren is az igaz szabadelvűségnek híve, barátja, vezére.

Én és velem együtt még sokan úgy képzeljük itt, az erdélyi részeken az Istent, a vallást, a felekezeteiket, hogy mindenek felett egyetlen egy igaz Isten van; mindenkinek — tartozzék felekezethez, vagy legyen felekezeten kívüli — megvan a vallása, melyet tisztelnünk kell. A felekezetek azon nem túl magas kerítések, melyeket az emberek emeltek és a melyek a magasra törő egyházpolitikus előtt könnyen áttekinthetők és így — mert ezek csak emberi alkotások — mindenki valóságát önzetlenül szolgálhatja, tisztelheti, becsülheti.

Nagyméltóságokban egy ilyen széles látkörű, igaz egyházi embert tisztelünk, a ki nagyrészt épen vallásosságával már megnyerte az összes jobb becsülését és szeretetét, és a kihez épen azért — a mint ma is történt — minden felekezet hódolattal, tisztelettel fog még számtalanszor fordulni.

Adja a Mindenható, hogy nagy terveit itt és ott is úgy keresztül vihesse, a mint azok agyában megfogamzottak.

Háromféle nagy embert ösmerek. Egyik csak eszével él, dolgozik, rendesen rideg, nagyot teremt. Ennél jobb az az ember, a ki a szívében fogamzott érzelmeket az eszén át szűri meg és úgy dolgozza fel. A jobb leg többje ilyen.

A legjobbak közé a harmadikat számítom, a kik az eszükben megfogamzott dolgot a szívkön át tudják az emberekkel érthetővé tenni. Ezekhez mindenki, minden fenntartás nélkül, igaz lélekkel közeledni mer és ezek azok, a kikben soha senki sem csalódott.

E férfiak egyike a Kegyelmes Ur! Éljen úgy, mint eddig, dolgozzék és imádkozzék, mint eddig és hisszük, hogy munkáját siker, imáját áldás fogja koronázni.

Ne nézzen se jobbra, se balra. Menjen a megkezdett igaz úton. Követni fogják mindazok, a kik hasonlóan gondolkoznak, vagy legalább hasonlóan akarunk gondolkozni.

Mi, kis tehetséggel megáldott, apró emberek gyakorolni fogjuk magunkat azokban az erényekben, melyeket Kegyelmességben tündökölni látunk és ha egyebet nem is adhatunk, fogadjunk önzetlen, igaz tiszteletünk és szeretetünk nyilvánítását és bizzék bennünk, kik igaz munkáját igaz lélekkel támogatni akarjuk.

Hegedüs Sándor, miniszter válaszában hiteles szövege nincs kezeink között s hibának tartanók csakis egyszeri hallásunk után közölni azt. De a beszéd általános benyomásáról számot adni akarunk. E válasz, mint Hegedüs Sándor minden beszéde, világos és meleg. Mindabból, a mit mondott, sőt abból is, a mit elhallgatott, szívünk kiérezte, hogy egy öntudatos és élettéljes református egyéniség előtt állunk. Ez nem csoda; mert Hegedüs Sándor a református szellem erkölcsi erőinek hatása alatt növekedett s e szellem hatása alatt fejlődött ki az ő magas értelmiségű és nemes egyénisége. Hegedüs Sándor öntudatos és élettéljes református egyénisége, mint mondtuk, nem csoda, de fájdalom, mégsem mindennapi dolog. Mert közöttünk még mindig sokan vannak abban a végzetes tévedésben, hogy a protestantizmus a vallási és egyházi sphaerában bizonyos lazaságot követel. És ez a latitudo aztán éppen a mi saját vallásos viszonyainkban, a mi saját egyháziasságunkban, szóval: *saját* vallásunkkal és *saját* egyházunkkal szemben érvényesül mindenekelőtt. Itt a végzetes baj. De ez nem protestantizmus. Éppen a reformatio tette a vallást ismét az *egyéni lelkiismeret* ügyévé. A lelkiismeret pedig nem tűr latitudót. És az egyéniség sem. A latitudo a vallásos egyéniség, sőt az egész egyéniség fölbomlási processusának tünete volna. A valóban nagy egyének vallásosságát soha sem a latitudo jellemzi; de éppen komoly, szigorú lelkiismeretesség. A más vallásuk iránti türelem, respectus, szeretet sem a latitudóval, de éppen a szigorúan vett egyéni lelkiismeretességgel jár együtt, valamint az üldözés az egyéni lelkiismeretlenséggel. Csak a ki saját maga iránt szigorúan lelkiismeretes, csak az lehet mások iránt igazán nagyszívű. Röviden szólva: a protestantizmus a latitudót éppen subjectiv vonatkozásában nem megköveteli, de éppen megtiltja és kizárja. Öntudatos, élettéljes református egyéniségekre van szüksége anyaszentegyházunknak, nemcsak, de magának az emberiségnek. Nekünk kimondhatatlan vigaszunk és örömmünk, hogy Hegedüs Sándor, a magyar kormány tagja ily egyéniség s a jelen idő anynyi vigasztalan, sőt féltelmetes áramlatában a mi lelkünk reménységgel nyugoszik meg e nagy férfión, mint református egyházunk egyik legerősebb oszlopán.

Szerk.

Vallásos nevelés a közpiskolákban.

(Felolvasatott az »Országos Középiskolai Tanáregyesület« kolozsvári körének 1899. febr. 11-én tartott V. rendes felolvasó gyűlésén.)

(I. oltatás és vége)

Számot vetve az említett körülményekkel, vállalkoztam e felolvasásra és abban a reményben, hogyha sokat nem is, de valamit mégis használhatok ezzel a vallásos-nevelés ügyének

Távol legyen tőlem, hogy a vallástanítás ellen felhozni szokott vádakát egyről-egyig alaptalanoknak állítsam. Palástolgatni sem célom a hiányokat, fogyatkozásokat, hiszen a bajok orvoslása, jól tudom, csak úgy remélhető, ha nyíltan és őszintén bevalljuk azokat. Aláírom és a magam tapasztalatával is megerősítem a budapesti ref. egyházköztség által múlt évben a vallás-tanítás reformálására Dr. Hegedüs István elnöktele alatt javaslatként végett kiküldött bizottság memorandumának azon szavait, hogy »míg a tanítás minden ágában új és czélszerű módszert teremtett és érvényesített a modern paedagogia a lényegükben is megújult tudományok számára, addig vallástanításunk ma is a régi nyomokon halad, helytelen módszerrel, nem a lelki fejlődésnek megfelelő tankönyvekkel dolgozik s a paedagogia legszebb vívmányaitól nemcsak elmaradt, hanem azokkal ellentétbe jutott.«

És tökéletesen igaza van Balogh Péternek is, hogy a mai állapotot tovább tűrni épen magának a vallásnak az érdekében nem szabad. Egyben azonban nincs igaza sem neki, sem másnak, a ki azt hiszi, hogy csupán csak azzal ha szidjuk, ostromozzuk a mai állapotot — a nélkül, hogy segítségére sietnék — rendbe jön a dolog.

Szóltam az eddigiekben általánosságban a hiányokról, a tisztelt kör engedelmeivel most kissé részletesebben is kiterjeszkedem reájuk.

Legáltalánosabb és legszembetűnőbb hiánya volt eddig a vallásos nevelésnek az, hogy abba a hibába estünk, a miben sinlődött a legújabb időkig egész nevelési rendszerünk. T. i. mi is inkább tanítani igyekeztünk, mint nevelni; azt hittük, hogy akkor töltjük be igazán feladatunkat, ha minél több ismeret anyaggal tömjük tele a gyermek fejét. Ám, ha ez eljárás megboszulta magát a nevelés más terein, sokkal inkább megtermette keserű gyümölcsseit a vallásos nevelésnél. Hiszen a vallás — bár felüli a szellem mindhárom irányu működését — mégis első sorban és mindenek felett érzés, a szív ügye és a szív mélyén szunnyadó vallásos érzések felébresztése, érvényre juttatása, ápolása kell hogy legfőbb feladatát képezze a vallásos nevelésnek. S nincs is szerencsétlenebb eljárás, mintha a helyett hogy a szeretetet törekednénk a gyermeki lélekbe oltani minden iránt, a mi szent: a vallásos igazságoknak rendszerbe foglalt dogmatikai tételeivel gyötörjük a gyermek amúgy is elgyötört agyát. A mennyiben pedig ismereteket közlünk a növendékekkel — mert hiszen e nélkül ismét nincs vallásos nevelés — az ismeret anyaghoz is a keresztyén-ség megelevenítő lelkét kell bele lehelnünk.

A módszerről nem is szólva, minthogy az alig állott egyébből, mint az utasításokban kiszabott tan-

anyag lélek nélküli beemlékeltetéséből, — a tévedések, botlások egész sorozatát találjuk a tananyag megválasztásában és beosztásában, nem lévén elég körültekintés sem a lélek fejlődési törvényeire, sem a többi tárgyakkal való kapcsolatra. A gymnasiumok aránylag még elég szerencsés helyzetben vannak, bár a beosztás itt is hagyna fenn még némi kívánni valót pld. a mi ref. iskoláinkban a felsőbb osztályokban, a hol már fejlettebb gondolkozású ifjakkal sikerrel lehetne tanítani, hiányzik a hit- és erkölcsstan rendszeres tanítása. Annál nagyobb azonban a rendszertelenség, a kapkodás a más középiskolákban, pld. a polgári fiú- és leányiskolákban, felsőbb leányiskolákban, kereskedelmi iskolákban, továbbá a képezdékekben. Ezeknél az intézeteknél megnehezíti a tananyag helyes beosztását az a körülmény, hogy a növendékek más különböző intézetekből jönnek, a hol már részesültek ugyan vallástanításban, de más meg más beosztással s így megtörténik, hogy vagy olyan tárgyat kapnak az új iskolában, a mivel megelőzőleg tüzetesen foglalkoztak s akkor hiányzik iránta az érdeklődés s úgy lehet, unalmas lesz, vagy pedig épen az a része marad el a tananyagban, a mi leglényegesebb. Mert úgy van az, hogy a tárgy és a tankönyv megválasztása is egészen ötletszerű, a hitoktató tetszésére bízott s nem ritka az olyan eset, a mi egyik ilyen iskolában előfordult, hogy a gymn. VIII. osztálya számára írott tankönyv kerül a fejletlenebb leánygyermek kezébe tankönyvül. És mit szóljak arról, hogy némely iskolában — vagy a tanítók csekély számára, vagy a tanító könnyebbségére tekintettel, olykor az órák számának reducálása czéljából két, három s több osztály is tanulja a vallástant együtt!

Másik, jeleztem hiány, hogy nincsenek megfelelő jó tankönyveink. Kevés van, úgy hogy válogatni sem lehet igen bennük s a meglevőknek nagy része ósdi, elavult beosztás, tárgyalás, módszer tekintetében és a mennyiben az utóbbi időkben újak készültek, azoknak is a nagyrésze a régi csapáson halad. Legjobban ilusztrálja az e téren uralkodó szegénységet, hogy bár régóta hangoztatják a szükségét, még mindig nincs egy gyermek kezébe adható bibliánk. Ennek a hiánynak esnek áldozatául aztán a biblia-történetek, a vallás-erkölcsi és művelődés történeti tanulságok eme dúsgazdag forrásai, mert, a ki tanított vallástant, tudja, hogy a biblia olvastatás-építés helyett épen az ellenkezőt eredményezheti — az említett memorandum szavait idézem — mint a mit várhatunk tőle. Mindenki előtt érthető ez, a ki a bibliát ismeri, mely a természet dolgokat, a szülés-nemzés tényeit és kifejezéseit az őskor felfogásának és műveltségének megfelelően oly nyíltan és oly sokszor emlegeti és tárgyalja, hogy az ember alig képes eléggé óvakodni, hogy a serdülő fiú és leány gyermekek előtt olyas valamit ne olvastasson, a miben nem több, csak egy-egy ilyen kifejezés előfordul. Szükség lenne tehát egy olyan szemelvényre, a milyent a magyarnyelv tanításához szoktak készíteni egyes költők műveiből. És nem kisebb szükség lenne, az újabbkori paedagogia kívánalmainak megfelelően készült tankönyvekre, hogy a vallástant már csak tankönyvei miatt is ne ríjon ki a többi tárgyak közül.

De hát — itt jön a nagy kérdés — kitől várjuk ezeket? És itt — úgy vélem t. Kör, — eljutottam az összes hiányok, fogyatkozások kútforrásához. Mert nézzük csak: kik foglalkoznak a középiskolákban a vallástanítással? Előbb azonban még egyet. Sokszor hangoztatják a paedagogiában, hogy a tanítás sikere javarészen a tanító egyéniségétől függ. No, ha ez áll a többi tárgyra — s pedig ez elvitathatlan — kétszeresen, sőt többszörösen áll a vallástanításra. Mondhatni a vallástanítás sikere legfőképen a tanító egyéniségében rejlik. Hiszen már maga az alapító mester is az ő egyéniségének varázsával hatott hallgatóira. A más tárgyak tanításánál az egyén mondhatni háttérbe szorul s a tudományos képzettség, a tudományos bizonyíték úgyszólván minden; a vallástanításnál a tanítás alakja — miként Jézusnál — ez: »Én pedig azt mondom nektek« És gyakorolhat-e hatást, képes-e a tárgyat megszerettetni, vallásosságot, lelkesültséget önteni növendékeibe, ha hiányzik a vallástanítóban az egyéni arravalóság? Térjünk most vissza a kérdésre: kik foglalkoznak a középiskolákban a vallástanítással? A gyülekezetek lelkészei vagy segédlelkészek, káplánok. A gyülekezetek rendes lelkészeit aztán elfoglalja a felnőttek lelki életének gondozása, az egyház ügyeinek vezetése, különböző functiók, úgy hogy még ha akarnák sem szentelhetik magukat egész lélekkel az iskolai vallástanítás ügyének, örök igazság lévén az Idvezítő eme mondása: »senki sem szolgálhat két urnak.« Marad ilyen formán a vallásoktatás a frissen végzett segédlelkészek, káplánok kezében, a kikben ha meg is van a szükséges képzettség, az ifjúság iránti szeretet, helyes tapintat, jóakarát, de hiányzik a gyakorlati ügyesség és így működésük kísérletezés, tapogatózás s mikorra már megjönne a gyakorlati ügyesség, egy pár év után elmennek rendes állomásba s jó helyettök más és kezdődik előről a kísérletezgetés. Hogy pedig ez a folytonos tanító-változás mennyire hátrányos a gyermekekre s tárgyra nézve: azt hiszem paedagogiai társaságban nem szükség bizonyíthatnom.

Ezen a helyzeten segítő, láttak hozzá azok, a kiknek a vallásos nevelés ügye szívéükön feküdt, hogy hittanári, vallástanári, hitoktatói — a név mellékes — állások szerveztessenek és ez intézményektől várják az említett hiányok megszűnését. És ez bizonyára nem is fog kimaradni, de csak akkor, ha ezeket az állásokat a fentartó testületek, állam és egyház vagy község, — olyanokká teszik, a milyeneknek lenni kell. Ha olyan helyzetbe juttatják a vallástanítókat, hogy ők is, mint a többi tárgyak tanítói végzettségüknek, képzettségüknek megfelelően díjaztassanak s tisztességesen, erejüket és idejüket hivatásoknak szentelve élhessenek. Addig azonban, a míg a vallástanárnak küzdenie kell az anyagi gondokkal, addig ne várjunk nagy eredményeket. A szegény, rosszul díjazott tanár magát kellőképp nem művelheti, a haladás eszközeit kellőképp megszerezni nem képes s kívánni nem lehet, hogy hivatásában kedvvel, buzgósággal forgolódjék az, a kinek minden percében a létfenntartással kell küzdenie — mondják azok, a kik a tanárok helyzetének javítása érdekében cikkeznek. Hát vajjon nem áll-e ez a vallástanárra nézve is? Aztán nem úgy van-e, hogy a mai

társadalomban nem az ember szerez tisztességet állásának, hanem az állás, a melyet betölt, adja meg a tisztességet neki az emberek előtt. És ha már a vallástanárok javadalmazás tekintetében hátra tételnek a többi tanároknak, nem bénítják-e meg a megbiczióját, munkakedvét, buzgóságát s nem esik-e rovására a tárgyak magának is ez a hátrahétel?

Bizony sok mulasztás terheli a multat a rendszeres vallásoktatás elhanyagolása miatt, mert ennek a következménye az, a mi miatt egyik jeles kath. hittanár olyan meghatóan panaszkodik, hogy t. i. »a szülők és gyermekek, tanárok és tanítványok megszokták a hittant valami közönyös, valami mellékes, sok helyütt — fájdalom — fölösleges dolognak tekinteni és sem tanítására nem fordítanak kellő gondot vagy legalább nem annyit, amennyit ennek fontossága megérdemel, sem tanulása nem részesül a tanulók részéről azon meleg szeretetben, a mely kívánatos, hogy e fontos tárgy tanulásának soha ki nem maradható gyümölcseit igazán és valóban élvezhessék.« Azonban, ha a jelen helyrehozandó a mult tévedéseit és mulasztásait, meg is tesz mindent a vallástanári állások rendszeresítésére, az eredmény még így is kétséges marad, ha a vallástanár nem támaszkodhatik a többi tárgyak tanárainak a segítségére, jóindulatú támogatására, ha a többi tanárok közönnyel, hidegséggel vagy pláne kicsinyléssel viseltetnek nemcsak a vallásban, de általában a vallás iránt, ha nem mennek maguk jó példával tanítványaik előtt a vallásos, egyházi intézmények tiszteletben tartásában, ápolásában.

És itt vegye bár a t. kör. hízegésnek — különös gyönyörűséggel és büszkeséggel emlékezem meg és mutatom meg követendő példaképen azt a tanári kart, a melynek sorában szerencsés és boldog vagyok munkálkodhatni öt év óta, a mely minden vasárnap csaknem teljes számban megjelenve az istentiszteleten és pedig nem kényszerítéshől, hanem saját jó tetszéséből, és abban teljes buzgósággal részt véve, megkönnyíti az én munkámat és elmondhatom, hogy kies helyre esett az én részem s az én igám könnyű és az én terhem gyönyörűséges.

*

Ezzel t. kör, — bár érzem, hogy sokat nem mondottam el — be is fejeztem mondandóimat. Javaslatot, pontozatokat — a tárgy természeténél fogva — nem terjeszték a t. kör elé elfogadásra. Inkább kérdés alakjában fejezem ki óhajtaimaimat és ez a kérés az, hogy a t. kör ne ejtse el hiányai miatt a vallástanítás, vallásos nevelés ügyét, hanem hatáskörében tegyen meg mindent arra nézve, hogy ez a szívet és lelket nemesítő és képző tárgy kellő méltánylásban részesüljön a többi tárgyak mellett.

Tárkányi György,
gymn. vallástanár.

Vallástanításunk reformja.

(Folytatás).

És itt meg kell emlékeznem azon hirlapi felszólalásokról és véleménynyilvánításokról, melyek e tárgyban történtek és éppen ez általam jelzett bajon igyekeztek segíteni. Különösen két cikkre mutatok rá.

Egyik a *Csekme* Ferenczé: »Elemi iskolai vallásantásunk« (Prot. Közl. 10. sz.); másik az *Incze* Lajosé: »A népiskolai vallásantás« (Prot. Közlöny 1897. 42. sz.). Nem azért emelem ki e két cikket, mintha talán ezeknek nem volnának fogyatkozásai, hanem azért, mert ezek az egyes osztályok tantárgyaival és az egész kérdéssel részletesen foglalkoznak.

A *Csekme* felfogását és beosztását egészen helyesnek tartom, mert az egy kerek egészet képez, rendszeresen van átvive, beosztva a tananyag az egyes osztályokban. Tervének az is előnye, hogy az ó testamentomból, úgy szólva, csak kóstolóul ad egy keveset, annyit, a mennyi átjött a hittudatba és a fősúlyt az újtestamentomra fekteti. *Incze* pedig nagyjában a kiadott útasítást követi, a melyről fennebb elmondottuk véleményünket, de ezzel szemben előnyére írható, hogy az *egyházias jellegre* nagy súlyt fektet, már csak az által is, hogy minden vallásra egy kis gyermekistentisztelet. Nem értek egyet azonban vele abban, hogy az V—VI. osztályban *kátét* (hit- és erk.-tan) tanítsunk; mert ezen két osztály tantárgya önként foly az előző két osztályéból, s így nem lehet más, mint *egyház történelem*. Az ismétlőknek már ismét felesleges külön *hit- és erkölcsani* kézi könyvet adni kezökbe a káté mellett, mint ezt *Csekme* tervez, mert a hit- és erkölcsani igazságokat, az én felfogásom szerint, már eléadtuk a bibliai történetekkel.

Az általam jelzett elvek mellett, az egyes osztályok tananyaga a következő beosztást nyerje. Megjegyzem azonban, hogy csupán általános körvonalakat állítok fel, melyek alá be lehet sorozni tetszés szerint a legjobb és legalkalmasabb darabokat, nem akarván e tekintetben senkinek a kezét megkötni.

Első, második osztály A vallás és erkölcsiség alapfogalmainak megismertetése, szemléltetés alapján, A szemléltetés az eddig is alkalmazott rövid és megkapó elbeszéléssel történik. Ilyeneket lehet választani a mindennapi életből, a magyar történetből és a bibliából. Az eredményre nézve a fődolog a módszer melynek helyessége abban áll, hogy mindig az ismertől menjünk az ismeretlenre. A fokozat ez: *család, embertársaink, Isten*. Ezen körben kell mozogni az első és második osztály vallásantásának. Úgyesen összeállítva egy kis erkölcsan, de benne van annak édes testvére, a hittan is. Természetes, hogy a megfelelő imák és énekek el nem maradhatnak.

Még csak azt jegyzem meg, hogy feltétlenül szükségesnek tartom, hogy ezen két osztály tantárgya is egy vezérkönyvbe foglalassék össze. Sok haszna van ennek mind a tanítóra, mind a gyermekre nézve. A tanítónak nem kell ide-oda kapkodnia, hogy mit tanítson; a gyermek pedig mihelyt annyira fejlődik, magára is megtanul belőle egy-egy kis imát vagy elbeszélést.

Harmadik és negyedik osztály Ezen két osztályban a fősúlyt egészen az új-szövetségre kell fektetni, hogy a ker. vallás alapigazságaival ismerkedjenek meg a gyermekek, és pedig a *Jézus élettörténetét* és *tanításait* véve fel alapul, mint két központot. Igaz, hogy az Ig.-tanácsú útasítás is ezt írja elő, de nem mint egy kerekded egészet, hanem rendszertelenül, mint ezt fennebb kimutattam. *Csekme* említett cikkében egészen helyesen szabja meg e két körvonal alá

első anyagot, de annak előadása is csak úgy vezetne eredményre, ha a történetek nem csupán száraz elbeszélések lennének, hanem, mint a pestiek is vélik, szemléltetés útján, azokból vonódnék le a ker. hit- és erkölcsan. Igaz, hogy ez utóbbi minden rendszer nélkül adatnék elő. de hát nem is szükség és nem is akarunk az elemi népiskolában rendszeres hit- és erkölcsant tanítani.

Ezen két osztály tananyagának is szerves kiegészítő része lenne az egyházi ének és imádságok tanítása. E két dolog pedig úgy vezetne sikerre ismét, ha az egyes szakaszok végén következnének a megfelelő imák vagy énekek két-két verse. Az énekek felvétele azért szükséges, mert nem minden népiskolai növendéknek áll módjában, hogy külön énekes könyvet vegyen.

Ötödik, hatodik osztály E két osztály tananyagát a ker. egyház rövid története kell, hogy képezze, mert ez egyenesen következik az előbbi két év tananyagából. Nem értünk tehát egyet az ig.-tanácsú útasítással, mely az V osztályban még új-szövetségi történeteket proponál és a VI-ikban a kátét (Lóczai-féle) taníttatja. Ugyanis, az újszövetségi történetekből a mennyi szükséges, szerintünk eltanítható az előző két osztályban, mert némely darabok már az első és második osztályban tárgyaltnak; a kátét pedig, hogy a ker. egyház rövid történetének kellő hely adassék, egészen az ismétlő-iskolára és a konfirmációra hagyjuk fel. Azért helyesebb ez így, mert az ismétlőbe, tapasztalat szerint, egy időszakban sem járnak fel pontosan a növendékek: így tehát egyháztörténetet csak egy néhány tanulna, míg a konfirmációra mégis csak elő áll mindenik, és elég ideje lesz a kátéből is alapos ismereteket szerezni.

Idevonatkozólag több tankönyvünk van, de vagy a beosztás, vagy a tananyag terjedelme miatt, mindenik átdolgozásra vár. Leghelyesebb beosztás szerint e két osztály tárgya kezdődne a pünkösztől eseményen, vagyis az első ker. egyház megalakulásán és tartana a Pál apostol haláláig. De nem csupán száraz történet lenne, hanem kiemelné a kultuszt, az egyház ős-szervezetét, az erkölcsi élet tisztaságát, stb. úgy hogy minden mozzanatból az ősök egyház iránti áldozatkész szeretete sugároznék ki. Innen kezdve aztán a reformációig csupán összekötő kapocs gyanánt kellene rámutatni a kimagaslóbb eseményekre, s főleg azokra, melyek létre hozták a reformációt. A külföldi reformációt követné a hazai, ezt a helyi (minden vallásantánító saját előadása alapján) s befejezné az egészet egyházi alkotmányunk s törvénykezésünk rövid ismertetése, a megfelelő énekekkel.

A *Csekme* által nyújtott tervezet is eddig ezen körben mozog, de már az ismétlő iskolában hit- és erkölcsant javasol. Én azonban az *ismétlő iskolai tantolyamot* egészen a konfirmáció előkészítésére hagynám fenn. Mert e fontos cselekményre való előkészület nálunk amugy is nagyon rövid szokott lenni, de így aztán alaposan elő lehet készíteni a növendékeket. A *Nagy Péter-féle* kisebb káté nagyon alkalmas kézi könyv ma is arra, hogy annak nyomán a rendes iskolai oktatás mind a hat osztálynak tananyagát felújítsuk és a legfőbb hit- és erkölcsi igazságokat külön-

külön is kiemeljük. De ez a felújítás csak a fenti beosztás, és tárgyalási mód mellett lehetséges. Ekkor aztán a konfirmáció valóban koronája lenne a vallástanításnak, s a növendékek tényleg, mint *hitben erősek* lépnének ki az életbe!

Továbbá a tanítás is így egy egységes, kerekded egészet képezne.

De, a siker érdekében, szükségesnek tartom azt is, hogy a vallástanítást mindenütt a lelkész végezze. Erre utal különben iskoláink államosítása is, mert az állami tanító, még ha hitsorsosunk is, nem kötelezhető vallástanításra, ha erre külön szerződés nincs. Meg aztán az állam is honorálja fáradozásainkat, úgy, hogy kibúvót most alig találhatunk.

Ennyit elemi népiskolai vallástanításunkról

(Folytatása következik.)

Püspökválasztási mozgalmak.

A *püspökválasztó közgyűlés* idejének (ápr. 18.) közeledtével a pártok mind inkább kezdenek kibontakozni és tömörülni *Bartha Lajos* püspökké választása érdekében egy második fölhívást is vettünk, melyből a következő sorokat közöljük:

»Alulírottaknak van szerencsájök az egyházkerületi közgyűlés minden tagját fölkérni, hogy *Bartha Lajos* esperes és közügyigazgató püspökké választatása érdekében szíveskedjék szavazatát s erkölcsi befolyását érvényesíteni.

Nyíltan öt valljuk e nagy elhivatású állásra a legméltóbbnak a sok méltó között. Huszonnégy éves egyházi közpályája, — az egyházkerület szellemi és közkormányzati ügyeiben szerzett dús tapasztalatai, — az a benső baráti és munkatársi viszony, mely öt b. e. püspökünkkel elvekben, érületben és irányzatokban rendíthetetlenül összefűzte: erős biztosítékokul szolgálhatnak nekünk arra, hogy egyházkerületünk benne megtalálja egyfelől összes érdekeinek, dicső emlékezetű elődje alkotásainak hív örét, istápolóját, másfelől az egész embert, ki anyaszentegyházunk fölvirágoztatásán lankadatlan szorgalommal munkálkodni fog.

Ismételve fölkérjük tehát, hogy tiszteletreméltó szándokunkban bennünket hathatósan támogatni kegyeskedjék.

Az irányok és elvek kontinuitása tömörítsen bennünket Isten segedelmével, anyaszentegyházunk javára!

1899. márczius hava.

Br. Kemény Kálmán egyházkerületi főgondnok, id. br. Zeyk József Bethlen-kollegiumi főgondnok, br. Kemény Béla egyházmegyei főgondnok, Gyárfás Endre kollegiumi gondnok, Szász Dénes ig. tanácsos, br. Kemény Domokos kollegiumi főgondnok, Sebesi Ákos kollegiumi főgondnok, Timár Károly egyházmegyei főgondnok, Nemes Árpád esperes, Pogány György egyházmegyei főgondnok, Sárói Szabó Péter Kun-kollegiumi gondnok, László Ignác egyházmegyei gondnok, Jánó Albert egyházmegyei főjegyző, Simó Lajos, br. Kemény Simon Bethlen-kollegiumi gondnok, gr. Wass Béla egyházmegyei főgondnok, gr. Bethlen Balás egyházkerületi képviselő, gr. Tholdalaghy László

kollegiumi főgondnok, Musnai Károly esperes, id. Éltető Albert egyházmegyei gondnok, Mara László egyházkerületi képviselő, Barcsay Béla egyházmegyei főgondnok, Balogh József Kun-kollegiumi gondnok, Réthy Lajos egyházker. képviselő, Menyhárd Elek egyházmegyei főjegyző, br. Kemény Ödön egyházker. képviselő, Bedőházi János m.-vásárhelyi tanár, Váró Ferencz Bethlen-kollegiumi tanár, dr. Farnos Dezső Bethlen kollegiumi tanár, Horváth József m. vásárhelyi tanár, Csiky Lajos m.-vásárhelyi tanár, Simon Ferencz Kun kollegiumi tanár, Dósa Dénes Kun-kollegiumi tanár, Parádi Kálmán kolozsvári tanár, Kiss Mózes egyházker. képviselő, Székely Ödön Bethlen-kollegiumi tanár, Molnár Károly Bethlen-kollegiumi tanár, Lakatos Sámuel m.-vásárhelyi tanár, Pál Károly m.-vásárhelyi tanár, Deák Gerő Kun kollegiumi tanár, Sándor János Kun-kollegiumi tanár «

Dr. Bartók György pártjának fölhívásából közöljük a következő sorokat:

»De rokonszenvünkkel olyanhoz fordulunk, a kit nem nagyravágyás visz a püspöki szék felé; a kinek jelszava az, mit nagy mesterünk mondott, hogy: „a ki köztetek első akar lenni, legyen a többinek szolgálója;» a ki nem vágyakozik a püspöki méltóság tekintélyére, fényére, sőt aggódva gondol az avval járó nagy és nehéz kötelességekre, de ha a közbizalom feléje irányul, önmegtadással felveszi e súlyos keresztet, hogy haladjon a megváltó nyomdokain.

Mindenesetre szükségesnek tartjuk a mellett a megfelelő képességet és erőt, a munkabírást és munkaszeretetet, a tudományos képzettséget, szónoki tehetséget, irányadó befolyást gyakorolhatni a lelkész-növendékekre; a galambszelidséggel párosult kígyói okosságot, vagyis eszélyt és tapintatot a tanácskozások vezetésében, szeretettel párosult komolyságot a társadalmi érintkezésben. Ezek a tulajdonságok s nem az állás tekintélye teszik a püspököt elsővé a kartársak között

Ilyen férfiúnak ismerjük és tudjuk dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző afiát. Ismerjük szilárd jellemét, tiszta, világos elméjét, erős logikáját, a bölcsészeti és hittudományokban kiváló jártasságát, melyet irodalmi téren is bemutatott. Tudjuk, minő megbízható, kedvelt titkára volt Nagy Péter püspökünknek; tudjuk, hogy mint lelkész, mint sok ideig helyettes theologiai akadémiai tanár közelismerést és tiszteletet érdemelt ki, minek ékesen szóló bizonyítéka az, hogy a múlt évben bár nem kereste — szótöbbséggel megnyerte a főjegyzői díszes állást.

Most is fülünkbe cseng az általános lelkes éljenzés, melylyel e választás fogadtatott.

Mint helyettes püspök egész odaadással, fáradhatatlan munkakedvvel és kitartással, okosan és bölcsen végzi ezen hivatásával járó sok és nehéz kötelességeket: nem rekriminál, nem kicsinyíti előde érdekeit, annak félben maradt művét — önzés és kicsinyes hiuság nélkül — igyekszik előbbre vinni, higgadt tárgyilagossággal csak az ügyet, egyházunk javát nézi, s józan konzervatív szellemben egyengeti a tovább haladás útját.

Nagy-Enyedén, 1899. márczius hó 13-án

Gróf Bethlen Bálint egyházmegyei gondnok, gróf

Teleky László egyházmegyei gondnok, Szalántzy Lőrincz egyházmegyei gondnok, Gáspár János a nagyenyedi püsp. vizsg. a. egyház főgondnoka, gróf Bethlen Sándor egyházkerületi képviselő, Kovács Gyula egyházkerületi képviselő, báró Bánffy Kázmér egyházkerületi képviselő, Szalántzy Jenő egyházkerületi képviselő, Sándor János ev. ref. esperes, Jancsó Lajos egyházmegyei főjegyző, Barabás József egyházkerületi képviselő, Szilágyi Farkas egyházkerületi képviselő, Cseresznyés Ödön egyházmegyei főjegyző, Szécsi Ferencz egyházkerületi képviselő, Bodrogi János főiskolai tanár, Csató János főiskolai főgondnok, Nagy Lajos főiskolai igazgató-tanár, Fogarasi Albert főiskolai tanár, Barta Zsigmond főiskolai tanár, Lázár István főiskolai tanár, Fogarasi Béla tanvezető tanár, Batori Gyula főiskolai tanár, Halmágyi Antal főiskolai tanár. «

Irenikus név alatt megjelent röpirat szintén dr. *Bartók Györgyöt* ajánlja. E röpirat dr. Bartók Gy. programját a következő szavakban foglalja: tisztelet a multnak, fejlesztés a meglevő alapokon, békességes, vállvetett munka az anyagiakban is, de *mindenek telett az anyaszentegyház vallás-erkölcsi életének ápolásában*, egészséges közszellem teremtése, atyafiságos szeretet ápolása.

A betűsor szerinti harmadik jelölt: *Szász Gerő*. Pártja részéről fölhívást még nem vettünk, de tudomásunk van arról, hogy f. hó 28-n Kolozsvárt báró Wesselényi Miklós palotájában egyházkerületünk több előkelő tagja gyűlést tartott s a püspöki székre *Szász Gerőt* jelölte, értesülésünk szerint mintegy hetven, levélileg jelentkezett párttag nevében.

Értesülésünk szerint a görögényi egyházmegye dr. *Bartók György* mellé sorakozott a maga egészében, a Zilahon tartott szilágy megyei értekezlet pedig *Szász Gerőt* jelölte egyhangulag. Más egyházmegyékben megoszlás konstatalható. Ha tévedünk ebben, kérünk egyenes és hiteles értesítéseket. Hallunk a Bartha Lajos és Szász Gerő pártjának eshetőleges fusiójáról is; de mi csak tényeket akarunk regisztrálni. Jelenleg ennyit, nem lépven le a magunk elébe tüzött objectiv álláspontról. Lapunkat saját véleményünk hangoztatására sem használjuk föl. Ez objectiv álláspont nem saját meggyőződésünk megtagadása, csak önmegtagadás.

Irodalom.

A nő. Két beszéd Monod Adolftól. Fordította Szilassy Aladárné. Budapest, 1898. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. 8 r. 91 lap. A »Lorántffy Zsuzsanna nőegylet« javára ára 1 frt.

Két érdekes és épületes beszéd. Az egyiknek címe: *A nő hivatása*, a másikkak: *A nő élete*. De a kettő szorosán összefügg egymással. Írójuk nem a nők egyenjogúsága mellett küzd az ékesszólás fegyvereivel. Arra a kérdésre, hogy a nők tehetségei egyenlők-e a férfiakéval? azt feleli, hogy sem egyenlők, sem egyenlőtlenek, egyszerűen különbözők egymástól, a végtelen bölcsesség által különböző czélokra szánva. A férfi feladataira kevesebb az asszonyok képessége, vagyis inkább azokra alkalmatlanok. Rendszerint hiányzik bennük a tudományos és politikai téren az a széles látókör, mely a világot magában felöleli, ama bölcséleti gondolkodás és a legmagasabban járó költőiség merész rüptü szárnyalása, mely nem ismer határt és

a gondolatok és képzelgések mérhetetlen üreibe kalandozik.

Az Irásban keresi: mi az asszony hivatása? S arra az eredményre jut, hogy az asszony eredeti hivatása a szeretet Rendeltetése férjét szeretni és szeretettel teljes megadással állani oldalán. Helyzete keresztyéni jó cselekedetek által különösen tiszteletreméltóvá válik. A szeretet kiváltságává teszi, hogy magát kétszeres odaadással nemcsak a szenvedők vigasztalására, de még a bűnös emberiség megmentésére is szentelje, a menyiben ennek tekintetét az Ur Jézus Krisztusra irányítja. A férfinak segítőtársa. Szerény dicsvágya legyen: csendes elvonultságában magát övéinek szentelni, kedves otthona, a családi tűzhely felett örködni és háztartást vezetni! Az asszony mindenben felületebb, mint a férfi, csak a szeretetben mélyebb. A férfi szeretete nem oly közvetlen, sem nem oly önzetlen. Megkapó a nő tűrő bátorsága. Mert a férfi többet tud végezni, az asszony többet elvisel. Nagy a *rejtett* vértanúságban. Élénkebb érzései, nyiltabb szíve, gyöngédebb lelkiismerete és kevésbé okoskodó szelleme, érzékenyebb és szelidebb természete a vallásosságra hajlandóbbá teszi a férfinél s kevésbé elvont, kevésbé igénybe vevő elfoglaltságai több időt engednek az Isten szolgálatára. A keresztyén asszony aztán nemcsak a legjobb, de egyuttal a legtisztább és legnőiesebb is.

E látszólagos alárendeltségében lelkesedéssel rajzolja meg ama tulajdonságokat, melyek a nő lelkében kifejlének a maga szűk házi körében. Az igazi asszony nem akarhat tökéletlen férfi lenni, mikor tökéletes nő lehet.

A második beszédben melegséggel festi a szeretettel és alázatos szívvel megáldott nőt, mint ifjú leányt, hitestársat, anyát s annak mélyreható, kiszámíthatatlan hatását. De szól a férjetlen nők áldásos emberszereteti munkájáról s a különböző társadalmi állásokról, vigasztaló szavával felemelvén, bátoritván a szerény cseledeányokat s a bűnbánatban megisztult bukott nőt is.

Mindez egyszerű, de szivreható ékesszólással, a stíl igéző biblikus zamatával elmodva Szép, gördülékeny fordításban. Vajha mentől többen olvasnók e lapokat, egy tisztán gondolkozó fő, melegen szerető szív beszédeit!

Monod gyönyörű gondolatait méltólag tolmácsolja Szilassy Aladárné, ki az ő társadalmi állásánál fogva is előkelő nevét nemes irodalmi működés s nemes társadalmi munkásság által csak annál fényesebbé tette s folyton teszi.

* * *

Ujabb megjelent könyvek: A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület *Évkönyve* az 1898—1899-dik évre. Szerkesztette S. Szabó József. E gondos tervszerűséggel szerkesztett füzetből a tiszántúli református tanáregyesület értékes életnyilatkozatai szólnak hozzánk. Szólnak, fölhivnak, sürgetnek. — *A tiszáninnen ev. ref. egyházkerület Évkönyve* az 1899 évre. Szerkesztette dr. Tüdös István, ki e füzetben az egyházkerület összes terveinek, egész berendezettségének világos képét adja. — *Theologiai Ismeretek Tárának* XII. füzet. *Zoványi Jenő* tudós és fáradhatlan szerkesztésében. — *Szóts Sándor* dévai jeles lelkipásztor műve: »*A dévai ref. templom és régiségei*«. E füzet külön lenyomat a »Hunyadm. Tört. és Régészeti Társaság« IX. Évkönyvéből, »*A Protestáns Pap*« *Lagler Sándor és Kálmán Dezső* gyakorlott szerkesztésében a már kivivott elismerés mellett folytatja tovább ez évben is pályáját.

Külömfélék rovata.

Az erdélyi püspökválasztás előkészületeinek alkalmából a Budapesten megjelenő »Protestáns Egyházi és Iskolai Lap« 12. száma egyházkerületünket

s ennek egész lelkési karát igaztalan vádakkal illeti. Nevezet lap ugyanis, lokalpatriotismust, exclusivitást, érdemelnemismerést, irigységet, kapzsiságot vet egyházkerületünk szemére, előhozakodván a közalapi segélyekkel is. Mi e vádak, mint illetéktelen s főleg indokolatlan merészkedéseket egyszerűen visszautasítjuk. Lehetséges azonban, hogy nevezett lap maga sem tartja igaznak szóban forgó vádaskodását s a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap” ismét csak — alakoskodik.

Gyászlap. Szász Gerő, kolozsvári első pap nevének, a mintaszerű hitvesnek, anyának és papnénak édes anyja: volt miniszteri osztálytanácsos néhai *Gyújtó Lajos özvegye*, szül. *Vajna Anna* fekszik ravatalon. A derék nő 79 éves korában, özvegyiségének 12. évében halt meg. Mint a gyászlap mondja szépen, igazán: »Övéinek hálás emlékezete, könnyei lesznek sirja felett a legszebb virágok.«

Egyik t. laptársunk arra hív föl, hogy az erdélyi püspökválasztás »mikéntjét« tegyük megbeszélés tárgyává. Ez a »miként« azonban szabatosan, sőt törvényesen formulázva van. Világos dolgokat pedig mi nem szoktunk vitatárgyul állítani oda.

A szabadelvű párt értekezletén Tisza Kálmán azt a kérést intézte *Wlassics* miniszterhez, hogy a nem katolikus lelkészek fizetése még ez évben 600 frtra egészítessék ki. A miniszter e tekintetben nem is zárkozik mereven el, mindazonáltal szükségesnek tartja, hogy a végleges állásfoglalás előtt a beérkezendő összeírásokat áttekintse s így a szükséglet fölött tájékozódjék.

Az ev. ref. theol. fakultás ifjúsága márcz 20 án kegyeletes ünnepélyt tartott nagy hazánkfia, Kossuth Lajos halála évfordulóján. Közreműködtek: Molnár Imre III. th. imával, Boér Károly IV. th. emlékebeszédrel és Máthé Gyula I. th. alkalmi szavallattal.

Tisztújító egyh. megyei gyűlés. A kolozs-kalotai ref. egyházmegye folyó hó 23-án tartotta Bánffy Hunyadon tisztújító rendkívüli közgyűlését. A gyűlést Deési Gyula esperes nagyszabásu beszéddel nyitotta meg, melyben kegyeletes szavakkal emlékezett meg az egyh.-kerület néhai püspökéről Szász Domokosról, jellemezvén az ő életét, törekvéseit s munkálkodásának fontosságát az egyh.-kerületre nézve. Indítványára a közgyűlés elhatározta, hogy Szász Domokos néhai püspök emlékét jegyzőkönyvében megőrökíti s özvegyéhez részvétiratot intéz. Azután az esperes maga és tisztársai nevében a törvény szerint bejelentette állásukról való lemondásukat s a közgyűlés korrelnkőség alatt folytatta tanácskozását. Barcsay Domokos főgondnok ajánlatára a közgyűlés a lelépett tisztviselők eddigi működésének elismerésül az egész tisztikart egyhangu lelkesedéssel az új 10 éves ciklusra újra megválasztotta. És pedig esperesnek Deési Gyulát, főjegyzőnek Biró Andrást, aljegyzőnek Régeni Ferenczet, közügyigazgatónak Kolozsvári Ántalt.

A tisztántúli egyházkerület tanügyi bizottsága ülést tartott Debrecenben folyó hó 22-én. Több fölmerült tárgy között ott látjuk a h.-nánási és karcagi gymnasiumok nyilvánossági joga miniszteri elismerésének tudomásul vételét, valamint azt a javaslatot, hogy az egyháztörténeti tankönyv megírásával a tudós tanár, *Balog Ferenc* bizassék meg, a mű revideálására pedig S. Szabó József, főgymn. tanár kéressék föl.

Adatok Ferency Elekre vonatkozólag (I. Erdélyi Prot. Lap) esetleges tájékozással szolgálhat kackói egyházközségem anyakönyvéből a következő adat: »1790. 3-ik Jan. *Ferency Józsefnek: Dánielt*« (t. i. keresztek); hogy kikeresztelte s ki volt az anya, nincs feljegyezve. Az apa Ferency József, kackói pap volt 1779-től 1800-ig. Lehet, hogy innen Ö.-Füzesre ment és széki esperes lett. Lehet, hogy ő és nem F. János Elek nagyatya, — de Dániel, szül. ideje (1790) és nősülési

adata (1798) egymásnak ellenmondanak. Kackó, 1899. márc. 24. *Ince Lajos*, lelkész

Kovács Józsefre vonatkozó adat. Nagytisztelt Tanár Úr! Becses »Lap«-ja 12-ik számában dr. Török István tanár úr felszólítása folytán, kötelességemnek ismerem becses tudomására hozni a következőket: Alsó-Rákoson 1739 től kezdve a papok névsora s az anyakönyvi bejegyzések szerint nem volt Kovács József nevű pap. A Bethlen Imre gróf elhalálása idejében középajtai Benkő Sámuel volt a pap. (1772. nov. 1778. janár 8-ig.) Benkő után kisbaczoni Benedek János lett a pap, Benedeket már 1778 őszén Kúpeczi Bodos Sámuel követte, a kit Bethlen János helyezett át Bonyháról Alsó-Rákosra. Hogy Bethlen Imre gróf Alsó-Rákoson is lakott, azt igen sok adat igazolja, de hogy i t halt és temetettet volna el: az nem tűnik ki az anyakönyvi feljegyzésekből, holott azok 1739. ápril 8-tól kezdődőleg pontosan vannak vezetve, erre enged következtetni azon leírás, a mely némelyiknél az elhalálkozás körülményét is feltünteti. Szerény véleményem szerint e tárgyban helyes lenne megtalálni a bonyhai, berkenyesi, tuni papokat, mivel a Bethlenek azon egyházakban is patronusok voltak, s ezen okon szerepelhetett Bethlen Imre gróf felett esetleg az említett egyháznak papja, hátha ezek közé tartozott Kovács József. *Benkő Ferenc* ref. pap.

A protestánsok Angliában tudvalevőleg két nagy csoportra oszlanak: a conformisták államegyháza (anglikán, angol magas egyház) és a nonconformisták vagy szabadegyházakra. Számbeli viszonyunk a legújabb adatok szerint a következő: az első, az episcopalisok 3¼ millió lelket számlálnak, míg a szabadegyház tagjai 21 millión vannak.

Nagyméltóságú széki gróf Teleki Sámuel, v. b. t t ur ő excellenciája a mult évben Sárdi uradalmában megfordulván, sajnálattal látta, sárdi egyházközségünk épületeinek romladoszó állapotát, melyen segíteni az egyházközség önerején, — szegénysége s hiveinek csekély száma miatt — képtelen. A körülmények ilyen sajnos állásában, ő nagyméltósága méltányolva missiót teljesítő egyházunk helyzetét — alólirtól az épületek helyrehozása szempontjából költségelőirányzatot kért, mi is rövid időn beszoigáltatván, kegyes volt az előirányzott összeget 952 kilencszáz ötvenkét forintban, őseitől öröklött s vallásos buzgóságból kifolyó nemes áldozatkészséggel fedezni. És így most isten dicsőségére templomunk, tornyunk, iskolánk, papi, kántortanítói lakunk, és mellék épületeink jó karba hozattak. Mit midőn van szerencsém a nyilvánosság terén felemlíteni, nem tehetem, hogy ez úton is ő nagyméltóságának a magam és egyházközségem nevében is, a legmélyebb köszönetet ne nyilvánítsak ezen fejedelmi bőkezűséggel nyújtott ajándékért, lelkem azon mélyen átérzett buzgó óhajával, vajha — a nemes példa vonzván — minél több szegény egyházunknak akadna egy-egy ilyen valódi jóltevője! Kelt Sárdon. 1899. márcz. 2-án. Weress Sándor, sárdi ref. lelkész

Tisztelettel és szeretettel kérem mindazon nt. lelkész urakat, kik a kutasi ev. ref. templom építési »Kérő szövegét« kapták, legyenek szivesek egyházukból néhány fillért küldeni, hogy a kevés lélekből álló, nagy egyházi adót fizető kutasi ev. ref. egyház szegény tagjainak testvéri kezét nyujtsanak arra nézve, hogy a falun kívül, rossz állapotban levő templomuk helyett a faluban ujat épithessenek. Teljes tisztelettel Kutason Somogy, 1899. márcz. 20. *Mezey Pál* ev. ref. lelkész.

Kérelem. A széki ev. ref. egyházmegyében lévő lelkész aához, kinél a még folyó év január 31-én 21. szám. alatt »A református vallás rövid foglalata versekben« című művecske előfizetése érdekében kelt felhívásom, illetőleg körlevelem fennakadt

képesek az említett könyveket 3 év alatt megszerezni, ezeknek viszont a 7 §-ban jelzett módon fog megadatni a közsegély.

c) A könyvtári törzskönyv az egyházkerület által ingyen adatik minden egyháznak.

Ezen törzskönyvbe a szabályrendelet is beiktatandó.

9. Az alapítás és szervezés 5 évének eltelté után az egyházkerület időnként fogja megállapítani a megszerzendő könyveket oly módon, hogy egy-egy év terhére 5 frtnál nagyobb összeg ne essék, ha valamely munkának magasabb ára volna, annak megszerzési ára több év terhére osztassék fel, annál is inkább, mert minden évben úgy sem fognak megjelenni oly maradandó értékű könyvek, melyek a lelkészi könyvtárakban helyet foglalhassanak.

10. A lelkészi könyvtárakba fölveendő, avagy fölvehető könyvek felett a püspök elnöke alatt kiküldött szakbizottság javaslata alapján az egyházkerületi közgyűlés határoz.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. márcz. 17.

(Folytatás.)

Ezek után dr. Kádár János h. titkár aa. előadása folytán tárgyalás alá vétetett küllői egyházmegyénk közgyűlésének ama javaslata, melyben az esperesi fizetéseknek évi 200 frt, s a főjegyzői fizetéseknek évi 100 frttal leendő további felemelését kéri a felszabaduló rendszeres államsegélyből, minek eredményében tekintettel arra, hogy az évi 15691 frt 58 kr. rendszeres államsegélyből, a központi közigazgatás költségeire gyak. iskolai tanító részére, kolozsvári th. ologiára, esperesek, főjegyzők honoráriumára 8600 frt; egyházi segélyekre 2503 frt. meg nem szüntethető lévitái, tanítói, nyug. papi s vallástanítási segélyekre 1748 frt; s így összesen 12851 frt. már rendszeresen lekötve van, s a fennmaradó csekély évi 2840 frtra, az időnként fölmerülő rendkívüli szükségek némi fedezhetése céljából, feltétlen nagy szükség van, — igazgatótanácsunk az ehmegeyi közgyűlés eme kérését, a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjeszhetőnek nem találta.

A t. Balogh Sándor, m.-bodoni ref. lelkész aa. ellen folyamatba tett közigazgatási vizsgálatról szóló jelentést Igazg.-tanácsunk tárgyalás alá vevén; miután abból kitűnt, hogy nevezett lelkész aa. a zsin. törv. 301. §. 3. 4. és 6. pontjaiban minősülő fegyelmi vétségeket is elkövette, az összes iratok kiadattak marosi egyházmegyénk esperesének, mint a nevezett lelkész aa. ellen folyamatban levő fegyelmi ügyben delegált bíróság elnökének.

A főt. Szász Domokos, néhai kedves püspökünk hamvai fölé helyezendő emléklapra való gyűjtés ügy napirendről levétetett s e kérdés a közel jövőben megajtendő püspökválasztás után fog tárgyalás alá vétetni, célszerűnek látván Igazg.-tanácsunk így intézkedni, hogy az új püspök e kérdés intézésébe kellő módon befolyhasson.

Jogügyi bizottságunk véleményes jelentése alapján jóváhagyó tudomásul vétetett a szászvárosi kollégium

előjáróságának ama határozata, mely szerint ottani egyházunk t. lelkész aainak 400 frt vallástanári honorárium kiutalása iránti kérését teljesíthetőnek nem találta.

A mező bodoni egyházközség felebbezése folytán tárgyalás alá vette Igazg.-tanácsunk a küllői egyházmegye tanácsának 64. jkvi számú határozatát s azt indokainál fogva azon módosítással hagyta jóvá, hogy a magtár alapból a híveknek kiadott 105 frt előleg 2 év alatt téríttessék meg. A felebbezés ama kérése, hogy a megtérítés alól a hívek mentessenek fel, nem volt teljesíthető.

Özv. Karácson Mózesné, tiszteletes asszony elhalálása folytán, a terhén fennállott 26 frt theol. adomány hátrálék töröltetett, úgyszintén a Henter Pál nevén fennálló 10 frt theol. hátrálék is, mint felhajtatlan törlésbe hozatott.

A nagyenyedi egyházmegye tanácsának felterjesztése folytán, most másodszeri tárgyalás után, a harasztosi egyházközség kepe megváltási határozata, az egyházmegyei tanács által is proponált feltételekhez kötötten, jóváhagyó tudomásul vétetett, útasítván az egyház megfelelő kepe megváltási szabályzat kiállítására.

Özv. tiszt. Domján Jánosné. volt kajántói papné kérésére, tekintettel tűzokozta káraitra, a Baldácsy alapból 25 frt segélyösszeg kiutaltatott.

Harasztosi egyházunknak özv. Zeyk Dánielné ő mlgval egy darab ingatlan megvásárlása felett kötött szerződése, némi feltételhez kötve, megerősített.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

98—1899.

PALYÁZAT.

A sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett körszpataki ev. ref. leányegyházközség levita-tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyházközségből terményben és pénzértékben: 130 frt, államsegély: 225 frt, összesen: 355 frt. A tanítói fizetésnek államsegélyből 400 frtra leendő kiegészítésére vonatkozó eljárás folyamatban van. Lakás iskolahelyiséggel egy fedél alatt.

Kötelessége a tanításon kívül az énekvezéri, és azon vasárnapokon, melyeken a beszolgáló lelkész meg nem jelenik az egyházközségben, a levitai kötelességek teljesítése. Pályázati határidő 1899. április 16 napja. Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendő Csikfalvára.

Kolozsvárt, 1899. márcz. 18-án.

Dr. Bartók György.

egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

463—1899.

FELHIVÁS.

Felhivom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanítói özvegyeket, árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy élet-

ben létük és özvegyiségi bizonyítványait ez évi ápr. 15-ig adják be tisztt. Bedő András gyámintézeti pénztáros aához Bikafalvára (u. p. Sz. Udvarhely.) Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Kecsetben, 1899. márcz. 17.

Menyhárt András,
ref. esperes.

TÁRCA.

Együtt.

Tizenöt év szállt el felettünk,
Mióta egymáséi lettünk:
Most van a fordulója éppen.
— Álljunk meg csak e határdombnál
Együtt, én drága feleségem.

Hisz útunk mindig együtt haladt,
S mit befutottunk, már jó darab;
Ki tudja, mennyi van előre,
Vajjon nem lesz é az még jobban
Fájó tövisekkel benőve.

Azon, a hol jöttünk idáig,
Nem csak tövis, — virág is látszik:
Nézzed ezt a hét szép gyermeket!
Adhatott volna-é az Isten
Ezeknél már drágább kincseket?

Ha megcsalt sok, a mire vágytunk,
Hitben mindig erősen álltunk,
Földi kincsben vagyunk szegények:
Gondban megtörni nem hagyának
A szívünkben élő remények.

Hiszen sokra mi ne is várjunk;
Ha bételnék vagy egy-két álmunk,
Óh nagyon elég volna nekünk,
Hogyha szépen fölnevelhetjük
Igy, mi ketten, minden gyermekünk.

Istenben bizva hát előre,
Mig kiérünk a temetőre.
— Mennyi dolgunk van még odáig!
— Mikor mind szépen bevégeztük,
Olyan édes nyugalom vár itt.

G. Diószeghy Mór.

Vigasztalóimhoz

(Kis fiam halála alkalmából.)

Ne vigasztaljatok... Vannak a szívnek oly végtelenül sötét bánatai, melyekhez a derűs sugarak nem vihetnek egyetlen mosolyt; vannak oly iszonyatos sebei, melyeket a gyógyír csak százszorta jobban éget.

Az a bánat csak addig szent és felséges, míg sötétebb a megmérhetetlen éjszakánál; azok a sebek csak addig édesek, míg rettenetes fájdalmaikat érezzük.

Nagy az én bánatom s mikor annak áttörhetetlen mély sötétségét eloszlatná valaki, megsemmisítené az én életemet. Szívemnek szörnyü sebei vannak s mikor azokat beheggesztené valaki, az én szívemet ölné meg. Hagyjátok, hogy lebegjen fájó lelkem fölött az a szentséges borulat; hagyjátok, hogy sajogjon, égjen, vérezzen az a szörnyü seb. Hagyjátok, hogy sírjak. A hány könnycsepp hull szemeimből, annyi áldással mosolyog le rám elszállott kis fiam visszatérő lelke; a hány fájó sóhaj lebben el szívem mélységéből, annyiszor imádkozik boldogságomért oda fenn; annyiszor dobban föl az a csendes, piczike szív, oda lenn.

Ah, milyen szörnyü édessége is van egy szentséges bánatnak, egy felséges fájdalomnak. Nem adnám oda a világ minden kincséért, ha már az enyém, ha már elfoglalta szívemet, ha már lelkemhez oda forrott. Minden pillanatban érzem, hogy elvesztettem egy egész világot, a melyben egyedül én éltem, a melyet nekem teremtett az Isten, hogy rendezem be abba szívemnek minden érzéseit, lelkemnek minden gondolatait; hogy adjam át abban magamat a jövődönnek, a végtelenségnek; hogy plántáljam bele szerelmemet, vágyaimat, álmait, imádságomat. Nem adnám oda ezt az elveszett világot a királyok birodalmáért. Nagyobb nekem az a kicsi sir, melyre a tavaszi napsugár hint forró csókokat, mint az egész végtelenség. Pedig milyen kicsi az. Átölelhetném, palástommal betakarhatnám, felcsókolhatnám. Ha jó a rügybontó, édes tavasz: néhány kis virág befődi, a pillangó egy néhány szárnylobbanással átröpüli, olyan kicsi s még sem lesz nekem soha akkora birodalmam. Ah, milyen óriási nagy is egy sir, melybe egy egész világot temettünk.

Egy szívet. És az a szív többé nem dobban, nem szeret, nem fáj... Elporladt. És az én lelkem mégis oda jár, ott keresi az Istent, a ki hatalmas kezeivel összemorzsolta azt a kis szívet. S ott megtalálom. Ez a szent tudat emeli egy megmérhetetlen világgá azt a a szűk, néma tért, — az a szent tudat, hogy ott van a hatalmas Isten s erős kezeivel folyton morzsolja atomaira bontja azt a kis szívet, mely a miénk volt s végre bele olvasztja Önmagába. Ezért olyan megmérhetetlenül nagy az a néhány arasznyi kis gödör; azért oly óriás magas, mint a fellegekkel csókolódó Mont-Blanc, az a piczike halom ott a temetőben, melyen egy szücske átröppen.

Ne vigasztaljatok. Hagyjátok hogy kéjelengjek a felséges bánatban, mely az enyém, a melyhez épen annyi jogom van, mint az örök szeretet Istenének ahhoz, hogy azt az én szívemre, lelkemre öntse. Azután, imádkozzatok, hogy lehessek erős elviselni e ki-mondhatlan czapást; legyek elég erős arra, hogy vigasztalhassam lelkemnek felét, kinek épen a szive közepéből szakította ki az ő lényéből fakadt bimbót az az Isteni kéz. Ez az én kinos, nehéz hivatásom ezután:

»Oh mert erős a női szív, ha
Viharok tépik szent világát,
De megszakad egy köny sulyától
Ha leszakítják egy virágát.«

Az a láthatatlan hatalom, mely nem ügyelve a mi zokogásunkra, csak egy elszállt sóhaját vagdalt el a piczi, lázas ajkáról, itt hagyva a mi boldogtalan árva sziveinket, föltárja majd előttünk is ama virulóbb tájakat, hol szebb a tavasz, édesebb a dal: hol megtaláljuk a vigasztalásnak Gileád balsamát.

A viszontlátásig édes fiam.

A viszontlátásig.

Kovács Albert.

Husvéti ének.

Szép husvéti hajnal
Hasadj ki felettünk,
Égő szeretettel
Telidd meg a lelkünk.

Szelid öleléssel
Borulj a szivekre,
Hogy ne csüggedezzen
Földi ember lelke.

Szívét melegítsd föl,
Aki bizva szólit,
Vigasztald az útlan
Útak bujdosóit.

Harmatozd balsamát,
Kiesi, drága sírnak.

Hallgass az imára,
Ahol téged hívnak.

Husvéti igazság
A sebet kötözd be,
A kik harcban állnak,
Ölelkeztesd össze.

Csituljon a harag,
Némuljon a bánat,
A ki szivek mélyén
Sok hirtelen támad.

Szép husvéti hajnal
Hasadj ki felettünk,
Égő szeretettel
Telidd meg a lelkünk!...

Fuhász Sándor.

Húsvéti hálaadás.

Mindenható! létünk örök Adója,
Ki szólsz, s szavadra lét, élet fakad,
Kinek gondos kezéd éltünket ójja,
S megsemmisíthet egy parancsszavad:
Tőlünk dicsőség térjen nagy nevedre,
Rebegjen gyarló ajkunk éneket,
Szálljon fohászuk megnyilott egedre.
Végtelen Jóság, örök Szeretet!
Nagyobb kegyelmet nem tehetél velünk:
Engedted, hogy veled örökre éljünk.

A nagy titokról, melyet bölcseségből
Halandó szemünk elől elfedél, —
Ha sirba szállunk, végtelen kegyedből
Lehull az átláthatatlan szemfedél
S míg száll a hallhatatlanságba lelkünk,
Karoddal átölelve tartod azt;

Még akkor is, midőn a sirba tértünk,
Csak életet, csak üdvöt osztogatsz.
Mily édes érzés, üdvözülni Benned,
S lelkünk vágyó szemével látni Téged!

Örökre élni boldogan Te véled,
Mindenható, megtartó Istenünk! —
És szellem-ajkon zengni bölcseséged, —
Óh, adhatál-e szebb gyönyört nekünk?

Mily vágyva nézünk fel a Golgothára,
Leborúlva a szentelt sír előtt!
S míg szellemünk a föld porát lerázza,
Magunkhoz hívjuk, esdve, kérve, — Ot:
Jövel, én édes Megváltóm, Szerelmem,
Vidd fel a halhatatlanságba lelkem!

Tóth Gyula.
ref. theologus.

Feltámadás.

A kik halálra hurczolának,
Édes Megváltóm, Jézusom,
S ocsmány szitkot szórva utánad,
Kisérték végső utadon;
A kik keresztre feszítettek,
Kiáltozva: Szállj le, ha tudsz, —
Sőpredéki az embereknek,
Nektek a gazok sorsa jut!

Mert dicsőséggel égi fényben
Feltámad az Isten fia
És csodálják, meghatva mélyen,
Kikért meg kelle hallnia,
S míg szavára új élet támad,
S hisznek, *mert látnak* a vakok, —
A ti sorsotok csak gyalázat,
Kik reá halált mondatok!

Oh, nagy világnak Messiása,
Tán ott valál a legnagyobb,
A Golgothán, halálra válva,
Míg a tömeg szidalmazott!
Ott nagy szived nyert győzedelmet,
Melynek hite szent és csodás,
S vallásod, mely világra terjed,
Ez az — *örök feltámadás!*

Feltámadás! Hiszek tebenned!
Oda borulsz lelkem fölé,
Mint fa, mely vihartól nem senyved,
Mert Krisztus vére öntözé
Hiszem: igazság diadalmát,
Szeretet örök életét,
Hiszem hogy ott fenn számon tartják,
Ki mások rontására vét!

Nézzetek a Golgothára,
Kiknek sorsotok szolgaság,
Feltámadás jön a halálra,
Megváltozik a nagy világ!
S nektek, kiket ezernyi átok
Kisért, a merre visz az út,
Jézus ellenségi valátok, —
Nektek a gazok sorsa jut!

Farkas Sándor.